

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1923: 51
SOCIALDEPARTEMENTET

FÖRSLAG

ANGÅENDE

LAPPARNAS RENSKÖTSEL M. M.

AVGIVET

AV

1919 ÅRS LAPPKOMMITTÉ

S T O C K H O L M

1 9 2 3

Statens offentliga utredningar 1923

Kronologisk förteckning

1. Betänkande med förslag angående magistraternas befrämjande i visst avseende från ansvar för kronouppbörderna m. m. Norstedt, 57 s. Fi.
2. Förslag till lag om lösdriivares behandling m. fl. författningar. Del 5 av fattigvårdslagstiftningskommitténs betänkanden. Palmquist, xj, 423 s. S.
3. Spannmålsmarknadssakkunnigas betänkande. Norstedt, 41 s. Jo.
4. Betänkande med förslag till lag om församlingsstyrelse samt till bestämmelser om folkskoleärendenas överflyttning från den kyrkliga till den borgerliga kommunen m. m. Palmquist, vj, 304 s. E.
5. Skolkommisionens betänkande, 5. Organisatoriska och ekonomiska utredningar. Norstedt, 236 s. E.
6. Utredning angående vissa spörsmål rörande städernas domstolsväsende. Av N. Herlitz, Norstedt, 164 s. Ju.
7. Statens ställning till järnvägarna i olika främmande länder. Av A. Lilienberg, Tullberg, 411 s. K.
8. Folkomröstningskommitténs utredningar angående referendum i främmande länder, 4. Folkomröstningsinstitutet i Nordamerikas förenta stater. Av H. Tingsten, Tullberg, iv, 399 s. Ju.
9. Förslag till strafflag, allmänna delen, samt förslag till lag angående villkorlig frigivning jämte motiv. Marcus, xlij, 534 s. Ju.
10. Folkomröstningskommitténs utredningar angående referendum i främmande länder, 3. Folkomröstningsinstitutet i den schweiziska demokratin, dess förutställningar, former och funktioner. Av A. Brusewitz, Tullberg, 381 s. Ju.
11. Utredning rörande ombyggnad av Strömsholms kanal samt utsträckning av kanalen från Smedjebacken till Ludvika. Meddelande från Kungl. Kanalcommissionen. Nr 5. Högström, 133 s. 2 kart. K.
12. Betänkande och förslag angående det eklestiasiska arrendeväsendet. Beckman, xij, 239 s. E.
13. Vägkommissionens betänkanden, 4. Förslag till lag om enskilda vägar m. m. Marcus, 147 s. K.
14. Betänkande med förslag till avtal rörande Stockholms bangårdsträffa. Beckman, 46 s. 10 kart. K.
- 15—17. Försvarsrevisionens betänkande, 3. Betänkande och förslag rörande revision av Sveriges försvarsväsende. Del 1. Inledande avdelning, lantförsvaret, viij, 661 s. Del 2. Sjöförsvaret, sammanfattning av revisionens förslag, särskilda yttranden, (2), 741 s. Del 3. Bilagor, (2), 90, 33, 28, 19, 53, 85, 4, 30, 2, 48, 30, 36, 6 s. Beckman, Fö.
18. Kommunalförfattningsakkunnigas betänkande 4 med förslag till lag om landsting m. m. Beckman, 235 s. S.
19. Betänkande angående decisiv folkomröstning, avgivet av folkomröstningskommittén. Tullberg, 40 s. Ju.
20. Folkomröstningskommitténs utredningar angående referendum i främmande länder, 5. Folkomröstningsinstitutet utanför Schweiz och Förenta staterna. Tullberg, 71 s. Ju.
21. Betänkande angående ordnandet av Stockholms förortsbanefråga. Blom, 126 s. 11 kart. K.
22. Betänkande och förslag i fråga om kvinnors tillträde till statstjänster, 3. Kvinns behörighet att innehåva prästerlig och annan kyrklig tjänst. Marcus, 51 s. Ju.
23. Betänkande med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 25 maj 1894 angående jordfästning m. m. Norstedt, 56 s. Ju.
24. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden, 6. Utredning angående lümpfika distributionssystem för landsbygdselektrifiering. Beckman, viij, 192 s. Jo.
25. Inventering av odlingsjord längs Inlandsbanan från Ströms södra sockengräns till Storuman. Tullberg, 30 s. 2 kart. Jo.
26. 1921 års pensionskommittés betänkande, 2. Betänkande angående avveckling av den stärbhus efter präst tillförsäkrade förmäna av tjänst- och nådar samt beredande i sammanhang därmed av förbättrad pensionering från prästerskapets änke- och pupillkassa. Tullberg, 100 s. E.
27. Underdänigt betänkande med förslag till löneereglering för befattningshavare i domsagorna m. m. Beckman, 85 s. Ju.
28. Underdänigt betänkande med förslag till förordning angående tillverkning av brännvin m. m. Blom, 67 s. Fi.
- 29—30. Den industriella demokratis problem, 1. Betänkande jämte förslag till lag om driftsnämnder, 240 s.
2. Den industriella demokratin i utlandet, 267 s. Tullberg, S.
31. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden, 18. Den svenska mekaniska verkstadsindustriens utveckling intill krigsutbrottet. Av E. Linder, Tullberg, iv, 435 s. Fi.
32. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden, 19. Sveriges bryggeriindustri. Av A. Lilienberg, Tullberg, iv, 40 s. Fi.
33. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden, 20. Garveriindustriens produktionsförhållanden. Av W. Smith, Marcus, iv, 175 s. Fi.
34. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden, 21. Kvalitetsfrågan hos det svenska vetet. Av H. Nilsson-Ehle, Marcus, 16 s. Fi.
35. Samorganisation av riksdagsbiblioteket och den centrala statsförvaltningen i bok- och biblioteksväsende. Av V. Gödel, Marcus, 54 s. Fi.
36. Betänkande och förslag rörande förvaring av förminskat tillräckliga förbrytare jämte förslag rörande internering av farliga återfallsförbrytare. Lund, Berling, 116 s. Ju.
37. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden, 22. Översiktstabeller angående den svenska industriens utveckling 1891—1920 jämte anmärkningar. Marcus, iv, 147 s. Fi.
38. Efterskrift till Om röstsammanräkning vid kommunala val enligt lagarna den 9 juni 1922. Av E. v. Heidenstam, Beckman, (s. 53—61.) S.
39. Om röstsammanräkning vid kommunala val enligt lagarna den 9 juni 1922. Av E. v. Heidenstam, Andra upplagan. Med efterskrift. Beckman, (4), 61 s. S.
40. Jordkommissionens betänkanden, 6. Om sociala arrendebestämmelser, avlösnig av arrendejordbruk, förekommande av vanhävd, upphävande av fideikommiss i fast egendom, anskaffande av tomtmark till bostäder m. m. Marcus, 505 s. Ju.
41. Skolkommisionens betänkande, 6. Om rätt för elever, utexaminerade från statens högre lärarinneseminarium, att vinna inträde vid universitet och där avlägga examen samt om folkskollärares utbildning i vetenskapligt avseende. Norstedt, 63 s. E.
42. Lagerhus- och kylhuskommitténs betänkande, 2. Lagerhusväsendet i Sverige och därmed sammanhängande förhållanden. Norstedt, viij, 300 s. Jo.
43. Förslag till fullstadga jämte motivering. Norstedt, (2), 134 s. Fi.
44. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden, 23. De svenska järn- och metallmanufakturindustriernas utveckling med särskild hänsyn till förhållandena vid tiden närmast före världskrigets utbrott. Av G. Dellling, Tullberg, iv, 196 s. Fi.
45. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden, 24. Undersökning angående jordegendomsvärdenas utveckling i Sverige och vissa främmande länder. Av K. Amark, Marcus, iv, 93 s. Fi.
46. Sammandrag av yttranden över stadsplanelagskommitténs betänkande med förslag till stadsplanelag och författningar som därmed hava samband samt bostadskommissionens betänkande med förslag till byggnadsstadga. Palmquist, 367 s. Ju.
47. Kommunikationsverkens lönekommitté, 5. Betänkande angående beredande av semester åt viss icke-ordinarie personal i statens tjänst. Fahlorantz, 49 s. K.
48. Anvisningar rörande vissa åtgärder för möjliggörande av ökad spannmålsbeläning från jordbrukarnas sida. Norstedt, 43 s. Jo.
49. Statens ställning till järnvägarna i Sverige med särskild hänsyn till inlösningfrågan. Av A. Lilienberg, Tullberg, vj, 268 s. K.
50. Redegörelse fra det av de danske, norske og svenske Kraftoverførselskommissioner nedsatte elektrotekniske Udvalg angående elektrisk Kraftoverføring fra Norge til Danmark. København, Jørgensen & C:o, 135 s. K.
51. Förslag angående lapparnas renskötsel m. m. Beckman, 136 s. S.
52. Förslag till stadga angående nomadundervisningen i riket samt till instruktion för nomadskolinspektören. Beckman, 52 s. S.

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = eklestiasikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars ytre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1923: 51
SOCIALDEPARTEMENTET

FÖRSLAG

ANGÅENDE

LAPPARNAS RENSKÖTSEL M. M.

AVGIVET

AV

1919 ÅRS LAPPKOMMITTÉ

STOCKHOLM 1923
K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI
[1041 23]

INNEHÅLL.

	Sid.
Skrivelse till Konungen	5
Författningsförslag:	
Förslag till lag om fjällrenskötsel.....	10
» » » » skogsrenskötsel	36
» » » » renmärken	63
» » kungörelse om renmärkesförtecknings förande och vad i sammanhang därmed skall iakttagas.....	68
Motiv	69

---

att tillika utreda... för samman den sådana... (1) att pröva... (2) att pröva... (3) att pröva... (4) att pröva... (5) att pröva... (6) att föreslå... (7) att pröva... (8) att pröva... (9) att pröva...

TILL KONUNGEN.

Genom nådigt brev den 13 juni 1919 uppdrog Eders Kungl. Maj:t åt en kommitté att utföra en allmän revision av de bestämmelser, som reglera lapparnas förhållanden inom riket och den icke lappska befolkningens rätt

att hålla renar. Uppdragets innebörd angavs närmare i statsrådsprotokollet för samma dag sålunda att det skulle åligga kommittén

1) att pröva, vilka åtgärder, som borde vidtagas för att vidmakthålla, värna och trygga den nomadiserande lappbefolkningens tillvaro och främja renskötselns även för staten ur såväl social som nationalekonomisk synpunkt viktiga utveckling på de trakter, där förutsättningar i sådant hänseende vore för handen;

2) att pröva lämpligheten av en förening av renskötsel med jordbruk såväl för lapparnas egen del som för den jordbruksidkande befolkningen i de trakter, där renskötsel bedreves i sådan ordning;

3) att pröva frågan om lapparnas rätt till bosättning å kronomark och vad därmed ägde sammanhang;

4) att pröva möjligheterna till bättre utkomst för de lappar, vilka såsom bofasta idkade jordbruk eller hade andra yrken;

5) att pröva och definitivt ordna den nomadiserande lappbefolkningens skolfråga;

6) att företaga en genomgripande revision av de särskilda bestämmelser, som avsåge lapparnas fattigvård;

7) att pröva den bofasta icke lappska befolkningens inom lappmarkerna rätt att innehava renar;

8) att pröva framställningar om rätt för befolkningen i trakterna nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län att därstädes året om hålla renar; samt

9) att pröva, i vad mån den bofasta befolkningen i Västerbottens läns fjällsocknar vore i behov av bete för sina kreatur å kronomark utanför de skiften, som vid avvittringen kunde komma att tilläggas dem, samt huru ett dylikt behov kunde tillgodoses utan sådant intrång på lapparnas renbetesmarker, som menligt inverkade på renskötseln.

Genom nådiga brevet den 13 juni 1919 förordnades till ordförande i kommittén landshövdingen Walter Murray, till ledamöter under kommittéarbetet i det hela kanslirådet Lennart Berglöf, lappfogden Johan Olof Holm, landssekreteraren Sten Albin Lilja samt ledamöterna av riksdagens andra kammare lantbrukaren Johan Rehn och sparbankskamreraren Ernst Isidor Lindley, till ledamöter vid behandling av frågor angående det lappska skolväsendet ledamöten av riksdagens andra kammare folkskolläraren Emil Kristensson, komministern Hans Leonard Marklund och dåvarande teologie studeranden, numera komministern Gustaf Park, samt till sakkunniga att med kommittén överlägga rörande frågor, som anginge västerbottenslapparna, dåvarande lappfogden, numera nomadskolinspektören filosofie doktorn Erik Bergström, kommunalnämndsordföranden Gustaf Johansson, dåvarande landsfiskalen, numera lappfogden Gustaf David Laurentius Lindström samt lappmännen Torkel Larsson Kråjk och Torkel Tomasson.

Sedermera har kommittén utökats med ytterligare ledamöter. Genom nådigt brev den 7 november 1919 förordnades sålunda till ledamot under

kommittéarbetet i det hela assessorn, numera hovrättsrådet i Svea hovrätt Philipp Joseph Aastrup, åt vilken tillika uppdrogs att tjänstgöra såsom kommitténs sekreterare. Vidare förordnades genom nådigt brev den 6 juni 1921 till ledamöter under kommittéarbetet i det hela lappmännen Jonas Åhrén för Jämtlands län, lappmannen Torkel Tomasson för Västerbottens län och lappmannen Nils Anders Gruvvisare för Norrbottens län, varjämte till ledamot i kommittén vid behandling av skogslapparna vidkommande frågor utsågs lappmannen Nils P. Stenberg från Araksuolo i Arvidsjaurs socken. Genom sistnämnda brev förklarades tillika att det Tomasson genom nådiga brevet den 13 juni 1919 meddelade förordnandet såsom sakkunnig i kommittén skulle upphöra.

Under hösten 1920 ägde i fråga om ordförandeskapet i kommittén en tillfällig förändring rum, i det att, sedan landshövdingen Murray utnämnts till statsråd och chef för kommunikationsdepartementet, landssekreteraren Lilja genom nådigt brev den 19 november 1920 förordnades att i stället för Murray fullgöra de på kommitténs ordförande ankommande åligganden. Sedan emellertid Murray den 13 oktober 1921 entledigats från sitt statsrådsämbete, har han åter inträtt i tjänstgöring såsom ordförande i kommittén.

Till ledning för kommittén i dess arbete har till kommittén överlämnats riksdagens skrivelse till Eders Kungl. Maj:t den 15 juni 1917 i anledning av dels nådiga propositionen den 23 mars 1917, nr 169, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige dels ock två inom riksdagens andra kammare väckta motioner i ämnet, nr 404 och nr 405.

Till kommittén har vidare, för att tagas i övervägande vid fullgörande av kommitténs uppdrag, remitterats åtskilliga av myndigheter och enskilda hos Eders Kungl. Maj:t gjorda framställningar, sammanhängande med de här ovan under 1, 3, 5, 8 och 9 omnämnda frågorna. Dessutom har Eders Kungl. Maj:t efter hand till kommittén remitterat ett hundratal ärenden, vilka föranlett särskilda utlåtanden från kommitténs sida. Ett flertal av dessa ärenden har påfordrat ett vidlyftigt utredningsarbete inom kommittén. Slutligen hava från myndigheter och enskilda till kommittén direkt inkommit åtskilliga framställningar, vilka av kommittén besvarats.

Kommittén i dess helhet eller underavdelningar av kommittén eller ock enskilda dess ledamöter hava under åren 1919, 1920 och 1921 företagit omfattande resor för att å ort och ställe hålla överläggningar med den lappska allmogen eller befolkningen i övrigt i frågor, vilka ägde samband med kommitténs arbete.

Under dessa resor hava besökts så gott som samtliga trakter i riket, där renskötsel för närvarande drives, och har kommittén, då sammanträden med befolkningen å trakterna hållits, låtit föra särskilda protokoll över ärenden, som å sammanträdena behandlats. I studiesyfte hava även vissa delar av Norge besökts.

För att erhålla kännedom om renantalet i riket har kommittén med nådigt bemyndigande låtit under de första månaderna av år 1921 verkställa en allmän renräkning i Idre socken av Kopparbergs län samt i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. I sammanhang med renräkningen har kommittén efter en på förhand uppgjord och av Eders Kungl. Maj:t godkänd plan låtit anteckna och avbilda av de skilda renägarna i riket använda renmärken ävensom låtit inhämta uppgifter angående bland annat den lappska allmogens antal, bostadsförhållanden och jordinnehav samt vissa uppgifter angående den renägande, icke lappska befolkningen. Det sålunda insamlade materialet har varit föremål för bearbetning inom kommittén.

Under sitt arbete har kommittén tagit vederbörlig hänsyn till de utredningar, vilka under tidigare år verkställts angående förhållandena bland lapparna och vilka delvis finnas omnämnda i statsrådsprotokollet för den 13 juni 1919.

De förslag till nya bestämmelser, som kommittén nu avlämnar, äro följande:

- a) förslag till lag om fjällrenskötsel;
- b) förslag till lag om skogsrenskötsel;
- c) förslag till lag om renmärken; och
- d) förslag till kungörelse om renmärkesförteckningens förande och vad i sammanhang därmed skall iakttagas.

Med avlämnandet av dessa författningsförslag har kommittén fullgjort sitt uppdrag i vad angår de under punkterna 1, 2, 3, 7, 8 och 9 här ovan anmärkta frågorna.

Vad angår den under punkt 5 upptagna frågan om den nomadiserande lappbefolkningens skolväsende har kommittén jämväl i denna del fullgjort sitt uppdrag och hänvisar kommittén härutinnan till en särskild, av kommittén denna dag till Eders Kungl. Maj:t avgiven skrivelse, varmed till Eders Kungl. Maj:t överlämnats förslag till ny stadga för nomadundervisningen i riket ävensom till ny instruktion för nomadskolinspektören.

De under punkterna 4 och 6 här ovan anmärkta frågorna, vilka angå förbättrade utkomstmöjligheter för icke renskötande lappar ävensom lapparnas fattigvård, hava inom kommittén varit föremål för utredning. Uppdraget i denna del har dock icke kunnat i sin helhet slutföras på grund av begränsningen av den tid, inom vilken kommitténs arbete skall vara fullbordat. Emellertid hava sistnämnda frågor i vissa viktigare delar föranlett särskilda bestämmelser i kommitténs förslag till lag om fjällrenskötsel och lag om skogsrenskötsel.

Beträffande motiverna till de nya författningsförslag, som kommittén nu överlämnar, får kommittén anmäla, att desamma icke hunnit bliva föremål för samma ingående behandling inom kommittén, som de särskilda lagförslagen, utan avfattats av ett för ändamålet inom kommittén utsett förstärkt arbetsutskott med ledning av de vid kommitténs sammanträden förda överläggningarna.

I allmänhet gäller om de föreliggande förslagen, att de på grund av den ovan antydda tidsbegränsningen för kommitténs arbete icke, åtminstone vad angår enskildheterna, framtråda i det genomarbetade skick, som varit önskligt.

Stockholm den 31 maj 1923.

Underdånigst

WALTER MURRAY.

PH. AASTRUP.

LENNART BERGLÖF.

NILS ANDERS GRUVVISARE.

J. O. HOLM.

S. A. LILJA.

ERNST LINDLEY.

J. REHN.

NILS P. STENBERG.

TORKEL TOMASSON.

JONAS ÅHRÉN.

ERIK BERGSTRÖM.

GUSTAF JOHANSSON.

T. LARSSON KRÅJK.

GUSTAF LINDSTRÖM.

Förslag
till
Lag om fjällrenskötsel.

Allmänna bestämmelser.

1 §.

Svenska lappar äro berättigade att, på sätt och i den ordning i denna lag sägs, i riket driva fjällrenskötsel. Denna rätt innefattar befogenhet för dem att, i enlighet med här nedan meddelade bestämmelser, begagna sig av land och vatten till uppehälle för sig och sina renar.

När i denna lag talas om lapparnas renar, förstås därmed icke allenast deras egna renar utan ock sådana, som andra på grund av denna lag satt i deras vård (skötesrenar).

Beträffande norska lappar och deras rätt till renbetning i Sverige gäller, förutom å dessa lappar tillämpliga delar av denna lag, därjämte vad i vissa hänseenden finnes om dem särskilt stadgat.

2 §.

1. Såsom lapp anses i denna lag en var, vilken på grund av härstamning och med hänsyn jämväl till att han eller hans förfäder drivit renskötsel blivit såsom lapp kyrkoskriven.

2. Har kvinna, som ej är lapp, ingått äktenskap med lapp, vare hon ansedd såsom lapp.

3. Har lapps kvinna ingått äktenskap med annan än lapp, vare hon icke ansedd såsom lapp; Konungen obetaget att, där i något fall synnerliga skäl föreligga, medgiva att hon i den omfattning, som prövas lämplig, må bibehållas vid de rättigheter, hon såsom lapp ägt enligt denna lag.

3 §.

När i denna lag talas om renskötande fjälllapp, avses därmed icke allenast lapp, man eller kvinna, vilken driver fjällrenskötsel, utan även, så länge denna näring utövas, renskötande lappmans hustru ävensom renskötande fjälllapps omyndiga barn och lappska tjänare.

Såsom renskötande fjälllapp anses jämväl omyndigt barn efter avliden renskötande fjälllapp, även om barnet icke självt driver fjällrenskötsel.

4 §.

De renskötande fjälllapparna skola vara berättigade att föra sina renar på bete

- 1) i trakterna ovan odlingsgränsen i Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker;

- 2) inom Jämtlands län å renbetesfjällen, varunder inbegripas såväl de vid avvitringen avsatta renbetesfjällen som ock de områden, vilka till utvidgning av dessa fjäll sedermera upplåtits;

3) i övrigt å sådana trakter inom Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands, Gävleborgs och Kopparbergs län, som lapparna efter gammal sedvana besökt med sina renar.

Särskilda bestämmelser angående betesområden.

5 §.

Prövas beträffande visst område, som avses i 4 §, utövädet av betesrätten vara i synnerlig mån betungande för den jordbrukande befolkningen, ankomme på Konungen att förordna, att området ej vidare må av lapparna begagnas för fjällrenskötsel; dock skall i ty fall erforderlig betesmark anvisas dem å annat härför lämpligt område.

Finner Konungen visst område oundgängligen erforderligt för annat särskilt ändamål av större betydelse, må jämväl sådant område undantagas från lapparnas begagnande mot gottgörelse, som kan anses lämplig.

6 §.

Därest för samfärdselns uppehållande prövas nödigt, att viss trakt invid färdväg ej begagnas till annat bete för renar än det, som ifrågakommer under flyttning eller annan färd med renar å vägen, eller att visst område omkring kyrkoplats, tingsställe, marknadsplats eller annan därmed jämförlig ort ej användes till annat bete än för resandes dragrenar, äge Konungens befallningshavande härutinnan förordna.

7 §.

Konungen må förordna att jord, som tillhör annan än kronan, skall tagas i anspråk antingen såsom ersättning för betesmark, som jämlikt 5 § första stycket frånhänts de renskötande fjälllapparna, eller ock för att bereda lapparna vid de för dem avsatta områden tillgång till skogsmark eller bete eller till vägar över inägor emellan områdena eller för att uppföra stängsel till förekommande av skada utav renar; och vare i ty fall ägaren pliktig att avstå jorden mot ersättning, som, där godvillig överenskommelse ej kan träffas, bestämmas i den ordning gällande lag om expropriation föreskriver.

Är för tillgodoseende av ovan angivna ändamål tillfyllest att allenast nyttjanderätt till jorden tages i anspråk, vare lag samma.

Särskild rätt, som i avseende å fastighet tillkommer annan än kronan, må ock exproprieras, om Konungen prövar det nödigt för ändamål, som nu är sagt.

8 §.

De trakter, inom vilka fjällrenskötsel må drivas, skola av Konungens befallningshavande indelas i särskilda lappbyområden, för vilka, så vitt angår vår-, sommar- och höstbetesland, bestämda gränser skola fastställas. Sådana gränser må ock, i den mån så prövas möjligt och lämpligt, fastställas beträffande vinterbetesland. För fjällappar och skogslappar må kunna fastställas gemensamt betesområde.

9 §.

I den mån för visst lappbyområde bestämda gränser blivit fastställda, må renskötande fjällapp ej utan Konungens befallningshavandes medgivande föra sina renar på bete utom sagda gränser.

10 §.

1. Ej må renskötande fjällapp utan särskilt tillstånd med sina renar flytta från ett lappbyområde till ett annat. Sådant tillstånd sökes hos Konungens befallningshavande i det län, dit det lappbyområde hör, till vilket inflyttningen önskas. Vid ansökningen skall fogas uppgift om antalet renar, med vilka lappen vill flytta, samt avklipp av det eller de renmärken, som äro renarna åsatta. Över ansökningen skall Konungens befallningshavande höra de renskötande lapparna i det lappbyområde, dit inflyttning ifrågasättes, ävensom, där renskötseln berör annat län, vederbörande Konungens befallningshavande. Ger verkställd utredning vid handen, att nödigt utrymme finnes inom lappbyområdet, och prövas inflyttningen eljest lämpligen kunna ske, meddele Konungens befallningshavande sökanden rätt att inflytta och föreskrive därvid tillika, inom vilken tid inflyttningen skall vara verkställd.

2. Flyttar renskötande fjällapp utan tillstånd med sina renar från ett lappbyområde till ett annat, och återvänder han ej efter anmaning med renarna till sitt lappbyområde så snart ske kan, må Konungens befallningshavande förelägga honom vid vite att inom viss tid hava verkställt återflyttningen samt i övrigt meddela honom de föreskrifter, som med avseende å densamma skola iakttagas. Tredskas lappen att inom förelagd tid verkställa återflyttningen, äge Konungens befallningshavande utdöma vitet samt efter omständigheterna förelägga nytt vite eller ock förordna, att renarna skola återföras och omhändertagas på den tredskandes bekostnad.

Betestid.

11 §.

1. Ovan odlingsgränsen i Norrbottens och Västerbottens län samt å renbetesfjällen i Jämtlands län må betesrätten utövas under varje tid av året.

2. Nedanför odlingsgränsen eller utom renbetesfjällen må betesrätten icke utövas under annan tid av året än under månaderna oktober, november, december, januari, februari, mars och april, för så vitt icke antingen avtal träffats med vederbörande jordägare eller brukare eller ock otjänliga väderleks- eller betesförhållanden nödgä till tidigare flyttning på hösten eller hindra återflyttningen om våren.

3. Utan hinder av vad sålunda stadgats må Konungens befallningshavande, där sådant med hänsyn till betesmarkernas bevarande eller eljest prövas nödigt, kunna påbjuda, att betning av renar inom viss trakt antingen skall äga rum allenast i begränsad omfattning eller ock tillsvidare eller för viss tid upphöra.

Flyttningar.

12 §.

De renskötande fjällapparna må icke förmenas att med sina renar flytta mellan områden, å vilka rätt till renbete tillkommer dem; vare dock skyldiga att vid flyttning över mark, som är under enskild förfoganderätt, taga väg där minsta skada förorsakas; och äge Konungens befallningshavande i händelse av tvist bestämma, var flyttningsväg må tagas.

13 §.

Flyttningsväg, som de renskötande fjällapparna av ålder nyttjat, må fortfarande av dem användas; dock att, när omläggning av sådan väg är av synnerliga skäl påkallad och finnes kunna ske utan väsentlig olägenhet för lapparna, Konungens befallningshavande må anvisa ny, för lapparna tjänlig flyttningsväg. Väg, varom nu är fråga, må icke genom röjning eller uppodling av jord eller genom uppförande av hägnader eller utläggande av timmerbommar eller på annat sätt berövas fjällapparna eller göras för dem mindre framkomlig.

14 §.

1. Renskötande fjällapp, som med renar flyttar utom den socken, där han har sitt hemvist, skall för varje socken, som under flyttning av honom besökes, inom åtta dagar efter det han ankommit dit hos landsfiskalen göra anmälan om inflyttningen och därvid uppgiva namn och hemvist samt, om han har andras renar under sin vård, ägarna till dessa renar; och må lappen utan ersättning erhålla bevis om anmälningsskyldighetens fullgörande.

2. Konungens befallningshavande äge, om så finnes nödigt, förordna en eller flera personer, bosatta å platser, som ligga i lapparnas flyttningsväg, att för landsfiskalen mottaga anmälan, som ovan sägs, och utfärda bevis däröver; och skall i ty fall underrättelse om de förordnades namn och bostad årligen intagas i länskungörelserna. Uppgifter, vilka av sådan person mottagas, skola av honom så fort ske kan överlämnas till landsfiskalen, vilken det åligger att över samtliga inkomna uppgifter föra dagbok.

Renarnas bevakning.

15 §.

På sätt en god renskötsel kräver skola de renskötande fjällapparna flytta med sina renar; och vare i främsta rummet husbonden ansvarig för flyttningen samt för renarnas bevakning och vård.

16 §.

1. Bevakningen av renarna skall fullgöras med det antal vaktare och med den omsorg i övrigt att, i den mån sådant kan undvikas, skada icke upp-

kommer för övriga renskötande lappar eller bofasta; och skall tillika tillses, att renarna icke olovligen inkomma å trakt, som tillhör annat lappbyområde.

Vid flyttning få renar, såvitt möjligt, icke lämnas efter. Sker det ändock, skola lapparna samla renarna och återföra dem till hjorden, vid äventyr att sådant eljest genom lappfogdens försorg verkställas på lapparnas bekostnad. Är fråga allenast om ett fåtal renar, må lappfogden efter samråd med lapparna vidtaga de åtgärder, som prövas lämpligast.

2. Hålla flera renskötande fjällappar sina renar i gemenskap, åligger det en var husbonde att deltaga i renarnas bevakning med så stort antal vaktare, som enligt byordning, varom i 55 § förmäles, belöper å hans renantal; dock att, där icke särskilda förhållanden annat föranleda, antalet vaktare icke behöver överstiga vad å det sammanlagda renantalet belöper.

3. Tredskas någon att efterkomma vad i 2 mom. sägs, skola de övriga lapparna mot ersättning av den tredskande fullgöra honom åliggande bevakning. Kan överenskommelse ej träffas om ersättningens belopp, skall frågan härom hänskjutas till lappfogden, vilken det åligger att söka åstadkomma förlikning.

4. Närmare bestämmelser angående antalet renvaktare samt bevakningen i övrigt meddelas i byordningen.

17 §.

Ådagalägger renskötande fjällapp grov försumlighet i renskötseln, må Konungens befallningshavande härför tilldela honom varning.

Är han alltjämt försumlig i sin renvård, må Konungens befallningshavande tilldela honom förnyad varning eller ock, därest Konungens befallningshavande efter lapparnas hörande finner honom uppenbart olämplig som renvårdare, förklara honom förlustig rätten att vidare driva renskötseln; och gälle i ty fall om den försumliges rätt att innehava renar vad i 47 § 1 mom. är stadgat om skötesrenar.

Förvildade renar.

18 §.

Finnas å viss trakt förvildade renar, skola dessa utrotas; och ankomme på Konungen att härutinnan meddela erforderliga bestämmelser.

Bostad, bodar, jordbruk.

19 §.

I den mån så för renskötseln erfordras skola de renskötande fjällapparna vara berättigade att å områden, där de äga uppehålla sig med sina renar, åt sig inrätta bostad för den tid, renskötseln drives å trakten, ävensom uppföra bod samt vidtaga i övrigt nödiga anordningar för förvaring av sina tillhörigheter, allt på sätt och i den ordning nedan stadgas.

Med bostad avses i denna lag kåta eller ock stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad.

Med kåta förstås tålkåta eller annan kåta med lappsk eldstad (aran).

20 §.

Kåta eller bod må icke uppföras å inägor, med mindre ägaren eller brukaren därtill givit sitt samtycke.

21 §.

1. Å enskild tillhörig mark må stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad icke uppföras, med mindre ägaren därtill lämnat sitt samtycke.

2. Å kronomark må byggnad, varom i 1 mom. förmåles, icke uppföras annat än ovan odlingsgränsen eller inom renbetesfjällen samt efter särskilt av Konungens befallningshavande på därom gjord ansökning lämnat tillstånd; och skall Konungens befallningshavande, som har att höra lapparna över ansökningen, vid prövning av densamma tillse, att byggnad, till vars uppförande tillstånd lämnas, varder förlagd å plats, som med hänsyn till renskötseln i trakten är lämplig, ävensom att byggnaden icke göres större än för dess ändamål såsom tillfällig bostad åt lapp, vilken driver renskötsel å trakten, är nödvändigt. I sammanhang härmed meddelar Konungens befallningshavande tillika de särskilda bestämmelser i avseende å byggnadens beskaffenhet och nyttjande, som prövas erforderliga.

Upphör lapp, som innehar sådan byggnad, att driva renskötsel i trakten eller överlättes byggnaden på annan än renskötande lapp tillhörande samma lappby, ankomme på Konungens befallningshavande att bestämma, huruvida och i så fall på vilka villkor byggnaden må kvarstå. Anses densamma ej böra bibehållas och varder den ej bortflyttad genom innehavarens försorg, vare kronan skyldig utgiva skälig gottgörelse, som bestämmes av Konungens befallningshavande, för å byggnaden nedlagt arbete så ock för virket därtill, därest detsamma icke avgiftsfritt erhållits från kronans skog.

3. Angående upplåtelser å kronomark i andra fall än i 2 mom. sägs gällor, förutom vad i 23 § 2 mom. och 53 § föreskrives, vad därom eljest i allmän lag eller författning är eller kan varda stadgat.

22 §.

Därest å kronomark uppförd bod eller annan till bostad icke avsedd byggnad, som tillkommit i den ordning, varom i 19 § förmåles, utan vederbörligt tillstånd tages i anspråk för bostadsändamål annat än för tillfälligt behov, må Konungens befallningshavande, om rättelse ej annorlunda kan vinnas, förordna, att sådan byggnad genom kronobetjäningens försorg nedrives.

23 §.

1. Å enskild tillhörig mark må renskötande fjällapp icke upptaga odling utan ägarens samtycke.

2. Å kronomark må sådan lapp icke upptaga odling, med mindre Konungens befallningshavande efter lapparnas hörande därtill lämnat sitt

tillstånd. Sådan odling må endast vara av ringa omfattning. Konungens befallningshavande bestämmer odlingens storlek och beskaffenhet.

Tillstånd att upptaga odling, som nyss nämnts, må icke meddelas med mindre av verkställd utredning framgår, att odlingen icke är till hinder för renskötelsen i trakten samt att den, som åstundar att upptaga odlingen, icke genom dess nyttjande kan antagas komma att eftersätta värden av sina renar.

Tillstånd till odling, varom här är fråga, må av Konungens befallningshavande återkallas, när omständigheterna därtill föranleda.

Brukaren stående själv skada, som å odlingen förorsakas av renar, där ej skadegörelsen tillkommit av skadebegär.

24 §.

1. Vill renskötande fjällapp jämsides med renskötelsen bruka eller biträda vid bruket av hemman, nybygge, fjällägenhet eller annan därmed jämförlig fastighet, göre anmälan härom hos Konungens befallningshavande.

Ger verkställd utredning vid handen, att lappen icke kan antagas äga förutsättning att på tillfredsställande sätt driva renskötelsen samtidigt med jordbruket, må Konungens befallningshavande förordna, att lappen, så länge han sköter jordbruk, skall hava renarna i vård hos renskötande fjällapp.

2. Angående jordbruksdrift av renskötande fjällapp, vilken någon tid av året betar sina renar å norskt område, är särskilt stadgat.

Getter.

25 §.

Renskötande fjällapp må icke förmenas att beta getter å kronomark under tid, då han äger att där uppehålla sig med sina renar; dock må antalet getter i intet fall överstiga fem för hushåll.

Ringgården och andra stängsel.

26 §.

1. De renskötande fjällapparna skola vara berättigade att å såväl kronan som enskild tillhörig mark uppföra gärde för mjölkning, märkning eller skiljning av renar (ringgärde). Nedom odlingsgränsen eller utom renbetesfjällen må dock ringgärde, avsett för stadigvarande bruk, icke uppföras å annan plats än den, som anvisas, när fråga är om kronomark, av lappfogden och, vad angår enskild tillhörig mark, av ägaren eller, där samförstånd icke uppnås, av lappfogden.

2. Annat stängsel för renar än ringgärde må uppföras allenast efter särskilt tillstånd av Konungens befallningshavande; dock att dylikt tillstånd icke erfordras då fråga är om tillfälligt sådant stängsel av ringa utsträckning.

Skogsfångst.

27 §.

1. Å kronans mark ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen äga de renskötande fjällapparna att till eget behov av bränsle och virke använda skogen; dock att dels virke till uppförande eller ombyggnad å sådan kronomark av bostadsbyggnad, varom i 21 § 2 mom. förmåles, dels ock växande träd till renstängsel, som jämlikt 26 § 2 mom. ej må uppföras annat än efter tillstånd av Konungens befallningshavande, må tagas allenast efter anvisning eller utsyning. Vad sålunda stadgats gäller ej om virke till underhåll av byggnad eller renstängsel.

Å kronans mark nedom odlingsgränsen, men inom lappmarkerna må de renskötande fjällapparna taga bränsle och virke i enahanda omfattning och ordning som nyss sagts, dock med den inskränkning, att där icke må tagas virke till bostadsbyggnad, varom i 21 § 2 mom. förmåles, samt att växande barrträd till uppförande eller ombyggnad av fast kåta, bod eller stängsel må tagas allenast efter anvisning eller utsyning.

Å kronans mark utom lappmarkerna och renbetesfjällen må de renskötande fjällapparna endast taga torra träd och vindfällen, skogsavfall, en- och videbuskar ävensom å utmark tall- och grantjur till slöjdvirke samt, för tillfälliga behov, växande lövträd.

2. För bränsle och virke, som sålunda tages å kronans mark, utgår ej betalning.

3. Med undantag för fall, som i 21 § 2 mom. avses, må renskötande fjällapp, vilken äger eller brukar fastighet eller är i tjänst hos ägare eller brukare av fastighet, icke för fastighetens behov av virke vare sig till byggnader, hägnad, bränsle eller annat ändamål anlita kronans skog i vidsträcktare mån, än rätt därtill må hava blivit fastigheten särskilt tillagd.

28 §.

De renskötande fjällapparna äga rätt att å enskild tillhörig mark taga bränsle och virke i enahanda omfattning och ordning, som i 27 § stadgats beträffande sådan rätt å kronans mark; dock med följande undantag och jämkningar:

a) Därest invid boplats skogens fortsatta utnyttjande för vedfångst skulle visa sig bliva i allt för hög grad betungande för jordens ägare eller brukare, må Konungens befallningshavande på framställning av denne förordna, att bränsle ej må tagas annorledes än efter anvisning.

b) Virke till uppförande, ombyggnad eller underhåll av stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad må tagas endast med jordägarens samtycke.

c) Växande träd till uppförande och ombyggnad av ringgärde eller annat stängsel ävensom till uppförande av fast kåta och bod må tagas allenast efter anvisning eller utsyning samt mot en billig betalning, som i brist av

åsämjande bestämmes av en utav Konungens befallningshavande förordnad värderingsman.

d) För växande lövträd, som för tillfälligt behov tages å utmark utom lappmarkerna och renbetesfjällen, ävensom för där tagen tall- och grantjur skall givas en billig ersättning, därest ägaren fordrar gottgörelse.

29 §.

De renskötande fjällapparna må, då sådant är oundgängligen nödvändigt för renarnas uppehälle, på såväl kronan som enskild tillhörig skog efter anvisning fälla lavbevuxna träd.

Under flyttning må lapparna utan anvisning fälla lavträd för dragrenarnas oundgängliga behov; dock skall anmälan om sådan avverkning snarast göras till vederbörande skogstjänsteman eller den enskilda skogsägaren.

Vid fällning av lavträd skall iakttagas, att i främsta rummet torra eller oväxtliga träd anlitas.

30 §.

1. Konungen kan för viss begränsad tid förbjuda, att växande tall, gran eller björk tages på områden, där avverkning uppenbarligen kan medföra fara för skogens bevarande eller föryngring.

2. Skulle i något särskilt fall Konungens befallningshavande finna, att utnyttjandet av fast viloplats eller boplats uppenbarligen medför fara för skogens bevarande eller föryngring, kan Konungens befallningshavande för viss tid förbjuda platsens begagnande som viloplats eller boplats.

3. Förbud, varom i 1 och 2 mom. förmäles, må icke meddelas, om utnyttjandet av tillåtet betesområde samt, vad angår 2 mom., flyttning på tillåten flyttningsväg därigenom i väsentlig mån för lapparna försvåras.

31 §.

Virke, som av renskötande fjällapp på grund av bestämmelserna i denna lag tagits och använts till kåta, bod, stängsel eller annat varaktigt bruk, eller virke eller bränsle, som av honom lagenligt tagits och hoplagts till framtida användning, må icke av ägaren till den mark, varå virket eller bränslat tagits, utan lappens samtycke bortföras eller göras obrukbart för honom.

Har stängselvirke, för vars uttagande jämlikt 27 och 28 §§ erfordras anvisning eller utsyning, blivit olovligen bortfört eller gjort obrukbart för renskötande fjällapp, må han utan anvisning eller utsyning samt utan betalning taga av skogen vad som oundgängligen behöves för att ersätta det borttagna eller förstörda; markägaren obetaget att i mån av befogenhet söka sitt åter av den som vederbör.

32 §.

1. De renskötande fjällapparna vare pliktiga att efterkomma de föreskrifter, som vid anvisning eller utsyning må hava lämnats, ävensom i övrigt att vid all avverkning iakttaga största varsamhet.

Särskilt skall uppmärksammas:

- a) att kalavverkning ej äger rum utan tvingande skäl;
- b) att växande träd ej avverkas till bränsle eller virke, därest å platsen finnes för ändamålet användbara självtorkade träd, nedfallna kvistar och grenar, avverkningsbara stubbar, vindfällan eller buskar av en eller vide;
- c) att av växande träd i främsta rummet avverkas sådana, som äro oväxtliga eller överåriga;
- d) att vid fällning av träd höjden av den kvarlämnade stubben icke överstiger femton centimeter från översta rotgrenen, med mindre skare gör det nödvändigt att kvarlämna någon större del av stammen; samt
- e) att lövträd, som ej äro avsedda till bränsle, omedelbart efter fällningen randbarkas.

2. Å de områden, där de renskötande fjälllapparna äga uppehålla sig med sina renar, bör ägare av skog vid dess utnyttjande taga tillbörlig hänsyn till de rättigheter och förmåner, som enligt denna lag tillkomma lapparna.

33 §.

1. Anvisning eller utsyning av skog skall avse plats, som är för lapparna bekväm, samt meddelas kostnadsfritt, beträffande kronans skog av vederbörande skogstjänsteman samt i fråga om enskild skog av ägaren. Virke, som anvisas eller utsynas, skall vara för avsett ändamål fullt lämpligt. Förrättningen skall äga rum snarast möjligt. Sökanden skall i god tid underättas om tid och plats för förrättningen.

Tredskas enskild skogsägare att meddela anvisning eller utsyning eller kan vid förrättning enighet ej vinnas, må sökanden hänvända sig till vederbörande skogstjänsteman, vilken utan kostnad för lappen eller skogsägaren avgör frågan.

Den som sökt anvisning eller utsyning har att personligen eller genom ombud inställa sig på utsatt tid och plats.

Utebliver sökanden, åligger det honom att ersätta skogstjänsteman eller ägaren dennes resekostnad.

Jakt, fiske.

34 §.

De renskötande fjälllapparna äro berättigade, en var inom det lappbyområde, dit han hör, att till jakt och fiske betjäna sig av land och vatten inom lappmarkerna och å renbetesfjällen under den tid, lapparna enligt denna lag äga att där uppehålla sig med sina renar; dock att jakt ej må utövas å inägor; och vare lapparna med avseende å tid och sätt för utnyttjande av sin jakt- och fiskerätt underkastade de särskilda bestämmelser, som eljest därom gälla.

Vad i denna § stadgas utgör icke hinder för Konungen att, när så prövas kunna ske utan väsentlig skada för lapparna, förordna, att visst fiske-

vatten å kronomark, som kan erfordras för fiskeriundersökningar, skall vara undantaget från lapparnas begagnande.

Ersättningskyldighet för skada genom renar.

35 §.

1. Förorsaka renarna ovan odlingsgränsen under juni, juli och augusti månader skada å gröda, som ej blivit införd i lada, skall skadan ersättas av ägaren till de renar, genom vilka skadan skett, så snart densamma uppkommit antingen på åker eller äng, vilken tillhör hemman, frälsetorp, nybygge eller boställe, eller ock på sådan till dylik fastighet hörande utängsslätter, vilken blivit odlad eller inhägnad eller år efter annat varit till höfångst brukad och därtill brukas samt genom lador, hässjor, diken, röjning eller på annat sätt tydligt framträder såsom utängsslätter.

2. Sker skada, som i 1 mom. sägs, å annan tid än där avses, skall skadan ersättas endast i det fall att den, vilken vården om renarna ålegat, uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning varit till skadan vållande. Kan vårdslöshet anses ligga grödans ägare till last, ity att han, när grödan lämnats utestående i stack eller hässja, underlåtit att inom rimlig tid hemföra grödan eller att vidtaga åtgärder till grödans skyddande, som utan större kostnad eller svårighet kunnat verkställas, stånde han dock skadan själv, där ej lapparna av skadebegär vållat densamma.

3. Sker ovan odlingsgränsen å annan mark än i 1 mom. sägs eller inom renbetesfjällen skada å gröda, stånde markens brukare själv skadan, för så vitt icke lapparna av skadebegär orsakat densamma.

36 §.

1. Förorsaka renarna nedanför odlingsgränsen eller utanför renbetesfjällen under tid, då betesrätt för fjällrenar å trakten icke är medgiven, skada å gröda, som ej blivit införd i lada, skall skadan ersättas av renarnas ägare, så snart densamma uppkommit på åker, äng eller sådan utängsslätter, vilken blivit odlad eller inhägnad eller ock år efter annat varit till höfångst brukad och därtill brukas samt genom lador, hässjor, diken, röjning eller på annat sätt tydligt framträder såsom utängsslätter.

2. Sker skada, som i 1 mom. sägs, å där avsedd trakt under tid, då betesrätt för fjällrenar är medgiven, skall skadan ersättas av renarnas ägare endast i det fall att den, vilken vården om renarna ålegat, uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning varit till skadan vållande. Kan vårdslöshet anses ligga grödans ägare till last, ity att han, när grödan lämnats utestående i stack eller hässja, underlåtit att inom rimlig tid hemföra grödan eller att vidtaga åtgärder till grödans skyddande, som utan större kostnad eller svårighet kunnat verkställas, stånde han dock skadan själv, där ej lapparna av skadebegär vållat densamma.

3. Skada, av vad beskaffenhet den vara må, som av fjällrenar förorsakas å trakt, där betesrätt för sådana renar icke under någon tid av året är medgiven, skall ersättas av renarnas ägare.

37 §.

Åstadkomma fjällrenar skada, varom uppgörelse ej träffas, äger den, som fordrar ersättning för skadan, för syn och värdering å densamma dels för egen räkning utse en god man dels nämna en av de personer, som, på sätt i 38 § sägs, hava i uppdrag att inom trakten tjänstgöra såsom gode män å lapparnas sida, varefter dessa båda, eller, om de ej kunna enas, lappfogden eller landsfiskalen utse en tredje god man. På kallelse av den sistnämnde skola gode männen sammanträda å stället, där skadan skett, och verkställa noggrann utredning om dess uppkomst och beskaffenhet, om tiden, då den kan antagas hava skett, så ock om annat, som kan lända till upplysning i saken. Med stöd av vad gode männen sålunda inhämtat skola de efter bästa förstånd och övertygelse, med behörigt iakttagande av frånvarandes rätt, uppskatta skadan i penningar. Över förrättningen skall protokoll föras.

För det belopp, vartill skadan av de fleste gode männen uppskattats, ävensom för synekostnad må utmätning ske hos lapp, som medgiver, att han är skyldig ersätta skadan. Har den ersättningsskyldige före synen bjudit skadeersättning, ej understigande vad gode männen bestämt, stånde sökanden själv synekostnaden.

Vad nu är stadgat utgör ej hinder för den, hos vilken utmätning skett, att söka domaren eller för den, som lidit skada, att, där han ej låtit saken gå till utmätning, instämma sin talan till domstol; skolande i förstnämnda fall talan anhängiggöras inom ett år från utmätningdagen.

För syneförrättning njute gode man ersättning efter samma grunder som nämndeman.

38 §.

I varje lappby skola lapparna vid sammanträde, som omförmäles i 56 §, för en tid av högst tre år bland den bofasta befolkningen eller bland lappar, som icke själva driva renskötsel, välja erforderligt antal gode män, att för lappbyn under tiden till nästa val deltaga i syn och värdering, varom i 37 § förmäles. Underlåta lapparna att anställa sådant val, göres av lappfogden anmälan härom hos Konungens befallningshavande, som i lapparnas ställe utser lämpligt antal gode män.

Förteckning å de utsedda gode männen intages i länskungörelserna; och skall förteckningen tillställas en var av dem.

39 §.

Hålla flera renskötande fjällappar sina renar tillsammans i en hjord och sker skada genom dessa renar, vare, där ej utrönas kan, genom vilkens renar skadan uppkommit, dessa lappar pliktiga att i förhållande till det

antal renar, en var innehaft å den trakt, där skadan inträffat, ersätta den samma jämte syne- och rättegångskostnader. Lag samma vare för det fall, att renskötande lappars renar, tillhörande olika hjordar, blivit sammanblandade och åstadkommit skada.

Kan renantalet icke utrönas, lände härutinnan till efterrättelse renlängd, varom förmäles i 58 § och, när fråga är jämväl om renskötande skogslapps renar, i 59 § uti lagen om skogsrenskötsel, allt i den ordning, som i sagda lagrum stadgas.

Vad sålunda föreskrivits utgör icke hinder för lapp, som icke varit vållande till inträffad skada, att för vad han nödgats utgiva söka gottgörelse av den, som vållat skadan.

40 §.

Inträffa å viss trakt år efter år skador av större betydelse, vilka skador måste anses väsentligen bero på försumlig renvård, och kan ej rättelse i annan ordning vinnas, må Konungen förklara, att visst lappbyområde eller del därav skall tillsvidare och intill dess annorlunda förordnas utgöra ett skadeersättningsdistrikt, inom vilket de renskötande lappar, som jämlikt 58 § 2 mom. tillhöra distriktet, skola i fall, varom nedan vidare förmäles, vara underkastade gemensam ansvarighet för skada, som av renar tillskyndas den bofasta befolkningens egendom.

Sker inom skadeersättningsdistrikt skada av beskaffenhet, varom i 35 och 36 §§ sägs, och kan ej utrönas, genom vilkens eller vilkas renar skadan blivit förorsakad, åligger ersättningsskyldigheten de lappar, vilka tillhöra distriktet; och varde ersättningsbeloppet jämte syne- och rättegångskostnader dem emellan fördelat i förhållande till det antal renar, varmed en var av dem tillhör distriktet. Om vid den tid, då skadan skedde, renar tillhörande andra än distriktets lappar uppehölo sig inom distriktet, skola även dessa andra lappar i förhållande till antalet av sådana renar deltaga i ersättningen. Visar lapp, förr än förlikning träffats eller dom i målet givits, att skadan ej blivit förövad av hans renar, vare han fri från deltagande i ersättningen.

Vad här ovan stadgats utgör icke hinder för lapp, som icke varit vållande till inträffad skada, att för vad han nödgats utgiva söka gottgörelse av den, som vållat skadan.

41 §.

Talan mot samtliga lappar inom ett skadeersättningsdistrikt om sådan gemensam ansvarighet, som stadgas i 40 §, anhängiggöres mot ordningsmannen i den eller ordningsmännen i de lappbyar, vartill lapparna höra; ägande ordningsman att föra talan i målet på vederbörande lappars vägnar ävensom att å dessa lappars vägnar ingå förlikning angående såväl skadeersättning som syne- och rättegångskostnader. Tilltror ordningsman sig kunna visa, genom vilkens eller vilkas renar skada blivit förorsakad, eller att jämte de till skadeersättningsdistriktet hörande lappar även andra böra ansvara för skadan, äge han att låta instämma den eller de skyldiga eller

i senare fallet de, mot vilka han vill föra talan om deltagande i ersättningen, på det de må själva svara i saken.

Ådömas flera lappar ersättningskyldighet efter 40 §, skall i domen för en var fastställas, huru mycket han har att gälda.

Mål däri, efter ty nu är sagt, ordningsman vid underrätt fört talan, må ock av honom i högre rätt fullföljas.

42 §.

Lappar, vilka efter vad i 40 § sägs blivit dömda till ansvarighet för inträffad skada eller ingått förlikning om erläggande av ersättning, vare oförhindrade att, i händelse kännedom sedermera erhålles, att skadan förorsakats av renar tillhörande någon annan, eller att andra lappar vid den tid, då skadan skedde, haft renar inom skadeersättningsdistriktet och sålunda bort deltaga i ersättningen, väcka talan om gottgörelse för vad de erlagt eller för den del därav, som belöper på andra lappar. Där ersättningen bestämts genom förlikning, må dock gottgörelse ej fordras för mer än det belopp, vartill skadan må hava blivit vid syn värderad, med tillägg av synekostnaden. Sådan talan må ej anhängiggöras senare än ett år efter det laga kraft ägande utslag fallit eller förlikning träffats angående skadeersättningens utgivande.

Åtgärder för minskning av renantalet inom lappbyområde.

43 §.

1. Därest inom något lappbyområde antalet renar befinnes vara så stort, att betesmarkerna måste anses otillräckliga eller att genom renarna betydande skadegörelser förorsakas, och finnas inom området renar, tillhörande andra än lappar, må Konungens befallningshavande, efter det lapparna och lappfogden blivit hörda, förordna, att så stort antal av dessa renar, som prövas för ändamålet nödigt, inom viss förelagd tid, som delgives renägaren, skall från lappbyområdet avlägsnas, vid äventyr att renarna av lappbyns ordningsman omhändertagas och levande eller slaktade för ägarnas räkning försäljas. Närmare föreskrifter i fråga om verkställighet härav meddelas av Konungens befallningshavande, som därvid har att i görligaste mån tillse såväl att de särskilda renägarnas rätt och bästa bevaras som ock att renskötande lapp icke i oskäligen grad kringskäres i sin näring.

2. Befinnes, sedan med tillämpning av 1 mom. renar, tillhörande andra än lappar, avlägsnats från lappbyområdet, de återstående renarnas antal ändock vara för stort, äge Konungens befallningshavande, efter det lapparna såväl i lappbyn som i lappby, dit inflyttning kan ifrågakomma, blivit hörda, hänvisa en eller flera lappar till annat lappbyområde, där utrymme finnes och dit inflyttning utan avsevärd olägenhet kan ske. Härvid skall Konungens befallningshavande tillse, att lapp, som själv eller vars förfäder länge tillhört lappbyområdet eller därinom haft rätt till bete för sina renar, icke utan synnerliga skäl mot sin vilja hänvisas till nytt lappbyområde.

Hänvisas lapp att med de renar, som äro under hans vård, flytta till annat lappbyområde, förelägge Konungens befallningshavande honom vid vite att inom viss tid hava verkställt flyttningen samt meddele honom i övrigt de föreskrifter, som med avseende å densamma skola iakttagas. Tredskas lappen att inom förelagd tid verkställa flyttningen, äge Konungens befallningshavande utdöma vitet samt efter omständigheterna förelägga nytt vite eller ock förordna, att renarna skola flyttas och omhändertagas på den tredskandes bekostnad.

3. Kan hänvisning i behöflig omfattning till annat lappbyområde icke lämpligen ske, äge Konungens befallningshavande förordna, att lappbyns renantal inom av Konungens befallningshavande bestämd tid, ej understigande ett år, skall nedbringas till viss myckenhet. Kan mellan lapparna enighet ej vinnas angående verkställandet av sålunda föreskriven åtgärd, må Konungens befallningshavande, efter lapparnas och lappfogdens hörande, förordna, huru minskningen skall verkställas. Därvid skall iakttagas att i första hand de renägare, vilka med hänsyn tagen jämväl till antalet hushållsmedlemmar äro de största, åläggas att minska sina renhjordar. I händelse av tredska äge Konungens befallningshavande förelägga och utdöma viten eller ock låta vidtaga föreskriven åtgärd på tredskandes bekostnad.

Ofredande av ren.

44 §.

1. Den som uppsåtligen eller genom vårdslöshet skrämmar, misshandlar eller på annat sätt ofredar de renskötande fjälllapparnas renar, medan renarna uppehålla sig på område, varest de då må föras på bete, eller ock obehörigen söker fördriva dem från sådant område, vare skyldig ersätta därigenom för lapparna uppkommen skada.

Lag samma vare, där någon å nyss nämnt område uppsåtligen eller genom vårdslöshet förorsakar, att vid skogsavverkning renar skadas eller dödas genom fällning av träd. Har vid avverkningen anställd person gjort sig skyldig därtill, vare jämväl den, för vars räkning avverkningen sker, ansvarig för skadans ersättande.

Har ren blivit fälld vid skogsavverkning, åligger det den som förestår avverkningen att genast underrätta lapparna, därest de finnas å trakten, eller, om så ej är fallet, landsfiskalen, till vilken det fällda djurets öron i ty fall skola i hopsittande skick insändas. När anmälan inkommer till landsfiskalen, har denne att skyndsamt vidtaga de åtgärder, som kunna finnas tjänliga till bevarande av lapparnas rätt och bästa.

Ofredas ren på uppehållsställe, varom ovan förmäles, av hund, vare hundens ägare pliktig ersätta skadan, även om ofredandet skett utan någons uppsåt eller vållande.

Med skada, som i detta mom. avses, förstås icke blott skada, som tillfogats ren, utan ock, där i något av de angivna fallen renar blivit skingrade, kostnad och besvär, som uppkommit för renarnas hopsamlande eller annor-

ledes i sammanhang därmed, ävensom skada, som renarna genom skingringen kunna hava förorsakat.

2. Om ersättning för skada, som tillfogats ren till följd av järnvägs drift, är särskilt stadgat.

45 §.

Inom lappmarkerna och renbetesfjällen, så ock därutom i de trakter, där Konungens befallningshavande med hänsyn till renskötseln och därmed sammanhängande förhållanden finner sådant behöfligt, skola alla hundar, som icke användas i lapparnas renskötsel, vara försedda med halsband, därå ägarens namn och bostad skola vara tydligt anbragta; dock att halsbandet må avlägsnas medan hund hålles instängd ävensom under pågående jakt, när fara föreligger att hunden kan lida men av detsamma.

46 §.

1. Så länge renar uppehålla sig å trakt, där renbete då må äga rum, skola samtliga hundar å denna trakt och å trakten därintill, vilka icke användas i lapparnas renskötsel, antingen hållas bundna eller instängda eller ock vara försedda med klubba i enlighet med de närmare föreskrifter, Konungens befallningshavande äger meddela. Konungens befallningshavande må för vissa trakter eller för särskilt fall medgiva befrielse från vad sålunda stadgats, där det finnes kunna ske utan avsevärt men för renskötseln.

Under det flyttning med renar förbi gård försiggår, skola alla därvarande hundar hållas bundna eller instängda.

När sådan flyttning förestår, skola lapparna, där så ske kan, i förväg underrätta om sin ankomst.

2. Hund, som är känd för att jaga renar och icke hålles bunden eller instängd eller förses med klubba under det renarna på tillåten tid vistas å trakt, som avses i 1 mom., skall dödas genom lappfogdens eller vederbörande polismyndighets försorg.

3. Påträffas hund medan den jagar eller annorledes ofredar ren, som befinner sig under flyttning eller eljest uppehåller sig å trakt, där renar vid tillfället få föras på bete, må hunden saklost dödas. Lag samma vare om hund, som anträffas å sådan plats utan tillsyn omedelbart efter det den jagat eller annorledes ofredat ren.

Påstår hundens ägare, att hunden blivit dödad utan att sådana omständigheter förelegat, som efter vad nu sagts må föranleda dylik åtgärd, och kan den, som dödat hunden, icke styrka, att han varit därtill berättigad, vare han i allt fall fri från ansvar och ersättningsskyldighet, så framt ej ägaren visar sannolika skäl till stöd för sitt påstående.

Skötesrenar.

47 §.

1. Renskötande fjällapp ävensom annan lapp, vilken på stadigvarande sätt deltagit i fjällrenskötsel, vare berättigad att hava renar i vård hos ren-

skötande lapp, dock icke utan Konungens befallningshavandes samtycke hos annan lapp än den, vars lappby skötesrenägaren tillhör eller tillhört.

Omyndiga barn till lapp, varom i första stycket förmäles, ävensom hustru till lappman, som där avses, äge enahanda rätt.

2. Lapp, vilken icke är att anse såsom renskötande fjällapp och som icke heller på stadigvarande sätt deltagit i fjällrenskötsel, men som har sitt hemvist inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmarker eller inom Jämtlands län eller inom Idre socken av Kopparbergs län, vare berättigad att under vård av renskötande fjällapp hava högst tjugo renar, kalvar under ett års ålder häri ej inbegripna; Konungens befallningshavande obetaget att, där sådant med hänsyn till förhållandena prövas skäligt och lämpligt, tillåta ett högre antal, dock ej över femtio.

Därest renar utöver förstnämnda antal i giftorätt eller genom arv, testamente eller gåva tillfallit lapp, varom i detta mom. förmäles, må han dock under en tid av tre år, räknat från det han bekommit dessa renar, lämna jämväl dem i vård av renskötande fjällapp.

48 §.

1. Inom Norrbottens län må tillsvidare den, som ej är lapp, men bor inom länets lappmarker och där äger eller brukar jordbruksfastighet, i den ordning i 2 mom. närmare förmäles, hava renar under vård av renskötande fjällapp, som ej är i annans tjänst, till ett antal, vilket för hushåll icke må överstiga tjugo, kalvar under ett års ålder häri ej inbegripna; Konungen obetaget att, där sådant med hänsyn till förhållandena prövas skäligt och lämpligt, tillåta ett högre antal, dock ej över femtio.

Flyttar renägare utom länets lappmarker eller upphör han att där äga eller bruka jordbruksfastighet, skall han inom ett år därefter avhända sig skötesrenarna. Dör renägare och är någon av dödsbodelägarna bosatt inom länets lappmarker, må renarna behållas av dödsboet så länge boet äger eller brukar jordbruksfastighet inom lappmarkerna. Är icke någon av dödsbodelägarna bosatt inom länets lappmarker, skall dödsboet avhända sig renarna inom ett år från dödsfallet.

2. Den som med stöd av stadgandena i 1 mom. vill hålla renar i vård hos renskötande fjällapp skall för varje ren, fjolårskalvar inbegripna, erlägga sköteslega för löpande kalenderår, vilken lega ej må understiga ett av Konungens befallningshavande fastställt minsta belopp; och åligger honom tillika att senast före utgången av mars månad hos lappfogden anmäla antalet av dylika renar ävensom vårdarens namn. För att behörig anmälan skall anses gjord, skall i samband därmed för varje anmäld ren erläggas dels en särskild avgift av femtio öre, som, enligt närmare föreskrifter av Konungen, skall användas såsom bidrag till bekostande av renräkningar samt till åtgärder för renskötelsns befrämjande, dels ock, därest icke med kvitto styrkes, att sköteslegan för löpande kalenderåret blivit erlagd, sådan lega. Genom lappfogden uppbyren sköteslega skall genom hans försorg tillställas vederbörande vårdare.

För renkalv, som under året födes, utgår ej avgift eller sköteslega. Den omständigheten att ren, för vilken sköteslega erlagts, före årets utgång för renägarens räkning slaktas eller ock förgås eller förkommer, medför icke rätt för renägaren att återbekomma någon del av erlagt belopp.

Närmare föreskrifter i avseende å anmälningars mottagande samt uppbärande och redovisande av den särskilda avgiften och sköteslegan, där den uppbäres av lappfogden, meddelas av Konungens befallningshavande, som i fall, då särskild fjälltillsyningsman finnes anställd, äger förordna denne att i lappfogdens ställe fullgöra hans åligganden i nu angivna hänseenden.

3. En var skötesrenägare, som i denna § avses, skall hava samtliga sina renar under vård av en och samma lapp.

49 §.

Renar, som användas till körslor (dragrenar), må en var hava under vård av renskötande fjällapp; och vare sådana skötesrenar ej i något hänseende inbegripna under bestämmelserna i 47 och 48 §§.

50 §.

Renägare, vilken lämnat renar i vård hos renskötande fjällapp, har i fråga om dessa renar enahanda förpliktelser enligt denna lag som lappen för sina egna renar.

51 §.

Håller någon, i annat fall eller i annan ordning än i 47, 48 eller 49 §§ avses, renar i vård hos renskötande lapp, eller har någon, som begagnat sig av den honom jämlikt 47 § 2 mom. eller 48 § 1 mom. medgivna rätt att hava renar under lapps vård, sådana renar till större antal än som på grund av sagda lagrum är tillåtet, skall på Konungens befallningshavande ankomma att meddela de föreskrifter, vilka finnas erforderliga för att renar, som olagligen hållas, må för renägarens räkning levande eller slaktade försäljas; och skall kostnaden för renarnas omhändertagande och försäljning gäldas av köpeskillingen.

Renräkning.

52 §.

1. Renräkning skall hållas, då Konungen så bestämmer. Närmare föreskrifter angående räkningens verkställande meddelas av Konungen.

Beträffande räkning i vissa fall av renar i nordligaste delen av Norrbottens län är särskilt stadgat.

Angående tillfällig renräkning för fastställande av renlängds riktighet stadgas i 58 § 3 mom.

2. Renskötande fjällapp vare pliktig att utan ersättning samla och biträda vid räknandet av den hjord, till vilken hans renar höra, vid äventyr att eljest på hans bekostnad må anskaffas nödig hjälp.

Vissa nyttjanderättsupplåtelser å kronomark.

53 §.

1. Å överloppsmarker, kronoparker eller annan kronomark inom lappmarkerna samt renbetesfjällen må Konungen upplåta områden för inrättande av hem åt orkeslösa eller ålderstigna lappar.

2. Å mark, som i 1 mom. avses, skola av Konungen avsättas vissa områden till upplåtelser åt lappar, vilka idkat renskötsel men, utan att vara helt arbetsodugliga, likvisst i följd av ålder eller sjukdom icke kunna fortfara med renskötseln. Konungens befallningshavande tillkommer att upplåta mark inom sådana områden, dock ej åt den, som uppenbarligen skulle komma att sakna utväg till nödtorftig försörjning. Upplåtelse, som här avses, må ej meddelas för längre tid än sökandes och hans hustrus livstid. Innehavare av upplåten lägenhet äger att från kronans mark taga nödigt bränsle samt stängsel- och hässjevirke ävensom slöjdvirke, så ock, efter anvisning eller utsyning, som skall kostnadsfritt lämnas av vederbörande skogstjänsteman, virke till boningshus och till andra byggnader, som av Konungens befallningshavande i samband med upplåtelsen eller sedermera prövas nödiga. Innehavaren stående själv skada, som förorsakas av renar å växande eller bärgad gröda, där ej skadegörelsen tillkommit av skadebegär.

Då nyttjanderätt till lägenhet, varom nu är sagt, upphör, tillfaller lägenheten i befintligt skick kronan utan ersättning för därå nedlagda kostnader i vidare mån, än Konungens befallningshavande prövar skäligt med hänsyn till å byggnad nedlagt arbete. När Konungens befallningshavande ånyo upplåter sådan lägenhet till lapp, som här avses, må Konungens befallningshavande efter omständigheterna kunna för nyttjandet fastställa en billig avgift.

I övrigt äge Konungens befallningshavande bestämma villkoren för upplåtelse, som här avses. Därvid skall tillses, att upplåtelsen så vitt möjligt innefattar rätt att jaga och fiska inom visst område; och må Konungens befallningshavande jämväl kunna tillåta sökande att i närmare föreskriven ordning å kronomark beta getter till ett antal av högst fem för hushåll ävensom att, i den mån så prövas kunna ske utan förfång för de renskötande lapparna, avbärga slätteräng.

3. Konungens befallningshavande äge ock att, utan sammanhang med upplåtelse, varom i 2 mom. sägs, medgiva lapp, som där avses, att å kronomark inom lappmarkerna och å renbetesfjällen dels till husbehov taga bränsle och slöjdvirke dels ock jaga och fiska samt i ovan angiven ordning hålla getter, allt inom visst bestämt område.

4. På Konungen ankomme att i andra fall än i 2 mom. avses åt lapp upplåta lägenhet å kronomark inom lappmarkerna och å renbetesfjällen ävensom i sammanhang därmed annan nyttjanderätt till sådan mark, så framt upplåtelsen prövas ej lända till förfång för de renskötande lapparna. För upplåtelsen må en billig avgift kunna bestämmas. I de ovan odlingsgränsen belägna delarna av lappmarkerna må lägenhet ej sålunda upplåtas, med mindre synnerliga skäl därtill förekomma.

5. Beträffande upplåtelse i andra fall än i 1—4 mom. sägs å kronomark ovan odlingsgränsen eller å renbetesfjällen skola följande bestämmelser gälla:

Finnes å kronomark ovan odlingsgränsen eller å renbetesfjällen upplåtelse av bete, slätter, grustäkt eller annan därmed jämförlig rättighet eller upplåtelse av nyttjanderätt till inägor vare sig å fastighet, som förvärvats med hänsyn till renskötseln, eller å nybygge, vilket återfallit till kronan, eller å fjällägenhet eller å annan därmed jämförlig lägenhet kunna äga rum utan avsevärt men för renskötseln, må sådan rätt mot avgift upplåtas av Konungens befallningshavande.

Kan å sådan kronomark eller å renbetesfjällen upplåtelse av rätt till jakt eller fiske ske utan fara för tillgången på vilt eller fisk och utan besvärande intrång för de renskötande lapparna, äge ock Konungens befallningshavande att, jämväl i andra fall än i 2 och 3 mom. avses, tillåta annan att mot avgift därstädes jämte de renskötande lapparna utöva jakt eller fiske; och må Konungens befallningshavande tillika efter ansökning medgiva statens befattningshavare befogenhet att avgiftsfritt tillsvidare under viss förrättning eller viss tid, för varje gång ej överstigande fem år, vid färder, som i tjänsten företagas i obebyggd trakt inom ifrågavarande områden, för uppehälle under färden jaga av Konungens befallningshavande angivna slag av villebråd ävensom fiska.

Innan upplåtelse mot avgift, varom i detta mom. är fråga, äger rum, skola de lappar, vilka må uppehålla sig med sina renar å området, höras i ärendet, dock, beträffande upplåtelse av rätt till så kallat sportfiske, allenast över förslag till plan för fiskevattnens användande i sådant avseende, vilken plan fastställs av Konungens befallningshavande för viss bestämd tid.

I den mån så prövas erforderligt må Konungen meddela allmänna föreskrifter rörande upplåtelse, som i detta mom. avses, vari jämväl må ingå medgivande för skogsstatens tjänstemän att jaga vissa rovdjur på sätt därom för kronans marker i allmänhet är stadgat.

6. Utöver vad i 1—5 mom. stadgas må upplåtelse icke ske å kronomark ovan odlingsgränsen eller å renbetesfjällen; Konungen, vars rätt att jaga inom här ifrågavarande områden icke beröres av vad i denna § bestämts, obetaget att, där i något fall synnerliga skäl föreligga, efter lapparnas hörande till annan än lapp mot avgift upplåta lägenhet eller ock annan nyttjanderätt till mark än i 5 mom. avses ävensom, i sammanhang med upplåtelse av lägenhet, rätt till fiske och slätter.

7. Medel, som inflyta genom upplåtelse, varom i 2, 4, 5 och 6 mom. förmäles, skola enligt bestämmelser, som givas av Konungen, användas till förmån för lapparna.

Fjällappby.

54 §.

Renskötande fjällappar inom samma lappbyområde utgöra en fjällappby

55 §.

1. För varje fjällappby skall finnas en byordning, vilken utfärdas av Konungens befallningshavande efter lapparnas hörande.

Byordningen skall, i den mån sådant finnes erforderligt, innehålla föreskrifter angående ordningen för renskötrelsens drivande inom lappbyområdet samt i övrigt angående förhållandet mellan lapparna inbördes, såsom om:

a) fördelningen av betet inom lappbyområdet eller ordnande i övrigt av betesrättens utövning;

b) antalet renar, som må betas å visst betesland;

c) renhjordarnas bevakning, antalet renvaktare samt hjordarnas ordnande och sammanhållande vid flyttningar;

d) renhjords samlande för märkning, för urskiljning av främmande renar eller för annat ändamål;

e) förfarandet vid renmärkning och renslakt, särskilt vid nedslaktning av omärkta renar eller av renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade eller äro okända, ävensom vid försäljning av dylika slaktade eller levande renar, så ock tid och förfarande vid uppvisning, som i lagen om renmärken sägs, av renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade eller äro okända;

f) ersättning till lapp för märkning av annans ren eller för tillfällig vård om främmande renar, eller till ordningsman för omhändertagande och vidare förfarande med omärkta renar eller med renar, vilkas märken blivit förstörda, förfalskade eller äro okända;

g) förvaltning, användning och redovisning av lappbyn gemensamt tillhöriga medel; samt

h) sättet för överläggning och beslut i ämnen, som röra lappbyn gemensamt, ävensom i vilka fall lappbyn må kunna uppdraga åt utsedda fullmäktige att besluta å lappbyns vägnar.

2. I byordning må stadgas vite från fem till femhundra kronor för underlåtenhet att ställa sig byordningens bestämmelser till efterrättelse, så ock meddelas föreskrift att, i händelse den felande dragit vinst av sin förseelse, hänsyn därtill och till vinstens omfattning skall tagas vid vitesbeloppets bestämmande.

56 §.

Med varje fjällappby skall minst en gång om året hållas sammanträde inför lappfogden å tid, som för lappbyn är lämplig.

Över ärenden, som å sammanträde behandlas, skall av lappfogden föras protokoll.

57 §.

1. I varje fjällappby skall finnas en ordningsman, vilken vid sammanträde inför lappfogden väljes bland de till lappbyn hörande lapparna.

2. Ordningsman åligger att vaka över efterlevnaden av gällande lagar rörande renskötelsen och av den för lappbyn fastställda byordningen samt

att i övrigt ställa sig till efterrättelse den instruktion, Konungens befallningshavande för honom utfärdar.

3. Ordningsman utses för en tid av sex år. Om val utav ordningsman skall Konungens befallningshavande genast underrättas genom lappfogdens försorg; och ankomme på Konungens befallningshavande att, efter prövning av den valdes lämplighet för uppdraget, meddela honom förordnande därå eller föreskriva nytt val.

4. Ordningsman vare berättigad att efter två år eller ock dessförinnan vid laga förfall avgå från befattningen, med skyldighet dock att bestrida densamma intill dess annan ordningsman blivit utsedd och av Konungens befallningshavande förordnad.

Konungens befallningshavande äge ock, när skäl därtill föreligger, före tjänstgöringstidens utgång entlediga ordningsman.

5. Ordningsman åtnjuter i och för sin befattning enahanda skydd som tjänsteman. Till ordningsman skall av allmänna medel utgå ersättning efter ty därom särskilt stadgas.

Renlängd.

58 §.

1. För varje fjällappby skall vid sammanträde, som hålles inför lappfogden, årligen upprättas en längd, upptagande varje särskild person, som har renar inom lappbyn, ävensom det antal renar en var äger. Längden upprättas med ledning av lapparnas uppgifter eller, där enighet ej kan vinnas, efter bestämmande av ordningsmannen och, om lapparna det önska, två vid tillfället utsedda lappar.

Längden, som skall bestyrkas av ordningsmannen och två vid sammanträdet närvarande lappar, länders sedermera, intill dess ny längd blivit på enahanda sätt upprättad, till efterrättelse i de fall, då enligt denna lag eller byordning lapparnas rättigheter och skyldigheter bestämmas efter antalet renar, såvida ej styrkas kan, att detta antal under tiden genom olycksfall eller av annan tillfällig anledning väsentligen förändrats.

Av längden upprättas tre exemplar, varav ett överlämnas till Konungens befallningshavande och ett till ordningsmannen samt ett förvaras av lappfogden.

2. Därest lappbyområde till någon del utgöres av eller ingår i skadeersättningsdistrikt, varom i 40 § förmäles, skall särskild längd för sådan del av lappbyn upprättas; och gälle om denna särskilda längd vad i 1 mom. stadgas för där avsedd längd.

3. Anser lappfogden renlängd vara i avseende å en eller flera renägares renantal uppenbarligen felaktig, må han hos Konungens befallningshavande göra framställning om renräknings hållande i nödig omfattning. Beslutar Konungens befallningshavande renräkning, och utvisar denna betydande felaktighet i renlängden, skall kostnaden för räkningen stanna på lapp, vars reninnehav så väsentligt avviker från det i längden för honom angivna, att hans uppgifter till densamma måste anses lämnade mot bättre vetande.

Straffbestämmelser.

59 §.

Där icke enligt allmän lag strängare straff skall ådömas, straffes:

1. med böter från och med fem till och med etthundra kronor:
  - a) den som underlåter att i behörig ordning göra anmälan, varom i 14 § 1 mom., 29 § och 44 § 1 mom. förmäles, eller i sådan anmälan lämnar veterligen oriktig uppgift,
  - b) husbonde av lappallmogen, som i strid mot stadgandet i 15 § underlåter att öva tillsyn över lapparnas flyttning samt renarnas bevakning och vård,
  - c) lapp, vilken å mark, som avses i 25 §, betar getter till större antal än där högst är medgivet,
  - d) lapp, som i strid med bestämmelserna i 26 § uppför ringgärde eller annat stängsel,
  - e) lapp, vilken överträder jämlikt 30 § meddelad bestämmelse till skogens bevarande eller föryngring eller som vid avverkning uppenbart åsidosätter vare sig stadgandena i 32 § till skydd för skogen eller ock föreskrifter, som meddelats vid anvisning eller utsyning av skog,
  - f) den som överträder det i 45 § stadgade eller i enlighet med samma § av Konungens befallningshavande meddelade påbud om hunds förseende med halsband,
  - g) den som i strid mot bestämmelserna i 51 § håller ren i vård hos renskötande lapp eller som i strid med stadgandet i 48 § 3 mom. håller sina renar i vård hos mer än en lapp,
  - h) lapp, som underlåter att ställa sig till efterrättelse föreskrift, vilken med stöd av 57 § 2 mom. meddelats av ordningsman och prövas hava varit av förhållandena påkallad;
2. med böter från och med fem till och med trehundra kronor:
  - a) lapp, som av skogen tager mera bränsle eller virke än som erfordras för täckande av hans eget behov, eller som tager bränsle eller virke i annan ordning än i 27, 28 och 29 §§ sägs,
  - b) lapp, som uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid bevakningen av sina renar vållar, att renarna göra skada, som enligt 35 och 36 §§ skall ersättas, där ej förlikning träffats om skadans ersättande eller den ersättningsskyldige gjort sådant medgivande att, efter ty i 37 § sägs, utmätning för ersättningens belopp må hos honom ske,
  - c) lapp, som lämnar veterligen oriktig uppgift vid upprättande av renlängd, varom i 58 § förmäles;
3. med böter från och med fem till och med femhundra kronor:
  - a) lapp, som uppsåtligen låter sina renar beta å trakt, där enligt denna lag rätt till renbetning icke är medgiven eller icke tillåten

vid den tid, då betningen ägde rum, eller genom vårdslöshet är vållande till att hans renar inkomma på sådan trakt eller som mot stadgandet i 9 § uppsåtligen eller genom vårdslöshet förorsakar, att hans renar inkomma på främmande lappbys område,

- b) lapp, som mot stadgandet i 10 § utan vederbörligt tillstånd med sina renar flyttar från ett lappbyområde till ett annat,
- c) den som med avseende å flyttningsvägar vidtager åtgärder i strid med 13 §,
- d) den som i strid med 31 § bortför virke eller bränsle eller gör sådant obrukbart för de renskötande fjällapparna,
- e) den som på sätt i 44 § närmare förmäles med uppsåt ofredar ren eller genom vårdslöshet förorsakar, att ren ofredas eller vid skogsavverkning skadas eller dödas,
- f) den som i strid mot föreskrifterna i 46 § 1 mom. icke håller hund bunden, instängd eller försedd med klubba,
- g) den som uppsåtligen förhindrar eller stör i vederbörlig ordning påbjuden renräkning eller renskiljning.

60 §.

1. Har lapps husfolk eller tjänare begått förseelse, varom i 59 § 2 mom. a) förmäles, vare jämväl husbonden härför ansvarig liksom vore förseelsen begången av honom själv, där ej omständigheterna göra sannolikt, att förseelsen ägt rum mot hans vetskap och vilja.

2. Angående delaktighet i förseelse, varom i 59 § förmäles, gälle vad om delaktighet i brott stadgas i allmän strafflag.

Åtal, besvär, verkställighet.

61 §.

1. Överträdelse av denna lag ävensom av byordning åtalas vid allmän domstol och höra, där ej annorlunda här nedan sägs, under allmänt åtal.

2. De i 59 § 1 mom. d) och e), sistberörda lagrum i vad det angår åsidosättande av föreskrift, som meddelats vid anvisning eller utsyning av skog, samt 2 mom. a) och 3 mom. e) omförmälda förseelser, vilka endast för närma enskild persons rätt, må ej åtalas av allmän åklagare, där ej målsäganden angiver dem till sådant åtal. Allmän åklagare äge dock utan angivelse föra talan om ansvar och skadestånd beträffande förseelse, varom i 59 § 3 mom. e) förmäles, när ren blivit ofredad eller vid skogsavverkning skadad eller dödad och densamma är omärkt eller målsäganden ej känd; och skall i ty fall skadeståndet tillfalla den lappby, dit renen kan antagas hava hört.

3. Förseelse, som är belagd med straff enligt 59 § 2 mom. b) och 3 mom. a), må, där den rör enskild persons rätt, åtalas endast av målsägande.

62 §.

Böter och viten, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Viten, ådömda för överträdelse av byordning, skola enligt bestämmelser, som meddelas av Konungen, användas till förmån för länets lappar. Saknas tillgång till fulla gäldandet av böter eller viten, förvandlas de enligt allmän strafflag.

63 §.

Den som under tid, då han är tilltalad för förseelse mot byordning, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder lagligen förvunnen härtill, för varje gång stämning utfärdats och delgivits fällas till vite efter ty i byordningen är sagt.

64 §.

Renskötande fjällapp vare pliktig att, då Konungens befallningshavande, lappfogde, landsfogde eller landsfiskal för verkställande av utmätning, rannsakning efter stulna renar eller av annan laga orsak påfordrar hopsamlande av de renar, han har under sin vård, sådant utan dröjsmål verkställa; vare ock pliktig att, då för ändamål, som nu sagts, erfordras att ren utskiljes från andra renar i hjorden, biträda därvid.

Tredskas renskötande fjällapp att hopsamla renarna eller biträda vid utskiljning av ren, må hopsamlandet och utskiljningen företagas på den tredskandes bekostnad.

65 §.

Över de av Konungens befallningshavande utfärdade byordningarna ävensom över de närmare föreskrifter eller åtgärder, vilka det enligt denna lag eljest tillkommer Konungens befallningshavande att meddela eller vidtaga, äge den, som anser sin rätt därav förnärmad eller obehörigen inskränkt, att hos Konungen anföra besvär inom den tid, som är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut; skolande dock, där ej ändringssökandet därigenom varder onyttigt, beslutet utan hinder av besvär lända till efterrättelse intill dess annorlunda kan bliva vederbörligen förordnat.

Renskötsel å egen mark.

66 §.

Renar må ej i andra fall än i denna lag samt i lagen om skogsrenskötsel sägs föras på bete å mark, varöver renägaren ej förfogar, vid påföljd av böter enligt allmän lag samt skyldighet att ersätta skadan. Är i fråga om sådan renägars hjord allmänt veterligt, att därtill hörande djur pläga olovligen inkomma på annans mark, ankommer på Konungens befallningshavande att, på ansökan av markens ägare, meddela de föreskrifter, som finnas erforderliga för att hjorden må nedslaktas och försäljas för renägens räkning; och skall kostnaden för renarnas omhändertagande och försäljning gäldas av köpeskillingen.

Övergångsstadganden.

1. Under en tid av tio år, räknat från och med den dag, denna lag träder i kraft, skola lapparna bibehållas vid dem nu tillkommande rätt att hava renar i vård av annan.

2. Lapp, som vid den tid, då denna lag träder i kraft, jämsides med renskötseln brukar hemman, nybygge, fjällägenhet eller annan därmed jämförlig fastighet, vare ej skyldig göra sådan anmälan härom som i 24 § sägs; och må Konungens befallningshavande ej annat än i fall, varom i 17 § förmäles, ålägga sådan lapp att lämna sina renar i vård av annan renskötande fjällapp.

Förslag
till
Lag om skogsrenskötsel.

Allmänna bestämmelser.

1 §.

Svenska lappar äro berättigade att, på sätt och i den ordning i denna lag sägs, i riket driva skogsrenskötsel. Denna rätt innefattar befogenhet för dem att, i enlighet med här nedan meddelade bestämmelser, begagna sig av land och vatten till uppehälle för sig och sina renar.

När i denna lag talas om lapparnas renar, förstås därmed icke allenast deras egna renar utan ock sådana, som andra på grund av denna lag satt i deras vård (skötesrenar).

2 §.

1. Såsom lapp anses i denna lag en var, vilken på grund av härstamning och med hänsyn jämväl till att han eller hans förfäder bedrivit renskötsel blivit såsom lapp kyrkoskriven.

2. Har kvinna, som ej är lapp, ingått äktenskap med lapp, vare hon ansedd såsom lapp.

3. Har lappska kvinna ingått äktenskap med annan än lapp, vare hon icke ansedd såsom lapp; Konungen obetaget att, där i något fall synnerliga skäl föreligga, medgiva att hon i den omfattning, som prövas lämplig, må bibehållas vid de rättigheter, hon såsom lapp ägt enligt denna lag.

3 §.

När i denna lag talas om renskötande skogslapp, avses därmed icke allenast lapp, man eller kvinna, vilken driver skogsrenskötsel, utan även, så länge denna näring utövas, renskötande lappmans hustru ävensom renskötande skogslapps omyndiga barn och lappska tjänare.

Såsom renskötande skogslapp anses jämväl omyndigt barn efter avliden renskötande skogslapp, även om barnet icke självt driver skogsrenskötsel.

4 §.

De renskötande skogslapparna skola vara berättigade att föra sina renar på bete

1) å trakter inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker, där skogsrenskötsel av ålder förekommer;

2) nedom lappmarksgränsen i nämnda båda län å trakter, som skogslappar från Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker efter gammal sedvana besökt med sina renar.

5 §.

Å trakter i Norrbottens län nedom lappmarksgränsen, där skogsrenskötsel, utan att stå i samband med sådan renskötsel, som i 4 § avses, av ålder

förekommer, må lapp jämväl driva skogsrenskötsel, dock allenast efter särskilt tillstånd av Konungens befallningshavande.

Vill lapp erhålla sådant tillstånd, har han att till Konungens befallningshavande ingiva ansökning med uppgift om den trakt, inom vilken han vill driva renskötsel, det antal renar han och hans husfolk äga samt huruvida och i så fall till vilket antal han avser att taga skötesrenar i sin vård. Över ansökningen skall vederbörande kommun höras.

Anser Konungens befallningshavande lappen lämplig som renskötare och finner Konungens befallningshavande efter prövning av övriga på frågan inverkan omständigheter skäligt bevilja lappen tillstånd att driva skogsrenskötsel, skall Konungens befallningshavande i sammanhang härmed bestämma gränserna för det lappbyområde, inom vilket renskötseln må drivas, det antal renar, lappen högst må föra på bete inom området, samt, därest tillståndet avser jämväl rätt att hava skötesrenar, varmed förstås även dragrenar, varom i 50 § förmäles, huru stor del av renhjorden, som lappen och hans husfolk högst må innehava för egen räkning, den tid, ej överstigande tio år, under vilken renskötseln medgives, ävensom de särskilda villkor i övrigt, under vilka den må äga rum.

Därest före utgången av tid, under vilken inom visst område skogsrenskötsel sålunda medgivits, lapp, som erhållit dylikt tillstånd, på mera stadigvarande sätt blir förhindrad att utnyttja tillståndet eller ock avlider, äger Konungens befallningshavande, på därom gjord ansökning, utan kommunens hörande medgiva annan lapp, vilken prövas lämplig såsom renskötare, att under återstoden av den tid tillståndet omfattar eller del därav driva skogsrenskötsel inom området.

Särskilda bestämmelser angående betesområden.

6 §.

Prövas beträffande visst område, som avses i 4 §, utövan det av betesrätten vara i synnerlig mån betungande för den jordbrukande befolkningen eller vara hinderlig för odlingens fortgång eller ock för fjällrenskötseln medföra väsentligt hinder eller avsevärd skada, ankomme på Konungen att förordna, att dylikt område ej vidare må av lapparna begagnas för skogsrenskötsel.

Finner Konungen visst område oundgängligen erforderligt för annat särskilt ändamål av större betydelse, må jämväl sådant område undantagas från lapparnas begagnande.

7 §.

Därest för samfärdselns uppehållande prövas nödigt, att viss trakt invid färdväg ej begagnas till annat bete för renar än det, som ifrågakommer under flyttning eller annan färd med renar å vägen, eller att visst område omkring kyrkoplats, tingsställe, marknadsplats eller annan därmed jämförlig ort ej användes till annat bete än för resandes dragrenar, äge Konungens befallningshavande härutinnan förordna.

8 §.

De trakter, inom vilka skogsrenskötsel må drivas, skola av Konungens befallningshavande indelas i särskilda lappbyområden, för vilka, så vitt angår vår-, sommar- och höstbetesland, bestämda gränser skola fastställas. Sådana gränser må ock, i den mån så prövas möjligt och lämpligt, fastställas beträffande vinterbetesland. För skogslappar och fjällappar må kunna fastställas gemensamt betesområde.

9 §.

I den mån för visst lappbyområde bestämda gränser blivit fastställda, må renskötande skogslapp ej utan Konungens befallningshavandes medgivande föra sina renar på bete utom sagda gränser.

10 §.

1. Ej må renskötande skogslapp utan särskilt tillstånd med sina renar flytta från ett lappbyområde till ett annat. Sådant tillstånd sökes hos Konungens befallningshavande i det län, dit det lappbyområde hör, till vilket inflyttningen önskas. Vid ansökningen skall fogas uppgift om antalet renar, med vilka lappen vill flytta, samt avklipp av det eller de renmärken, som äro renarna åsatta. Över ansökningen skall Konungens befallningshavande höra de renskötande lapparna i det lappbyområde, dit inflyttning ifrågasättes, ävensom, där renskötseln berör annat län, vederbörande Konungens befallningshavande. Ger verkställd utredning vid handen, att nödigt utrymme finnes inom lappbyområdet, och prövas inflyttningen eljest lämpligen kunna ske, meddele Konungens befallningshavande sökanden rätt att inflytta och föreskrive därvid tillika, inom vilken tid inflyttningen skall vara verkställd.

2. Flyttar renskötande skogslapp utan tillstånd med sina renar från ett lappbyområde till ett annat, och återvänder han ej efter anmaning med renarna till sitt lappbyområde så snart ske kan, må Konungens befallningshavande förelägga honom vid vite att inom viss tid hava verkställt återflyttningen samt i övrigt meddela honom de föreskrifter, som med avseende å densamma skola iakttagas. Tredskas lappen att inom förelagd tid verkställa återflyttningen, äge Konungens befallningshavande utdöma vitet samt efter omständigheterna förelägga nytt vite eller ock förordna, att renarna skola återföras och omhändertagas på den tredskandes bekostnad.

Betestid.

11 §.

1. Inom de delar av Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker, där jämlikt 4 § 1 mom. skogsrenskötsel får drivas, må betesrätten utövas under varje tid av året å trakter, som av ålder användas till betning av

renar antingen året om eller under våren, sommaren eller hösten (renbetesland).

Å områden inom nämnda lappmarker, vilka icke äro att anse såsom renbetesland, men i allt fall av ålder användas till betning av renar, så ock å områden nedanför lappmarksgränsen, som avses i 4 § 2 mom., må betesrätten icke utövas under annan tid av året än under månaderna oktober, november, december, januari, februari, mars och april, för såvitt icke antingen avtal träffats med vederbörande jordägare eller brukare eller ock otjänliga väderleks- eller betesförhållanden nödga till tidigare flyttning på hösten eller hindra återflyttningen om våren.

Utän hinder av vad sålunda stadgats må Konungens befallningshavande, där sådant med hänsyn till betesmarkernas bevarande eller eljest prövas nödigt, kunna påbjuda, att betning av renar inom viss trakt antingen skall äga rum allenast i begränsad omfattning eller ock tillsvidare eller för viss tid upphöra.

2. Å områden nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län, varom förmäles i 5 §, skola renskötande skogslappar, som erhållit tillstånd att där driva renskötsel, föra sina renar på bete med iakttagande av vad Konungens befallningshavande beträffande tiderna för renarnas vistande å olika platser inom upplåtet betesområde må hava föreskrivit.

Flyttningar.

12 §.

De renskötande skogslapparna må icke förmenas att med sina renar flytta mellan områden, å vilka rätt till renbete tillkommer dem; vare dock skyldiga att vid flyttning över mark, som är under enskild förfoganderätt, taga väg, där minsta skada förorsakas; och äge Konungens befallningshavande i händelse av tvist bestämma, var flyttningsväg må tagas.

13 §.

1. Flyttningsväg, som de i 4 § avsedda renskötande skogslapparna av ålder nyttjat, må fortfarande av dem användas; dock att, när omläggning av sådan väg är av synnerliga skäl påkallad och finnes kunna ske utan väsentlig olägenhet för lapparna, Konungens befallningshavande må anvisa ny, för lapparna tjänlig flyttningsväg. Väg, varom nu är fråga, må icke genom röjning eller uppodling av jord eller genom uppförande av hägnader eller utläggande av timmerbommar eller på annat sätt berövas skogslapparna eller göras för dem mindre framkomlig.

2. Angående flyttningsvägar för i 5 § avsedda renskötande skogslappar äger Konungens befallningshavande meddela de närmare bestämmelser, som kunna finnas erforderliga.

14 §.

1. Renskötande skogslapp, som med renar flyttar utom den socken, där han har sitt hemvist, skall för varje socken, som under flyttning av honom besökes, inom åtta dagar efter det han ankommit dit hos landsfiskalen göra anmälan om inflyttningen och därvid uppgiva namn och hemvist samt, om han har andras renar under sin vård, ägarna till dessa renar; och må lappen utan ersättning erhålla bevis om anmälningskyldighetens fullgörande.

2. Konungens befallningshavande äge, om så finnes nödigt, förordna en eller flera personer, bosatta å platser, som ligga i lapparnas flyttningväg, att för landsfiskalen mottaga anmälan, som ovan sägs, och utfärda bevis däröver; och skall i ty fall underrättelse om de förordnades namn och bostad årligen intagas i länskungörelserna. Uppgifter, vilka av sådan person mottagas, skola av honom så fort ske kan överlämnas till landsfiskalen, vilken det åligger att över samtliga inkomna uppgifter föra dagbok.

Renarnas bevakning.

15 §.

De renskötande skogslapparna skola på ett stadigvarande sätt i överensstämmelse med fordringarna på en god renskötsel övervaka sina renar; och vare i främsta rummet husbonden ansvarig för renarnas bevakning och vård.

16 §.

1. Bevakningen av renarna skall fullgöras med det antal vaktare och med den omsorg i övrigt att, i den mån sådant kan undvikas, skada icke uppkommer för övriga renskötande lappar eller bofasta; och skall tillika tillses, att renarna icke olovligen inkomma å trakt, som tillhör annat lappbyområde.

Vid flyttning få renar, såvitt möjligt, icke lämnas efter. Sker det ändock, skola lapparna samla renarna och återföra dem till hjorden, vid äventyr att sådant eljest av lappfogden verkställs på lapparnas bekostnad. Är fråga allenast om ett fåtal renar, må lappfogden efter samråd med lapparna vidtaga de åtgärder, som prövas lämpligast.

2. Hålla flera renskötande skogslappar sina renar i gemenskap, åligger det en var husbonde att deltaga i renarnas bevakning med så stort antal vaktare, som enligt byordning, varom i 56 § förmåles, belöper å hans renantal; dock att, där icke särskilda förhållanden annat föranleda, antalet vaktare icke behöver överstiga vad å det sammanlagda renantalet belöper.

3. Tredskas någon att efterkomma vad i 2 mom. sägs, skola de övriga lapparna mot ersättning av den tredskande fullgöra honom åliggande bevakning. Kan överenskommelse ej träffas om ersättningens belopp, skall frågan härom hänskjutas till lappfogden, vilken det åligger att söka åstadkomma förlikning.

4. Närmare bestämmelser angående antalet renvaktare samt bevakningen i övrigt meddelas i byordningen.

17 §.

Ådagalägger renskötande skogslapp, vilken driver renskötsel å trakt, som i 4 § avses, grov försumlighet i renskötseln, må Konungens befallningshavande härför tilldela honom varning.

Är han alltjämt försumlig i sin renvård, må Konungens befallningshavande tilldela honom förnyad varning eller ock, därest Konungens befallningshavande efter lapparnas hörande finner honom uppenbart olämplig som renvårdare, förklara honom förlustig rätten att vidare driva renskötsel; och gälla i ty fall om den försumliges rätt att innehava renar vad i 47 § 1 mom. är stadgat om skötesrenar.

Lag samma vare beträffande renskötande skogslapp, vilken driver renskötsel å trakt, varom i 5 § förmäles; dock att i ty fall icke erfordras att lapparna höras i ärendet samt att i fråga om den försumliges rätt att innehava renar skall gälla vad i 49 § är stadgat om skötesrenar.

Förvildade renar.

18 §.

Finnas å viss trakt förvildade renar, skola dessa utrotas; och ankomme på Konungen att härutinnan meddela erforderliga bestämmelser.

Bostad, bodar, jordbruk.

19 §.

I den mån så för renskötseln erfordras skola de renskötande skogslapparna vara berättigade att å områden, där de äga uppehålla sig med sina renar, åt sig inrätta bostad för den tid, renskötseln drives å trakten, ävensom uppföra bod samt vidtaga i övrigt nödiga anordningar för förvaring av sina tillhörigheter, allt på sätt och i den ordning nedan stadgas.

Med bostad avses i denna lag kåta eller ock stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad.

Med kåta förstås tältkåta eller annan kåta med lappsk eldstad (aran).

20 §.

Kåta eller bod må icke uppföras å inägor, med mindre ägaren eller brukaren därtill givit sitt samtycke.

Å enskild tillhörig utmark må fast kåta eller bod icke uppföras annat än efter anvisning av ägaren eller brukaren eller, där lappen icke åtnöjes därmed, av lappfogden.

21 §.

1. Å enskild tillhörig mark må stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad icke uppföras, med mindre ägaren därtill lämnat sitt samtycke.

2. Å kronomark må byggnad, varom i 1 mom. förmäles, icke uppföras annat än inom lappmarkerna samt efter särskilt av Konungens befallningshavande på därom gjord ansökning lämnat tillstånd; och skall Konungens befallningshavande, som har att höra lapparna över ansökningen, vid prövning av densamma tillse, att byggnad, till vars uppförande tillstånd lämnas, varder förlagd å plats, som med hänsyn till renskötseln i trakten och andra förhållanden är lämplig ävensom att byggnaden icke göres större än för dess ändamål såsom bostad åt lapp, vilken driver renskötsel å trakten, är nödvändigt. I sammanhang härmed meddelar Konungens befallningshavande tillika de särskilda bestämmelser i avseende å byggnadens beskaffenhet och nyttjande, som prövas erforderliga.

Upphör lapp, som innehar sådan byggnad, att driva renskötsel i trakten eller överlåtes byggnaden på annan än renskötande lapp tillhörande samma lappby, ankomme i fråga om byggnad ovan odlingsgränsen på Konungens befallningshavande och i annat fall på domänstyrelsen att bestämma, huruvida och i så fall på vilka villkor byggnaden må kvarstå. Anses densamma ej böra bibehållas och varder den ej bortflyttad genom innehavarens försorg, vare kronan skyldig utgiva skälig gottgörelse, som bestämmes av vederbörande myndighet, för å byggnaden nedlagt arbete så ock för virke därtill, därest detsamma icke avgiftsfritt erhållits från kronans skog.

3. Angående upplåtelser å kronomark i andra fall än i 2 mom. sägs, gäller förutom vad i 23 § 2 mom. samt 54 § föreskrives, vad därom eljest i allmän lag eller författning är eller kan varda stadgat.

22 §.

Därest å kronomark uppförd bod eller annan till bostad icke avsedd byggnad, som tillkommit i den ordning, varom i 19 § förmäles, utan vederbörligt tillstånd tages i anspråk för bostadsändamål annat än för tillfälligt behov, må Konungens befallningshavande, om rättelse ej annorlunda kan vinnas, förordna, att sådan byggnad genom kronobetjäningens försorg nedrives.

23 §.

1. Å enskild tillhörig mark må renskötande skogslapp icke upptaga odling utan ägarens samtycke.

2. Beträffande kronomark må Konungens befallningshavande efter lapparnas hörande lämna renskötande skogslapp, som i 4 § avses, tillstånd att där upptaga odling. Sådan odling må endast vara av ringa omfattning. Konungens befallningshavande bestämmer odlingens storlek och beskaffenhet.

Tillstånd att upptaga odling, som nyss nämnts, må icke meddelas med mindre av verkställd utredning framgår, att odlingen icke är till hinder för renskötseln i trakten samt att den, som åstundar att upptaga odlingen, icke genom dess nyttjande kan antagas komma att eftersätta vården av sina renar.

Tillstånd till odling, varom här är fråga, må beträffande trakterna ovan

odlingsgränsen av Konungens befallningshavande återkallas, när omständigheterna därtill föranleda.

Brukaren stånde själv skada, som å odlingen förorsakas av renar, där ej skadegörelsen tillkommit av skadebegär.

Ringgården och andra stängsel.

24 §.

1. De renskötande skogslapparna skola vara berättigade att å såväl kronan som enskild tillhörig mark uppföra gärde för mjölkning, märkning eller skiljning av renar (ringgärde). Nedom odlingsgränsen må dock ringgärde, avsett för stadigvarande bruk, icke uppföras å annan plats än den, som anvisas, när fråga är om kronomark, av lappfogden och, vad angår enskild tillhörig mark, av ägaren eller, där samförstånd icke uppnås, av lappfogden.

2. Annat stängsel för renar än ringgärde må uppföras allenast efter särskilt tillstånd av Konungens befallningshavande; dock att dylikt tillstånd icke erfordras då fråga är om tillfälligt sådant stängsel av ringa utsträckning.

Skogsfångst.

25 §.

1. Å kronans mark ovan odlingsgränsen äga de renskötande skogslapparna att till eget behov av bränsle och virke använda skogen; dock att dels virke till uppförande eller ombyggnad å sådan kronomark av bostadsbyggnad, varom i 21 § 2 mom. förmåles, dels ock växande träd till renstängsel, som jämlikt 24 § 2 mom. ej må uppföras annat än efter tillstånd av Konungens befallningshavande, må tagas allenast efter anvisning eller utsyning. Vad sålunda stadgats gäller ej om virke till underhåll av byggnad eller renstängsel.

Å kronans mark nedom odlingsgränsen, men inom lappmarkerna må de renskötande skogslapparna taga bränsle och virke i enahanda omfattning och ordning som nyss sagts, dock med den inskränkning, att växande barrträd till uppförande eller ombyggnad av fast kåta, bod eller stängsel där må tagas allenast efter anvisning eller utsyning.

Å kronans mark utom lappmarkerna må de renskötande skogslapparna endast taga torra träd och vindfällen, skogsavfall, en- och videbuskar ävensom å utmark tall- och grantjur till slöjdvirke samt, för tillfälliga behov, växande lövträd.

2. För bränsle och virke, som sålunda tages å kronans mark, utgår ej betalning.

3. Med undantag för fall, som i 21 § 2 mom. avses, må renskötande skogslapp, vilken äger eller brukar fastighet eller är i tjänst hos ägare eller brukare av fastighet, icke för fastighetens behov av virke vare sig till

byggnader, hägnad, bränsle eller annat ändamål anlita kronans skog i vidsträcktare mån, än rätt därtill må hava blivit fastigheten särskilt tillagd.

26 §.

1. De renskötande skogslapparna äga rätt att å enskild tillhörig mark ovan odlingsgränsen taga bränsle och virke i enahanda omfattning och ordning, som i 25 § stadgats beträffande sådan rätt å kronans mark därstädes; dock med följande undantag och jämkningar:

a) Därest invid boplats skogens fortsatta utnyttjande för vedfångst skulle visa sig bliva i allt för hög grad betungande för jordens ägare eller brukare, må Konungens befallningshavande på framställning av denne förordna, att bränsle ej må tagas annorledes än efter anvisning.

b) Virke till uppförande, ombyggnad eller underhåll av stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad må tagas endast med jordägarens samtycke.

c) Växande träd till uppförande och ombyggnad av ringgårde eller annat stängsel ävensom till uppförande av fast kåta och bod må tagas allenast efter anvisning eller utsyning samt mot en billig betalning, som i brist av åsämjande bestämmes av en utav Konungens befallningshavande förordnad värderingsman.

2. Å enskild tillhörig mark nedom odlingsgränsen, men inom lappmarkerna må de renskötande skogslapparna till eget behov under flyttning med renarna taga bränsle samt virke till tältstänger och kåtor, bodar och ställningar för förvaring av sina tillhörigheter ävensom slöjdvirke.

Erfordras för ovannämnda ändamål växande barrträd, må sådana träd tagas allenast efter anvisning eller utsyning samt mot en billig betalning, som i brist av åsämjande bestämmes av en utav Konungens befallningshavande förordnad värderingsman.

3. Å enskild tillhörig mark utom lappmarkerna må de renskötande skogslapparna till eget behov under flyttning med renarna taga, dock endast för i 2 mom. avsedda ändamål, torra träd och vindfällen, skogsavfall, en- och videbuskar ävensom å utmark tall- och grantjur till slöjdvirke samt, för tillfälliga behov, växande lövträd; och skall för torra träd till kåtor och bodar ävensom för växande lövträd samt för tall- och grantjur givas en billig ersättning, därest ägaren påfordrar gottgörelse.

27 §.

De renskötande skogslapparna må, då sådant är oundgängligen nödvändigt för renarnas uppehälle, på såväl kronan som enskild tillhörig skog efter anvisning fälla lavbevuxna träd.

Under flyttning må skogslappar, som avses i 4 §, utan anvisning fälla lavträd för dragrenarnas oundgängliga behov; dock skall anmälan om sådan avverkning snarast göras till vederbörande skogstjänsteman eller den enskilda skogsägaren.

Vid fällning av lavträd skall iakttagas, att i främsta rummet torra eller oväxtliga träd anlitas.

28 §.

Konungen kan för viss begränsad tid förbjuda, att växande tall, gran eller björk tages på områden, där avverkning uppenbarligen kan medföra fara för skogens bevarande eller föryngring.

Sådant förbud må icke meddelas, om utnyttjandet av tillåtet betesområde därigenom i väsentlig mån för lapparna försvåras.

29 §.

Virke, som av renskötande skogslapp på grund av bestämmelserna i denna lag tagits och använts till kåta, bod, stängsel eller annat varaktigt bruk, eller virke eller bränsle, som av honom lagenligt tagits och hoplagts till framtida användning, må icke av ägaren till den mark, varå virket eller bränslat tagits, utan lappens samtycke bortföras eller göras obrukbart för honom.

Har stängselvirke, för vars uttagande jämlikt 25 och 26 §§ erfordras anvisning eller utsyning, blivit olovligen bortfört eller gjort obrukbart för renskötande skogslapp, må han utan anvisning eller utsyning samt utan betalning taga av skogen vad som oundgängligen behöves för att ersätta det borttagna eller förstörda; markägaren obetaget att i mån av befogenhet söka sitt åter av den som vederbör.

30 §.

1. De renskötande skogslapparna vare pliktiga att efterkomma de föreskrifter, som vid anvisning eller utsyning må hava lämnats, ävensom i övrigt att vid all avverkning iakttaga största varsamhet.

Särskilt skall uppmärksammas:

- a) att kalavverkning ej äger rum utan tvingande skäl;
- b) att växande träd ej avverkas till bränsle eller virke, därest å platsen finnes för ändamålet användbara självtorkade träd, nedfallna kvistar och grenar, avverkningsbara stubbar, vindfällna eller buskar av en eller vide;
- c) att av växande träd i främsta rummet avverkas sådana, som äro oväxtliga eller överåriga;
- d) att vid fällning av träd höjden av den kvarlämnade stubben icke överstiger femton centimeter från översta rotgrenen, med mindre skare gör det nödvändigt att kvarlämna någon större del av stammen; samt
- e) att lövträd, som ej äro avsedda till bränsle, omedelbart efter fällningen randbarkas.

2. Å de områden, där de renskötande skogslapparna äga uppehålla sig med sina renar, bör ägare av skog vid dess utnyttjande taga tillbörlig hänsyn till de rättigheter och förmåner, som enligt denna lag tillkomma lapparna.

31 §.

Anvisning eller utsyning av skog skall avse plats, som är för lapparna bekväm, samt meddelas kostnadsfritt, beträffande kronans skog av vederbörande skogstjänsteman samt i fråga om enskild skog av ägaren. Virke, som anvisas eller utsynas, skall vara för avsett ändamål fullt lämpligt. Förrättningen skall äga rum snarast möjligt. Sökanden skall i god tid underättas om tid och plats för förrättningen.

Tredskas enskild skogsägare att meddela anvisning eller utsyning eller kan vid förrättning enighet ej vinnas, må sökanden hänvända sig till vederbörande skogstjänsteman, vilken utan kostnad för lappen eller skogsägaren avgör frågan.

Den som sökt anvisning eller utsyning har att personligen eller genom ombud inställa sig på utsatt tid och plats.

Utebliver sökanden, åligge det honom att ersätta skogstjänsteman eller ägaren dennes resekostnad.

Jakt, fiske.

32 §.

De renskötande skogslapparna äro berättigade, en var inom det lappbyområde, dit han hör, att till jakt och fiske betjäna sig av land och vatten inom lappmarkerna under den tid, lapparna enligt denna lag äga att där uppehålla sig med sina renar; dock att jakt ej må utövas å inägor; och vare lapparna med avseende å tid och sätt för utnyttjande av sin jakt- och fiskerätt underkastade de särskilda bestämmelser, som eljest därom gälla.

Vad i denna § stadgas utgör icke hinder för Konungen att, när så prövas kunna ske utan väsentlig skada för lapparna, förordna, att visst fiskevatten å kronomark, som kan erfordras för fiskeriundersökningar, skall vara undantaget från lapparnas begagnande.

Ersättningskyldighet för skada genom renar.

33 §.

1. Förorsaka renar, vilka föras på bete å trakt, som i 4 § avses, ovan odlingsgränsen under juni, juli och augusti månader skada å gröda, som ej blivit införd i lada, skall skadan ersättas av ägaren till de renar, genom vilka skadan skett, så snart densamma uppkommit antingen på åker eller äng, vilken tillhör hemman, frälsetorp, nybygge eller boställe, eller ock på sådan till dylik fastighet hörande utängsslätter, vilken blivit odlad eller inhägnad eller år efter annat varit till höfångst brukad och därtill brukas samt genom lador, hässjor, diken, röjning eller på annat sätt tydligt framträder såsom utängsslätter.

2. Sker skada, som i 1 mom. sägs, å annan tid än där avses, skall skadan ersättas endast i det fall att den, vilken våden om renarna ålegat,

uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning varit till skadan vållande. Kan vårdslöshet anses ligga grödans ägare till last, ity att han, när grödan lämnats utestående i stack eller hässja, underlåtit att inom rimlig tid hemföra grödan eller att vidtaga åtgärder till grödans skyddande, som utan större kostnad eller svårighet kunnat verkställas, stånde han dock skadan själv, där ej lapparna av skadebegär vållat densamma.

3. Sker ovan odlingsgränsen å annan mark än i 1 mom. sägs skada å gröda, stånde markens brukare själv skadan, för såvitt icke lapparna av skadebegär orsakat densamma.

34 §.

1. Förorsaka renar, vilka föras på bete å trakt, som i 4 § avses, nedanför odlingsgränsen antingen under maj, juni, juli, augusti eller september månader eller å tid, då betesrätt för skogsrenar å trakten icke är medgiven, skada å växande eller avskuren, men ej bärgad gröda, skall skadan ersättas av renarnas ägare, så snart densamma uppkommit på åker, äng eller sådan utängsslätter, vilken blivitt odlad eller inhägnad eller ock år efter annat varit till höfångst brukad och därtill brukas samt genom lador, hässjor, diken, röjning eller på annat sätt tydligt framträder såsom utängsslätter. Förorsaka renarna under juni, juli och augusti månader skada å bärgad gröda, som icke blivitt införd i lada, utan lämnats utestående i stack eller hässja på åker, äng eller utängsslätter, som nyss nämnts, vare lag samma.

2. Sker skada, som i 1 mom. sägs, under andra månader än som där äro för särskilda fall omnämnda medan betesrätt för skogsrenar är medgiven å trakten, skall skadan ersättas av renarnas ägare endast i det fall att den, vilken vården om renarna ålegat, uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning varit till skadan vållande. Kan vårdslöshet anses ligga grödans ägare till last, ity att han, när grödan lämnats utestående i stack eller hässja, underlåtit att inom rimlig tid hemföra grödan eller att vidtaga åtgärder till grödans skyddande, som utan större kostnad eller svårighet kunnat verkställas, stånde han dock skadan själv, där ej lapparna av skadebegär vållat densamma.

3. Skada, av vad beskaffenhet den vara må, som av skogsrenar förorsakas å trakt, där betesrätt för sådana renar icke under någon tid av året är medgiven, skall ersättas av renarnas ägare.

35 §.

Förorsaka renar, vilka föras på bete å trakt, varom i 5 § förmäles, skada å gröda på åker, äng eller utängsslätter av beskaffenhet, som i 34 § 1 mom. sägs, skall skadan ersättas av renarnas ägare. Inträffar skadan å annan tid än under maj, juni, juli, augusti eller september månader och kan vårdslöshet anses ligga grödans ägare till last, ity att han, när grödan lämnats utestående i stack eller hässja, underlåtit att inom rimlig tid hemföra

grödan eller att vidtaga åtgärder till grödans skyddande, som utan större kostnad eller svårighet kunnat verkställas, stånde han dock skadan själv, där ej lappen av skadebegär vållat densamma.

36 §.

Åstadkomma skogsrenar skada, varom uppgörelse ej träffas, äge den, som fordrar ersättning för skadan, för syn och värdering å densamma dels för egen räkning utse en god man dels nämna en av de personer, som, på sätt i 37 § sägs, hava i uppdrag att inom trakten tjänstgöra såsom gode män å lapparnas sida, varefter dessa båda, eller, om de ej kunna enas, lappfogden eller landsfiskalen utse en tredje god man. På kallelse av den sistnämnde skola gode männen sammanträda å stället, där skadan skett, och verkställa noggrann utredning om dess uppkomst och beskaffenhet, om tiden, då den kan antagas hava skett, så ock om annat, som kan lända till upplysning i saken. Med stöd av vad gode männen sålunda inhämtat skola de efter bästa förstånd och övertygelse, med behörigt iakttagande av frånvarandes rätt, uppskatta skadan i penningar. Över förrättningen skall protokoll föras.

För det belopp, vartill skadan av de fleste gode männen uppskattats, ävensom för synekostnad må utmätning ske hos lapp, som medgiver, att han är skyldig ersätta skadan. Har den ersättningsskyldige före synen bjudit skadeersättning, ej understigande vad gode männen bestämt, stånde sökanden själv synekostnaden.

Vad nu är stadgat utgör ej hinder för den, hos vilken utmätning skett, att söka domaren eller för den, som lidit skada, att, där han ej låtit saken gå till utmätning, instämma sin talan till domstol; skolande i förstnämnda fall talan anhängiggöras inom ett år från utmätningdagen.

För syneförrättning njute god man ersättning efter samma grunder som nämndeman.

37 §.

I varje lappby skola lapparna vid sammanträde, som omförmäles i 57 §, för en tid av högst tre år bland den bofasta befolkningen eller bland lappar, som icke själva driva renskötsel, välja erforderligt antal gode män, att för lappbyn under tiden till nästa val deltaga i syn och värdering, varom i 36 § förmäles. Underlåta lapparna att anställa sådant val, göres av lappfogden eller den, inför vilken sammanträdet hållits, anmälan härom hos Konungens befallningshavande, som i lapparnas ställe utser lämpligt antal gode män.

Förteckning å de utsedda gode männen intages i länskungörelserna; och skall förteckningen tillställas en var av dem.

38 §.

Hålla flera renskötande skogslappar sina renar tillsammans i en hjord och sker skada genom dessa renar, vare, där ej utrönas kan, genom vilkens

renar skadan uppkommit, dessa lappar pliktiga att i förhållande till det antal renar, en var innehåft å den trakt, där skadan inträffat, ersätta den samma jämte syne- och rättegångskostnader. Lag samma vare för det fall att renskötande lappars renar, tillhörande olika hjordar, blivit sammanblandade och åstadkommit skada.

Kan renantalet icke utrönas, lände härutinnan till efterrättelse renlängd, varom förmäles i 59 § och, då fråga är jämväl om renskötande fjällapps renar, i 58 § uti lagen om fjällrenskötsel, allt i den ordning, som i sagda lagrum stadgas.

Vad sålunda föreskrivits utgör icke hinder för lapp, som icke varit vållande till inträffad skada, att för vad han nödgats utgiva söka gottgörelse av den, som vållat skadan.

39 §.

Inträffa inom område, som avses i 4 §, å viss trakt år efter år skador av större betydelse, må Konungen förklara, att visst lappbyområde eller del därav skall tillsvidare och intill dess annorlunda förordnas utgöra ett skadeersättningsdistrikt, inom vilket de renskötande lappar, som jämlikt 59 § 2 mom. tillhöra distriktet, skola i fall, varom nedan vidare förmäles, vara underkastade gemensam ansvarighet för skada, som av renar tillskyndas den bofasta befolkningens egendom.

Sker inom skadeersättningsdistrikt skada av beskaffenhet, varom i 33 och 34 §§ sägs, och kan ej utrönas, genom vilkens eller vilkas renar skadan blivit förorsakad, åligger ersättningskyldigheten de lappar, vilka tillhöra distriktet; och varde ersättningsbeloppet jämte syne- och rättegångskostnader dem emellan fördelat i förhållande till det antal renar, varmed en var av dem tillhör distriktet. Om vid den tid, då skadan skedde, renar tillhörande andra än distriktets lappar uppehölo sig inom distriktet, skola även dessa andra lappar i förhållande till antalet av sådana renar deltaga i ersättningen. Visar lapp, förr än förlikning träffats eller dom i målet givits, att skadan ej blivit förövad av hans renar, vare han fri från deltagande i ersättningen.

Vad här ovan stadgats utgör icke hinder för lapp, som icke varit vållande till inträffad skada, att för vad han nödgats utgiva söka gottgörelse av den, som vållat skadan.

40 §.

Lappbyområde nedom lappmarksgränsen i Norrbottens län, som tillkommit jämlikt 5 §, skall av Konungens befallningshavande förklaras utgöra ett eller flera skadeersättningsdistrikt, varinom de renskötande lappar, som jämlikt 59 § 2 mom. tillhöra distriktet, skola, i den ordning i 39 § stadgas, vara underkastade ansvarighet för skada, för vilken jämlikt 35 § ersättning skall utgå.

41 §.

Talan mot samtliga lappar inom ett skadeersättningsdistrikt om sådan gemensam ansvarighet, som stadgas i 39 och 40 §§, anhängiggöres mot

ordningsmannen i den eller ordningsmännen i de lappbyar, vartill lapparna höra; ägande ordningsman att föra talan i målet på vederbörande lappars vägnar ävensom att å dessa lappars vägnar ingå förlikning angående såväl skadeersättning som syne- och rättegångskostnader. Tilltror ordningsman sig kunna visa, genom vilkens eller vilkas renar skada blivit förorsakad, eller att jämte de till skadeersättningsdistriktet hörande lappar även andra böra ansvara för skadan, äge han att låta instämma den eller de skyldiga eller i senare fallet de, mot vilka han vill föra talan om deltagande i ersättningen, på det de må själva svara i saken.

Ådömas flere lappar ersättningsskyldighet efter 39 och 40 §§, skall i domen för en var fastställas, huru mycket han har att gälda.

Mål däri, efter ty nu är sagt, ordningsman vid underrätt fört talan, må ock av honom i högre rätt fullföljas.

42 §.

Lappar, vilka efter vad i 39 och 40 §§ sägs blivit dömda till ansvarighet för inträffad skada eller ingått förlikning om erläggande av ersättning, vare oförhindrade att, i händelse kännedom sedermera erhålles, att skadan förorsakats av renar tillhörande någon annan, eller att andra lappar vid den tid, då skadan skedde, haft renar inom skadeersättningsdistriktet och sålunda bort deltaga i ersättningen, väcka talan om gottgörelse för vad de erlagt eller för den del därav, som belöper på andra lappar. Där ersättningen bestämts genom förlikning, må dock gottgörelse ej fordras för mer än det belopp, vartill skadan må hava blivit vid syn värderad, med tillägg av synekostnaden. Sådan talan må ej anhängiggöras senare än ett år efter det laga kraft ägande utslag fallit eller förlikning träffats angående skadeersättningens utgivande.

Åtgärder för minskning av renantalet inom lappbyområde.

43 §.

1. Därest inom något lappbyområde å trakt, som i 4 § avses, antalet renar finnes vara så stort, att betesmarkerna måste anses otillräckliga eller att genom renarna betydande skadegörelser förorsakas, och finnes inom området renar, tillhörande andra än lappar, må Konungens befallningshavande, efter det lapparna och lappfogden blivit hörda, förordna, att så stort antal av dessa renar, som prövas för ändamålet nödigt, inom viss förelagd tid, som delgives renägaren, skall från lappbyområdet avlägsnas, vid äventyr att renarna av lappbyns ordningsman omhändertagas och levande eller slaktade för ägarnas räkning försäljas. Närmare föreskrifter i fråga om verkställighet härav meddelas av Konungens befallningshavande, som därvid har att i görligaste mån tillse såväl att de särskilda renägarnas rätt och bästa bevaras som ock att renskötande lapp icke i oskäligen grad kring-skäres i sin näring.

2. Befinnes, sedan med tillämpning av 1 mom. renar, tillhörande andra än lappar, avlägsnats från lappbyområdet, de återstående renarnas antal ändock vara för stort, äge Konungens befallningshavande, efter det lapparna såväl i lappbyn som i lappby, dit inflyttning kan ifrågakomma, blivit hörda, hänvisa en eller flera lappar till annat lappbyområde, där utrymme finnes och dit inflyttning utan avsevärd olägenhet kan ske. Härvid skall Konungens befallningshavande tillse, att lapp, som själv eller vars förfäder länge tillhört lappbyområdet eller därinom haft rätt till bete för sina renar, icke utan synnerliga skäl mot sin vilja hänvisas till nytt lappbyområde.

Hänvisas lapp att med de renar, som äro under hans vård, flytta till annat lappbyområde, förelägge Konungens befallningshavande honom vid vite att inom viss tid hava verkställt flyttningen samt meddele honom i övrigt de föreskrifter, som med avseende å densamma skola iakttagas. Tredskas lappen att inom förelagd tid verkställa flyttningen, äge Konungens befallningshavande utdöma vitet samt efter omständigheterna förelägga nytt vite eller ock förordna, att renarna skola flyttas och omhändertagas på den tredskandes bekostnad.

3. Kan hänvisning i behöflig omfattning till annat lappbyområde icke lämpligen ske, äge Konungens befallningshavande förordna, att lappbyns renantal inom av Konungens befallningshavande bestämd tid, ej understigande ett år, skall nedbringas till viss myckenhet. Kan mellan lapparna enighet ej vinnas angående verkställandet av sålunda föreskriven åtgärd, må Konungens befallningshavande, efter lapparnas och lappfogdens hörande, förordna, huru minskningen skall verkställas. Därvid skall iakttagas, att i första hand de renägare, vilka med hänsyn tagen jämväl till antalet hushållsmedlemmar äro de största, åläggas att minska sina renhjordar. I händelse av tredska äge Konungens befallningshavande förelägga och utdöma viten eller ock låta vidtaga föreskriven åtgärd på tredskandes bekostnad.

Ofredande av ren.

44 §.

1. Den som uppsåtligen eller genom vårdslöshet skrämmer, misshandlar eller på annat sätt ofredar de renskötande skogslapparnas renar, medan renarna uppehålla sig på område, varest de då må föras på bete, eller ock obehörigen söker fördriva dem från sådant område, vare skyldig ersätta därigenom för lapparna uppkommen skada.

Lag samma vare, där någon å nyss nämnt område uppsåtligen eller genom vårdslöshet förorsakar, att vid skogsavverkning renar skadas eller dödas genom fällning av träd. Har vid avverkningen anställd person gjort sig skyldig därtill, vare jämväl den, för vars räkning avverkningen sker, ansvarig för skadans ersättande.

Har ren blivit fälld vid skogsavverkning, åligger det den som förestår avverkningen att genast underrätta lapparna, därest de finnas å trakten, eller, om så ej är fallet, landsfiskalen, till vilken det fällda djurets öron i ty fall skola i hopsittande skick insändas. När anmälan inkommer till

landsfiskalen, har denne att skyndsamt vidtaga de åtgärder, som kunna finnas tjänliga till bevarande av lapparnas rätt och bästa.

Ofredas ren på uppehållsställe, varom ovan omförmäles, av hund, vare hundens ägare pliktig ersätta skadan, även om ofredandet skett utan någons uppsåt eller vållande.

Med skada, som i detta mom. avses, förstås icke blott skada, som tillfogats ren, utan ock, där i något av de angivna fallen renar blivit skingrade, kostnad och besvär, som uppkommit för renarnas hopsamlande eller annorledes i sammanhang därmed, ävensom skada, som renarna genom skingringen kunna hava förorsakat.

2. Om ersättning för skada, som tillfogats ren till följd av järnvägs drift, är särskilt stadgat.

45 §.

Inom lappmarkerna, så ock därutom i de trakter, där Konungens befallningshavande med hänsyn till renskötseln och därmed sammanhängande förhållanden finner sådant behöfligt, skola alla hundar, som icke användas i lapparnas renskötsel, vara försedda med halsband, därå ägarens namn och bostad skola vara tydligt anbragta; dock att halsbandet må avlägsnas medan hund hålles instängd ävensom under pågående jakt, när fara föreligger, att hunden kan lida men av detsamma.

46 §.

1. Så länge renar uppehålla sig å trakt, där renbete då må äga rum, skola samtliga hundar å denna trakt och å trakten därintill, vilka icke användas i lapparnas renskötsel, antingen hållas bundna eller instängda eller ock vara försedda med klubba i enlighet med de närmare föreskrifter, Konungens befallningshavande äger meddela. Konungens befallningshavande må dock för vissa trakter eller för särskilt fall medgiva befrielse från vad sålunda stadgats, där det finnes kunna ske utan avsevärt men för renskötseln eller, vad angår trakt, som i 5 § avses, eljest vara av förhållandena påkallat.

Under det flyttning med renar förbi gård försiggår, skola alla därvarande hundar hållas bundna eller instängda; dock att för trakt, som allenast beröres av renskötsel, varom i 5 § förmäles, Konungens befallningshavande må medgiva befrielse från vad sålunda föreskrivits.

När sådan flyttning förestår, skola lapparna, där så ske kan, i förväg underrätta om sin ankomst.

2. Hund, som är känd för att jaga renar och icke hålles bunden eller instängd eller förses med klubba under det renarna på tillåten tid vistas å trakt, som avses i 1 mom., må dödas genom lappfogdens eller vederbörande polismyndighets försorg.

3. Påträffas hund medan den jagar eller annorledes ofredar ren, som befinner sig under flyttning eller eljest uppehåller sig å trakt, där renar vid tillfället få föras på bete, må hunden saklöst dödas. Lag samma vare om hund, som anträffas å sådan plats utan tillsyn omedelbart efter det den jagat eller annorledes ofredat ren.

Påstår hundens ägare, att hunden blivit dödad utan att sådana omständigheter förelegat, som efter vad nu sagts må föranleda dylik åtgärd, och kan den, som dödat hunden, icke styrka, att han varit därtill berättigad, vare han i allt fall fri från ansvar och ersättningsskyldighet, så framt ej ägaren visar sannolika skäl till stöd för sitt påstående.

Skötesrenar.

47 §.

1. Renskötande skogslapp, som driver rensköttsel å i 4 § avsedd trakt, ävensom annan lapp, vilken på stadigvarande sätt deltagit i dylik rensköttsel, vare berättigad att hava sina renar i vård hos renskötande lapp, dock icke utan Konungens befallningshavandes samtycke hos annan lapp än den, vars lappby skötesrenägaren tillhör eller tillhört.

Omyndiga barn till lapp, varom i första stycket förmäles, ävensom hustru till lappman, som där avses, äge enahanda rätt.

2. Lapp, vilken icke är att anse såsom sådan renskötande skogslapp, varom i 1 mom. förmäles, och som icke heller på stadigvarande sätt deltagit i där omnämnd skogsrensköttsel, men som har sitt hemvist inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmarker, vare berättigad att under vård av renskötande skogslapp, som i 1 mom. avses, hava högst tjugo renar, kalvar under ett års ålder häri ej inbegripna; Konungens befallningshavande obetaget att, där sådant med hänsyn till förhållandena prövas skäligt och lämpligt, tillåta ett högre antal, dock ej över femtio.

Därest renar utöver förstnämnda antal i gifterätt eller genom arv, testamente eller gåva tillfallit lapp, varom i detta mom. förmäles, må han dock under en tid av tre år, räknat från det han bekommit dessa renar, lämna jämväl dem i vård av nyss omförmäld renskötande skogslapp.

48 §.

1. Inom Norrbottens län må tillsvidare den, som ej är lapp, men bor inom länets lappmarker och där äger eller brukar jordbruksfastighet, i den ordning i 2 mom. närmare förmäles, hava renar under vård av i 47 § 1 mom. omnämnd renskötande skogslapp, som ej är i annans tjänst, till ett antal, vilket för hushåll icke må överstiga tjugo, kalvar under ett års ålder häri ej inbegripna; Konungen obetaget att, där sådant med hänsyn till förhållandena prövas skäligt och lämpligt, tillåta ett högre antal, dock ej över femtio.

Flyttar renägare utom länets lappmarker eller upphör han att där äga eller bruka jordbruksfastighet, skall han inom ett år därefter avhända sig skötesrenarna. Dör renägare och är någon av dödsbodelägarerna bosatt inom länets lappmarker, må renarna behållas av dödsboet så länge boet äger eller brukar jordbruksfastighet inom lappmarkerna. Är icke någon av dödsbodelägarerna bosatt inom länets lappmarker, skall dödsboet avhända sig renarna inom ett år från dödsfallet.

2. Den som med stöd av stadgandena i 1 mom. vill hålla renar i vård hos renskötande skogs-lapp, varom i 47 § 1 mom. förmåles, skall för varje ren, fjolårskalvar inbegripna, erlægga sköteslega för löpande kalenderår, vilken lega ej må understiga ett av Konungens befallningshavande fastställt minsta belopp; och åligger honom tillika att senast före utgången av maj månad hos lappfogden anmäla antalet av dylika renar ävensom vårdarens namn. För att behörig anmälan skall anses gjord, skall i samband därmed för varje anmäld ren erläggas dels en särskild avgift av femtio öre, som, enligt närmare föreskrifter av Konungen, skall användas såsom bidrag till bekostande av renräkningar samt till åtgärder för renskötselns befrämjande, dels ock, därest icke med kvitto styrkes, att sköteslegan för löpande kalenderåret blivit erlagd, sådan lega. Genom lappfogden uppburen sköteslega skall genom hans försorg tillställas vederbörande vårdare.

För renkalv, som under året födes, utgår ej avgift eller sköteslega. Den omständigheten, att ren, för vilken sköteslega erlagts, före årets utgång för renägarens räkning slaktas eller ock förgås eller förkommer, medför icke rätt för renägaren att återbekomma någon del av erlagt belopp.

Närmare föreskrifter i avseende å anmälningars mottagande samt uppbärande och redovisande av den särskilda avgiften och sköteslegan, där den uppbäres av lappfogden, meddelas av Konungens befallningshavande, som i fall, då särskild fjälltillsyningsman finnes anställd, äger förordna denne att i lappfogdens ställe fullgöra hans åligganden i nu angivna hänseenden.

3. En var skötesrenägare, som i denna § avses, skall hava samtliga sina renar under vård av en och samma lapp.

49 §.

Har Konungens befallningshavande i Norrbottens län med stöd av 5 § medgivit lapp tillstånd att nedom lappmarksgränsen inom visst lappbyområde driva skogsrenskötsel och att därvid tillika hava skötesrenar i sin vård, må lapp, som har sitt hemvist inom lappbyområdet, ävensom den, vilken där äger eller brukar jordbruksfastighet, på de närmare villkor och i den utsträckning, Konungens befallningshavande bestämmer, hava renar i vård hos sådan renskötande lapp, dock ej flera för hushåll räknat än tjugo, kalvar under ett års ålder ej inbegripna; Konungens befallningshavande likväl obetaget att, när synnerliga skäl därtill äro, medgiva lapp, som drivit skogsrenskötsel inom området, att under den tid tillståndet avser eller del därav innehava ett högre antal renar än nu är sagt.

Konungens befallningshavande må föreskriva, att samtliga renägare inom lappbyområdet skola till underlättande av skadeersättningsars utgörande tillhöra en för ändamålet bildad renägarförening med av Konungens befallningshavande godkända stadgar.

Flyttar renägare utom lappbyområdet eller upphör renägare, som ej är lapp, att där äga eller bruka jordbruksfastighet, skall han inom ett år därefter avhända sig skötesrenarna. Dör renägare och är icke någon av hans dödsbodelägare bosatt inom lappbyområdet, skall dödsboet avhända sig

renarna inom ett år från dödsfallet. Är någon av dödsbodelägarne bosatt inom området och finnes där boet tillhörig jordbruksfastighet, må renarna behållas av dödsboet så länge boet äger eller brukar fastigheten. Var den avlidne renägaren lapp och efterlämnar han inom området bosatta dödsbodelägare, men finnes i hans bo icke sådan jordbruksfastighet, som här avses, skall dödsboet avhända sig renarna inom tre år från dödsfallet. I samtliga dessa fall vare den stadgade tidsfristen begränsad av den tidrymd, för vilken Konungens befallningshavande medgivit skogsrenskötselns drivande inom lappbyområdet.

50 §.

Renar, som användas till körslor (dragrenar), må en var hava under vård av renskötande skogslapp, vad angår lapp, som i 5 § avses, dock endast i den utsträckning och i den ordning, Konungens befallningshavande med stöd av sagda lagrum och 49 § må hava föreskrivit.

Sättas dragrenar i vård hos skogslapp, som driver renskötsel å i 4 § avsedd trakt, skola bestämmelserna i 47 och 48 §§ ej äga tillämpning å sådana skötesrenar.

51 §.

Renägare, vilken lämnat renar i vård hos renskötande skogslapp, har i fråga om dessa renar enahanda förpliktelser enligt denna lag som lappen för sina egna renar.

52 §.

Håller någon, i annat fall eller i annan ordning än i 47, 48, 49 eller 50 §§ avses, renar i vård hos renskötande lapp, eller har någon, som begagnat sig av den honom jämlikt 47 § 2 mom., 48 § 1 mom. eller 49 § medgivna rätt att hava renar under lapps vård, sådana renar till större antal än som på grund av sagda lagrum är tillåtet, skall på Konungens befallningshavande ankomma att meddela de föreskrifter, vilka finnas erforderliga för att renar, som olagligen hållas, må för renägarrens räkning levande eller slaktade försäljas; och skall kostnaden för renarnas omhändertagande och försäljning gäldas av köpeskillingen.

Renräkning.

53 §.

1. Renräkning skall hållas, då Konungen så bestämmer. Närmare föreskrifter angående räkningens verkställande meddelas av Konungen.

I lappbyområde, varom i 5 § förmåles, skall renräkning hållas, när Konungens befallningshavande så prövar nödigt, dock att mellan varje renräkning ej må förflyta mer än fem år. Kostnaderna för sådan renräkning bestridas av renägarna i förhållande till vars och ens renantal.

Angående tillfällig renräkning för fastställande av renlängds riktighet stadgas i 59 § 3 mom.

2. Renskötande skogslapp vare pliktig att utan ersättning samla och biträda vid räknandet av den hjord, till vilken hans renar höra, vid äventyr att eljest på hans bekostnad må anskaffas nödig hjälp.

Vissa nyttjanderättsupplåtelser å kronomark.

54 §.

1. Å överloppsmarker, kronoparker eller annan kronomark inom lappmarkerna må Konungen upplåta områden för inrättande av hem åt orkeslösa eller ålderstigna lappar.

2. Å mark, som i 1 mom. avses, skola av Konungen avsättas vissa områden till upplåtelser åt lappar, vilka idkat rensköttsel men, utan att vara helt arbetsodugliga, likvisst i följd av ålder eller sjukdom icke kunna fortfara med renskötseln. Konungens befallningshavande tillkommer att upplåta mark inom sådant område, dock ej åt den, som uppenbarligen skulle komma att sakna utväg till nödortftig försörjning. Upplåtelse, som här avses, må ej meddelas för längre tid än sökandes och hans hustrus livstid. Innehavare av upplåten lägenhet äger att från kronans mark taga nödigt bränsle samt stängsel- och hässjevirkte ävensom slöjdvirkte så ock, efter anvisning eller utsyning, som skall kostnadsfritt lämnas av vederbörande skogstjänsteman, virke till boningshus och till andra byggnader, som av Konungens befallningshavande i samband med upplåtelsen eller sedermera prövas nödiga. Innehavaren stånde själv skada, som förorsakas av renar å växande eller bärgad gröda, där ej skadegörelsen tillkommit av skadebegär.

Då nyttjanderätt till lägenhet, varom nu är sagt, upphör, tillfaller lägenheten i befintligt skick kronan utan ersättning för därå nedlagda kostnader i vidare mån, än Konungens befallningshavande prövar skäligt med hänsyn till å byggnad nedlagt arbete. När Konungens befallningshavande ånyo upplåter sådan lägenhet till lapp, som här avses, må Konungens befallningshavande efter omständigheterna kunna för nyttjandet fastställa en billig avgift.

I övrigt äge Konungens befallningshavande bestämma villkoren för upplåtelse, som här avses. Därvid skall tillses, att upplåtelsen såvitt möjligt innefattar rätt att jaga och fiska inom visst område; och må Konungens befallningshavande jämväl kunna tillåta sökande att i närmare föreskriven ordning å kronomark beta getter till ett antal av högst fem för hushåll ävensom att, i den mån så prövas kunna ske utan förfång för de renskötande lapparna, avbärga slätteräng.

3. Konungens befallningshavande äge ock att, utan sammanhang med upplåtelse, varom i 2 mom. sägs, medgiva lapp, som där avses, att å kronomark inom lappmarkerna dels till husbehov taga bränsle och slöjdvirkte dels ock jaga och fiska samt i ovan angiven ordning hålla getter, allt inom visst bestämt område.

4. På Konungen ankomme att i andra fall än i 2 mom. avses åt lapp upplåta lägenhet å kronomark inom lappmarkerna ävensom i sammanhang därmed annan nyttjanderätt till sådan mark, så framt upplåtelsen prövas ej lända till förfång för de renskötande lapparna. För upplåtelsen må en billig avgift kunna bestämmas. I de ovan odlingsgränsen belägna delarna av lappmarkerna må lägenhet ej sålunda upplåtas, med mindre synnerliga skäl därtill förekomma.

5. Beträffande upplåtelse i andra fall än i 1—4 mom. sägs å kronomark ovan odlingsgränsen skola följande bestämmelser gälla:

Finnes å kronomark ovan odlingsgränsen upplåtelse av bete, slätter, grustäkt eller annan därmed jämförlig rättighet eller upplåtelse av nyttjanderätt till inägor vare sig å fastighet, som förvärvats med hänsyn till renskötelsen, eller å nybygge, vilket återfallit till kronan, eller å fjällägenhet eller å annan därmed jämförlig lägenhet kunna äga rum utan avsevärt men för renskötelsen, må sådan rätt mot avgift upplåtas av Konungens befallningshavande.

Kan å sådan kronomark upplåtelse av rätt till jakt eller fiske ske utan fara för tillgången på vilt eller fisk och utan besvärande intrång för de renskötande lapparna, äge ock Konungens befallningshavande att, jämväl i andra fall än i 2 och 3 mom. avses, tillåta annan att mot avgift därstädes jämte de renskötande lapparna utöva jakt eller fiske; och må Konungens befallningshavande tilllika efter ansökning medgiva statens befattningshavare befogenhet att avgiftsfritt tillsvidare under viss förrättning eller viss tid, för varje gång ej överstigande fem år, vid färder, som i tjänsten företagas i obebyggd trakt inom ifrågavarande områden, för uppehälle under färden jaga av Konungens befallningshavande angivna slag av villebråd ävensom fiska.

Innan upplåtelse mot avgift, varom i detta mom. är fråga, äger rum, skola de lappar, vilka må uppehålla sig med sina renar å området, höras i ärendet, dock, beträffande upplåtelse av rätt till så kallat sportfiske, allenast över förslag till plan för fiskevattnens användande i sådant avseende, vilken plan fastställs av Konungens befallningshavande för viss bestämd tid.

I den mån så prövas erforderligt må Konungen meddela allmänna föreskrifter rörande upplåtelse, som i detta mom. avses, vari jämväl må ingå medgivande för skogsstatens tjänstemän att jaga vissa rovdjur på sätt därom för kronans marker i allmänhet är stadgat.

6. Utöver vad i 1—5 mom. stadgas må upplåtelse icke ske å kronomark ovan odlingsgränsen; Konungen, vars rätt att jaga inom här ifrågavarande områden icke beröres av vad i denna § bestämts, obetaget att, där i något fall synnerliga skäl föreligga, efter lapparnas hörande till annan än lapp mot avgift upplåta lägenhet eller ock annan nyttjanderätt till mark än i 5 mom. avses ävensom, i sammanhang med upplåtelse av lägenhet, rätt till fiske och slätter.

7. Medel, som inflyta genom upplåtelse, varom i 2, 4, 5 och 6 mom. förmåles, skola enligt bestämmelser, som givas av Konungen, användas till förmån för lapparna.

Skogslappby.

55 §.

Renskötande skogslappar inom samma lappbyområde utgöra en skogslappby.

56 §.

1. För varje skogslappby skall finnas en byordning, vilken utfärdas av Konungens befallningshavande efter lapparnas hörande.

Byordningen skall, i den mån sådant finnes erforderligt, innehålla föreskrifter angående ordningen för renskötselns drivande inom lappbyområdet samt i övrigt angående förhållandet mellan lapparna inbördes, såsom om:

a) fördelningen av betet inom lappbyområdet eller ordnande i övrigt av betesrättens utövning;

b) antalet renar, som må betas å visst betesland;

c) renhjordarnas bevakning, antalet renvaktare samt hjordarnas ordnande och sammanhållande vid flyttningar;

d) renhjords samlande för märkning, för urskiljning av främmande renar eller för annat ändamål;

e) förfarandet vid renmärkning och renslakt, särskilt vid nedslaktning av omärkta renar eller av renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade eller äro okända, ävensom vid försäljning av dylika slaktade eller levande renar, så ock tid och förfarande vid uppvisning, som i lagen om renmärken sägs, av renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade eller äro okända;

f) ersättning till lapp för märkning av annans ren eller för tillfällig vård om främmande renar eller till ordningsman för omhändertagande och vidare förfarande med omärkta renar eller med renar, vilkas märken blivit förstörda, förfalskade eller äro okända;

g) förvaltning, användning och redovisning av lappbyn gemensamt tillhöriga medel; samt

h) sättet för överläggning och beslut i ämnen, som röra lappbyn gemensamt, ävensom i vilka fall lappbyn må kunna uppdraga åt utsedda fullmäktige att besluta å lappbyns vägnar.

2. I byordning må stadgas vite från fem till femhundra kronor för underlåtenhet att ställa sig byordningens bestämmelser till efterrättelse, så ock meddelas föreskrift att, i händelse den felande dragit vinst av sin förseelse, hänsyn därtill och till vinstens omfattning skall tagas vid vitesbeloppets bestämmande.

57 §.

Med varje skogslappby skall minst en gång om året hållas sammanträde inför lappfogden eller, där Konungens befallningshavande för särskilt fall så förordnar, inför landsfiskal å tid, som för lappbyn är lämplig.

Över ärenden, som å sammanträde behandlas, skall föras protokoll av den, inför vilken sammanträdet hålles.

58 §.

1. I varje skogslappby skall finnas en ordningsman, vilken vid sammanträde inför lappfogde eller landsfiskal väljes bland de till lappbyn hörande

lapparna; dock att i fall, varom i 5 § förmäles, ordningsman utses av Konungens befallningshavande.

2. Ordningsman åligger att vaka över efterlevnaden av gällande lagar rörande renskötseln och av den för lappbyn fastställda byordningen samt att i övrigt ställa sig till efterrättelse den instruktion, Konungens befallningshavande för honom utfärdar.

3. Ordningsman, som väljes av lapparna, utses för en tid av sex år. Om val utav ordningsman skall Konungens befallningshavande genast underättas genom den, inför vilken sammanträdet hållits; och ankomme på Konungens befallningshavande att, efter prövning av den valdes lämplighet för uppdraget, meddela honom förordnande därå eller föreskriva nytt val.

4. Ordningsman vare berättigad att efter två år eller ock dessförinnan vid laga förfall avgå från befattningen, med skyldighet dock att bestrida densamma intill dess annan ordningsman blivit utsedd och av Konungens befallningshavande förordnad.

Konungens befallningshavande äge ock, när skäl därtill föreligger, före tjänstgöringstidens utgång entlediga ordningsman.

5. Ordningsman åtnjuter i och för sin befattning enahanda skydd som tjänsteman. Till ordningsman skall av allmänna medel utgå ersättning efter ty därom särskilt stadgas.

Renlängd.

59 §.

1. För varje skogslappby skall vid sammanträde, som hålles inför lappfogden eller, efter Konungens befallningshavandes förordnande, av landsfiskal, årligen upprättas en längd, upptagande varje särskild person, som har renar inom lappbyn, ävensom det antal renar en var äger. Längden upprättas med ledning av lapparnas uppgifter eller, där enighet ej kan vinnas, efter bestämmande av ordningsmannen och, om lapparna det önska, två vid tillfället utsedda lappar.

Längden, som skall bestyrkas av ordningsmannen och två vid sammanträdet närvarande lappar, länder sedermera, intill dess ny längd blivit på enahanda sätt upprättad, till efterrättelse i de fall, då enligt denna lag eller byordning lapparnas rättigheter och skyldigheter bestämmas efter antalet renar, såvida ej styrkas kan, att detta antal under tiden genom olycksfall eller av annan tillfällig anledning väsentligen förändrats.

Av längden upprättas tre exemplar, varav ett överlämnas till Konungens befallningshavande och ett till ordningsmannen samt ett förvaras av lappfogden.

2. Därest lappbyområde till någon del utgöres av eller ingår i skadeersättningsdistrikt, varom i 39 och 40 §§ förmäles, skall särskild längd för sådan del av lappbyn upprättas; och gälle om denna särskilda längd vad i 1 mom. stadgas för där avsedd längd.

3. Anser lappfogden renlängd vara i avseende å en eller flera renägares renantal uppenbarligen felaktig, må han hos Konungens befallningshavande

göra framställning om renräknings hållande i nödig omfattning. Beslutar Konungens befallningshavande renräkning, och utvisar denna betydande felaktighet i renlängden, skall kostnaden för räkningen stanna på lapp, vars reninnehav så väsentligt avviker från det i längden för honom angivna, att hans uppgifter till densamma måste anses lämnade mot bättre vetande.

Straffbestämmelser.

60 §.

Där icke enligt allmän lag strängare straff skall ådömas, straffes:

1. med böter från och med fem till och med etthundra kronor:
  - a) den som underlåter att i behörig ordning göra anmälan, varom i 14 § 1 mom., 27 § och 44 § 1 mom. förmäles, eller i sådan anmälan lämnar veterligen oriktig uppgift,
  - b) husbonde av lappallmogen, som i strid med stadgandet i 15 § underlåter att öva tillsyn över renarnas bevakning och vård,
  - c) lapp, som i strid med bestämmelserna i 24 § uppför ringgärde eller annat stängsel,
  - d) lapp, vilken överträder jämlikt 28 § meddelad bestämmelse till skogens bevarande eller förnygring eller som vid avverkning uppenbart åsidosätter vare sig stadgandena i 30 § till skydd för skogen eller ock föreskrifter, som meddelats vid anvisning eller utsyning av skog,
  - e) den som överträder det i 45 § stadgade eller i enlighet med samma § av Konungens befallningshavande meddelade påbud om hunds förseende med halsband,
  - f) den som i strid mot bestämmelserna i 52 § håller ren i vård hos renskötande lapp eller som i strid med stadgandet i 48 § 3 mom. håller sina renar i vård hos mer än en lapp;
  - g) lapp, som underlåter att ställa sig till efterrättelse föreskrift, vilken med stöd av 58 § 2 mom. meddelats av ordningsman och prövas hava varit av förhållandena påkallad;
2. med böter från och med fem till och med trehundra kronor:
  - a) lapp, som av skogen tager mera bränsle eller virke än som erfordras för täckande av hans eget behov, eller som tager bränsle eller virke i annan ordning än i 25, 26 och 27 §§ sägs,
  - b) lapp, som uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid bevakningen av sina renar vållar, att renarna göra skada, som enligt 33, 34 och 35 §§ skall ersättas, där ej förlikning träffats om skadans ersättande eller den ersättningsskyldige gjort sådant medgivande att, efter ty i 36 § sägs, utmätning för ersättningens belopp må hos honom ske,
  - c) lapp, som lämnar veterligen oriktig uppgift vid upprättande av renlängd, varom i 59 § förmäles;
3. med böter från och med fem till och med femhundra kronor:
  - a) lapp, som uppsåtligen låter sina renar beta å trakt, där enligt denna lag rätt till renbetning icke är medgiven eller icke tillåten vid den tid, då

betningen ägde rum, eller genom vårdslöshet är vållande till att hans renar inkomma på sådan trakt eller som mot stadgandet i 9 § uppsåtligen eller genom vårdslöshet förorsakar, att hans renar inkomma på främmande lappbys område,

b) lapp, som mot stadgandet i 10 § utan vederbörligt tillstånd med sina renar flyttar från ett lappbyområde till ett annat,

c) den som med avseende å flyttningsväg vidtager åtgärd i strid med 13 §,

d) den som i strid med 29 § bortför virke eller bränsle eller gör sådant obrukbart för de renskötande skogslapparna;

e) den som på sätt i 44 § närmare förmäles med uppsåt ofredar ren eller genom vårdslöshet förorsakar, att ren ofredas eller vid skogsavverkning skadas eller dödas,

f) den som i strid mot föreskrifterna i 46 § 1 mom. icke håller hund bunden, instängd eller försedd med klubba,

g) den som uppsåtligen förhindrar eller stör i vederbörlig ordning påbjuden renräkning eller renskiljning.

61 §.

1. Har lapps husfolk eller tjänare begått förseelse, varom i 60 § 2 mom. a) förmäles, vare jämväl husbonden härför ansvarig liksom vore förseelsen begången av honom själv, där ej omständigheterna göra sannolikt, att förseelsen ägt rum utan hans vetskap och vilja.

2. Angående delaktighet i förseelse, varom i 60 § förmäles, gälle vad om delaktighet i brott stadgas i allmän strafflag.

Åtal, besvär, verkställighet.

62 §.

1. Överträdelser av denna lag ävensom av byordning åtalas vid allmän domstol och höra, där ej annorlunda här nedan sägs, under allmänt åtal.

2. De i 60 § 1 mom. c) och d), sistberörda lagrum i vad det angår åsidosättande av föreskrift, som meddelats vid anvisning eller utsyning av skog, samt 2 mom. a) och 3 mom. e) omförmälda förseelser, vilka endast förnärma enskild persons rätt, må ej åtalas av allmän åklagare, där ej målsäganden anger dem till sådant åtal. Allmän åklagare äge dock utan angivelse föra talan om ansvar och skadestånd beträffande förseelse, varom i 60 § 3 mom. e) förmäles, när ren blivit ofredad eller vid skogsavverkning skadad eller dödad och densamma är omärkt eller målsäganden ej känd; och skall i ty fall skadeståndet tillfalla den lappby, dit renen kan antagas hava hört.

3. Förseelse, som är belagd med straff enligt 60 § 2 mom. b) och 3 mom. a), må, där den rör enskild persons rätt, åtalas endast av målsägande.

63 §.

Böter och viten, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Viten, ådömda för överträdelse av byordning, skola enligt bestämmelser, som meddelas av Konungen, användas till förmån för länets lappar. Saknas tillgång till fulla gäldandet av böter eller viten, förvandlas de enligt allmän strafflag.

64 §.

Den som under tid, då han är tilltalad för förseelse mot byordning, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder lagligen förvunnen härtill, för varje gång stämning utfärdats och delgivits fällas till vite efter ty i byordningen är sagt.

65 §.

Renskötande skogslapp vare pliktig att, då Konungens befallningshavande, lappfogde, landsfogde eller landsfiskal för verkställande av utmätning, rannsaking efter stulna renar eller av annan laga orsak påfordrar hopsamlande av de renar, han har under sin vård, sådant utan dröjsmål verkställa; vare ock pliktig att, då för ändamål, som nu sagts, erfordras att ren utskiljes från andra renar i hjorden, biträda därvid.

Tredskas renskötande skogslapp att hopsamla renarna eller biträda vid utskiljning av ren, må hopsamlandet och utskiljningen företagas på den tredskandes bekostnad.

66 §.

Över de av Konungens befallningshavande utfärdade byordningarna ävensom över de närmare föreskrifter eller åtgärder, vilka det enligt denna lag eljest tillkommer Konungens befallningshavande att meddela eller vidtaga, äge den, som anser sin rätt därav förnärmad eller obehörigen inskränkt, att hos Konungen anföra besvär inom den tid, som är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut; skolande dock, där ej ändringssökandet därigenom varder onyttigt, beslutet utan hinder av besvär lända till efterrättelse intill dess annorlunda kan bliva vederbörligen förordnat.

Renskötsel å egen mark.

67 §.

Renar må ej i andra fall än i denna lag samt i lagen om fjällrenskötsel sägs föras på bete å mark, varöver renägaren ej förfogar, vid påföljd av böter enligt allmän lag samt skyldighet att ersätta skadan. Är i fråga om sådan renägars hjord allmänt veterligt, att därtill hörande djur pläga olovligen inkomma på annans mark, ankomme på Konungens befallningshavande att, på ansökan av markens ägare, meddela de föreskrifter, som finnas erforderliga för att hjorden må nedslaktas och försäljas för renägens räkning; och skall kostnaden för renarnas omhändertagande och försäljning gäldas av köpeskillingen.

Övergångsstadgande.

Under en tid av tio år, räknat från och med den dag, denna lag träder i kraft, skola lapparna bibehållas vid dem nu tillkommande rätt att hava renar i vård av annan.

Förslag
till
Lag om renmärken.

1 §.

Ren, tillhörig den, som har rätt till renbete enligt denna dag utfärdade lagar om fjällrenskötsel och om skogsrenskötsel, skall vara försedd med ägarens av häradsrätten fastställda märke, anbragt i renens öron.

2 §.

Fastställelse å renmärke sökes vid häradsrätten i den ort där renägaren, eller, om han icke själv är renskötande lapp, den lapp, som vårdar hans renar, har sitt hemvist; och inlämne därvid sökanden i två exemplar en avbildning av märket enligt den form och av den storlek, vidstående bilaga utvisar. Över ansökningsen skall utlåtande avgivas av lappfogden, som hör lapparna och inhämtar särskilt yttrande av vederbörande ordningsman.

Finner häradsrätten märket vara så inrättat, som i 3 § sägs, och möter ej heller i övrigt enligt denna lag hinder, fastställa häradsrätten märket.

3 §.

Renmärke skall för att vinna fastställelse vara så inrättat, att det tydligt skiljer sig från andra inom tingslaget eller angränsande tingslag förut lagligen använda renmärken, samt att detsamma ej lätt kan förändras till sådant äldre märke eller äldre märke förändras till likhet med det, varå fastställelse sökes.

4 §.

Renmärke må ej fastställas för annan renägare, än som i 1 § omförmäles; ej heller må renägare samtidigt hava mer än ett fastställt renmärke. Vad sålunda stadgats utgör icke hinder för man och hustru att hava var sitt märke.

5 §.

Vill den, som har fastställt renmärke, icke vidare vid renmärkning begagna detsamma, anmäla han sådant hos häradsrätten, som avlyser märket. Å ren, som då är försedd med dylikt märke, må detsamma fortfarande bibehållas, men andra renar må ej därmed märkas. Ej må utan förre ägarens samtycke sådant märke för annan renägares räkning fastställas innan fem år förfutit från det avlysningen skedde.

Har fastställt märke under tio år icke varit vid renmärkning begagnat, anses fastställelsen hava förfallit, ändå att avlysning ej skett; och vare sedan ej hinder för märkets fastställande för annan renägares räkning.

6 §.

1. Har någon genom avtal eller på annat sätt förvärvat rätt till annans fastställda renmärke, och vill han vid renmärkning begagna detsamma, an-

måle han sådant hos häradsrätten, som, där hinder ej möter enligt 4 §, för hans räkning registrerar märket.

2. Flyttar lapp med renar till lappbyområde inom annat tingslag, åligge honom att sist inom ett år efter inflyttningen hos häradsrätten anmäla sitt fastställda renmärke till registrering.

7 §.

Vid häradsrätten skall föras förteckning över de av häradsrätten fastställda och registrerade renmärken jämte de renägare, för vilkas räkning fastställelsen eller registreringen skett. I förteckningen anmärkes ock, när renmärke avlysts eller fastställelse därå visats hava förfallit. Under juli månad varje år skall utdrag ur nämnda förteckning, omfattande tiden från och med juli månad föregående år till och med juni månads utgång under löpande året, insändas till Konungens befallningshavande i länet, som på lämpligt sätt offentliggör utdraget.

Närmare föreskrifter om förteckningarnas förande meddelas av Konungen.

8 §.

Övergår märkt ren genom laga fång till ny ägare, må å renen bibehållas det redan anbragta märket, försett med sådant av ordningsmannen inom lappbyn gillat avbrott, som kan vara erforderligt för att skilja renen från andra renar med samma huvudmärke. Å sådant avbrottsmärke erfordras icke fastställelse. Kalv efter renko, försedd med avbrottsmärke, skall märkas med ägarens fastställda märke.

9 §.

1. Märkning av renkalvar, som blivit födda under året, skall vara verkställd före den 1 november. Försittes denna tid, äge ordningsmannen inom lappbyn, där han finner det lämpligen kunna ske, på den försumliges bekostnad låta verkställa renmärkningen.

2. Anträffar lapp, som verkställer renmärkning, bland sin hjord annars renko med omärkt kalv, vare han pliktig att mot gottgörelse av ägaren märka kalven med moderns märke eller, om detta är avbrottsmärke eller avlyst märke och han äger kännedom om ägarens fastställda märke, med detta senare.

3. Anträffas inom lappbyområde eller eljest i lapps hjord äldre omärkt ren, skall djuret överlämnas till och omhändertagas av ordningsmannen samt nedslaktas och försäljas eller ock levande försäljas samt med nye ägarens märke förses. Av medel, som genom försäljningen inflyta, erhålle ordningsmannen skälig gottgörelse, varefter återstoden tillfaller lappbyn.

Lag samma vare, om efter den 1 november inom lappbyområde eller eljest i lapps hjord anträffas omärkt årskalv, som icke följer modern.

10 §.

Anträffas inom lappbyområde eller eljest i lapps hjord ren, vars märke blivit förstört eller förfalskat, skall renen omhändertagas och vårdas av ordnings-

mannen eller den lapp, han därom anmodar. Dylik ren skall därefter vid tillfälle, då lapparna i trakten mera allmänt samlas, för dem till granskning uppvisas. Utrönes därvid eller finnas sannolika skäl för att renen tillhör uppgiven renägare, äge denne återtaga renen mot erläggande av skälig skötarlön och ersättning för andra kostnader. I annat fall skall renen genom ordningsmannens försorg nedslaktas och försäljas eller ock levande försäljas för nedslaktning, samt med inflytande försäljningsmedel så förfaras, som i 9 § sägs.

Vad sålunda stadgats gäller även i fråga om ren med okänt märke, som anträffas inom lappbyområde eller eljest i lapps hjord; dock att, därest renen ej varder av rätta ägaren återtagen på sätt i första stycket sägs, en noggrann avbildning av renens märke genom ordningsmannens försorg skall insändas till lappfogden, som på lämpligt sätt kungör märket med uppfordran till ägaren att anmäla sig inom två år från försäljningsdagen vid äventyr att behållningen av försäljningen tillfaller lappbyns kassa.

11 §.

1. Den som vid märkning av egna renar eller av renar, vilka han har under sin vård, i annat fall än i 8 § här ovan sägs begagnar märke, som ej blivit av häradsrätten för renägaren fastställt, eller märke, som är avlyst, straffes med böter från och med tjugufem till och med tvåhundra kronor.

2. Anbringar någon sitt märke å omärkt ren, till vilken han icke är ägare, dömes, där ej förseelsen är straffbar efter allmän lag, till böter från och med femtio till och med femhundra kronor.

3. Den som i det fall, varom i 6 § 1 mom. sägs, vid renmärkning begagnar annans fastställda renmärke, innan detsamma blivit för honom vid häradsrätten registrerat, eller som underlåter den i 6 § 2 mom. föreskrivna anmälan till registrering, böte från och med fem till och med femtio kronor.

12 §.

1. Innehar någon inom Norrbottens, Västerbottens eller Jämtlands län renhud, varå öronen blivit bortskurna eller renmärket eljest förstört, och kan han ej visa, att renmärket blivit utan bedräglig avsikt borttaget eller förstört eller att huden blivit märkt på sätt i 3 mom. här nedan sägs, böte från och med fem till och med trehundra kronor, där han ej efter allmän lag straffas för olovlig åtkomst av godset.

2. Lag samma vare, om någon inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmarker eller renbetesfjällen i Jämtlands län anträffas forslande kött av slaktad ren utan tillhörande renhud, därest han ej kan visa eller göra sannolikt, att köttet lovligen åtkommit.

3. Hud och kött, varom ovan förmåles, må av allmän åklagare, lappfogde, fjälltillsyningsman eller ordningsman tagas i beslag och köttet försäljas. Huden skall medelst stämpling eller på annat sätt så märkas, att därav tydligen kan ses, att den varit föremål för beslag. Varder den, från

vilken beslaget gjorts, i saken fälld, skall det beslagtagna godset eller, om det är sålt, dess behållna värde tillfalla beslagaren; finnes särskild angivare, tage han hälften därav.

4. Inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmarker eller renbetesfjällen i Jämtlands län må ock beslag, på sätt i 3 mom. är sagt, göras å hud eller kött efter slaktad ren, som finnes dolt eller undanstucket å plats, den där ej kan såsom vanligt förvaringsställe anses, såsom i lada, höstack eller ute å mark. Sålunda verkställt beslag låte beslagaren ofördröjligen kungöra i socknens kyrka; och äge den, som vill göra anspråk å godset, att inom en månad därefter anmäla sig hos beslagaren samt, där hans rätt icke finnes ostridig, instämma denne senast till det ting, som infaller näst efter en månad från det anmälan gjordes. Sker det ej, eller kan den som stämde ej visa sin rätt till godset, gånge med detsamma eller dess behållna värde som ovan är sagt.

5. Vad nu är stadgat utgöre ej hinder för vederbörande målsägande att, där någon fälles till ansvar efter allmän lag för olovlig åtkomst av gods, som enligt förestående bestämmelser blivit taget i beslag, tillgodonjuta den rätt till godset eller dess behållna värde, som lagligen må tillkomma honom.

13 §.

Överträdelse av denna lag åtalas av allmän åklagare eller lappfogde inför allmän domstol. Är i fall, som i 11 § 2 mom. sägs, målsäganden ej känd, äge allmän åklagare eller lappfogde utan angivelse tala i saken, jämväl i fråga om skadestånd, vilket i ty fall skall tillfalla den lappby, dit renen kan antagas hava hört.

14 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, förvandlas de enligt allmän strafflag.

Övergångsstadgande.

Vad i denna lag stadgas verkar icke rubbning i fastställelse av renmärke, som meddelats med stöd av äldre lag.

Bilaga

till

förslaget till lag om renmärken.

Fram.

Förslag

till

kungörelse om renmärkesförtecknings förändring och vad i sammanhang därmed skall iakttagas.

1 §.

Renmärkesförteckning, som omförmäles i 7 § av lagen om renmärken, utfärdad denna dag, skall föras i överensstämmelse med fastställt formulär och därpå befintliga anvisningar. För varje renmärke anslås ett blad, omfattande två vid förteckningens öppnande i dagen liggande sidor. Efter införande av anteckning om en med renmärke vidtagen åtgärd skall, för dess skiljande från en följande anteckning, dragas en linje genom de sex sista kolumnerna. När ett blad icke vidare lämnar utrymme för anteckningar rörande renmärket, skola anteckningarna fortsättas å nästa lediga blad, därvid tydliga hänvisningar från det ena till det andra bladet skola göras.

2 §.

Till renmärkesförteckningen skall föras ett register, däri de i förteckningen antecknade renägare och renvärdare upptagas i alfabetisk ordning med uppgift å det eller de blad, där de förekomma.

3 §.

Det utdrag ur renmärkesförteckningen, varom i 7 § av lagen om renmärken förmäles, skall innefatta redogörelse för vad rörande varje renmärke blivit i förteckningen antecknat, varjämte det ena exemplaret av den i 2 § uti sagda lag omförmälda avbildning av renmärket skall, försett med vederbörlig påteckning om innehavarens namn och hemvist, fogas vid utdraget.

 Övergångsstadgande.

Denna kungörelse skall äga tillämpning i fråga om renmärke, som fastställts eller registrerats efter det lagen om renmärken den trätt i kraft.

MOTIV.

Innan kommittén ingår på de allmänna grunderna för de av kommittén framlagda författningsförslagen, anser sig kommittén böra erinra om vissa omständigheter, som för uppfattningen av förhållandena bland den lappska allmogen i riket äro av särskild betydelse.

Enligt vad som framgår av vissa inom kommittén verkställda utredningar uppgick antalet personer i Sverige, män, kvinnor och barn, som den 31 december 1920 på grund av härstamning och levnadsförhållanden samt andra på frågan inverkan omständigheter voro att anse såsom tillhörande den svenska lappallmogen, till sammanlagt 8 129, nämligen:

Lappbefolkningen i riket.

<i>I Norrbottens län</i>			
lappmarksdelen	4 384		
nedom lappmarksgränsen	563		
			4 947
<i>I Västerbottens län</i>			
lappmarksdelen	2 024		
nedom lappmarksgränsen	8		
			2 032
<i>I Jämtlands län</i>			
lappmarksförsamlingarna	809		
övriga församlingar	164		
			973
<i>I Västernorrlands län</i>			164
<i>I övriga län</i>			13
			<hr/>
		Summa	8 129

Kommittén vill i fråga om de anförda siffrorna anmärka, att kommittén vid uppskatningen av lapparnas antal i riket medräknat endast sådana personer av lappska härkomst, vilka kunnat anses såsom hellappar eller halvappar, varemot kommittén av praktiska skäl nödgats bortse från personer av mera utspädd blandras.

Av andra för kommittén tillgängliga handlingar har kommittén inhämtat, att antalet lappar i Sverige beräknats uppgå

år 1870.....	till 6 711	år 1900.....	till 6 983
» 1880.....	» 6 404	» 1910.....	» 7 138
» 1890.....	» 6 846		

Att på grund av en jämförelse mellan lapparnas antal år 1910 och deras antal år 1920 draga den slutsatsen, att det lappska folket under angivna period av 10 år skulle hava ökat med omkring 1 000 personer torde icke, särskilt om hänsyn tages till siffrorna under de föregående tioårsperioderna, vara befogat. Fastmera måste skillnaden väsentligen anses beroende därpå, att vid den av kommittén verkställda beräkningen av lapparnas antal andra metoder och delvis även andra grunder tillämpats än dem, som vid de tidigare beräkningarna kommit till användning. Så mycket torde emellertid de angivna siffrorna giva vid handen, att lapparna i riket icke kunna anses vara en utdöende stam. Om den lappska allmogens numerär i det stora hela ter sig konstant, torde

detta böra antagas vara beroende av särskilda omständigheter, främst måhända därav, att en avsevärd del av befolkningsöverskottet genom rasblandning uppgår i den övriga befolkningen och därmed upphör att räknas till den lappska allmogen. I detta sammanhang vill kommittén erinra, att av de 8 129 personer, vartill lapparnas antal i riket den 31 december 1920 beräknats, 6 699 personer eller 82.4 % upptagits såsom hellappar och 1 430 personer eller 17.6 % såsom halvappar.

Sedan gammalt har man inom den lappska allmogen plägat skilja mellan två grupper av lappar, nämligen fjällappar och skogslappar. Fjällapparna, som driva sin näring ända från finska gränsen i norr ned till nordvästligaste delen av Kopparbergs län i söder, röra sig i regel på förhållandevis vidsträckt områden, i det att de sommartid vistas med sina renar på betesmarker i de svenska eller norska fjällen samt vintertid uppehålla sig i det svenska skogsresp. kustlandet, där renarna då livnära sig av lavbete. Skogslapparna åter, vilka höra hemma i Norrbottens län samt i Malå socken av Västerbottens län, företaga tämligen korta flyttningar nere i skogs- och kustlandet, där renarna på olika tider uppehålla sig på olika platser av lav- eller gräsbete, allt efter årstiden.

Stundom uppkommer vintertid en viss konkurrens om betena mellan skogslappar och fjällappar. I de norra lappmarkerna, där skogsrenskötseln drives upp emot fjällgränsen, förekomma också ej så sällan intressekonflikter mellan de olika slagen av lappar, i det att skogslapparnas renar sommartid använda sig av och nedtrampa lavbeten, som fjällapparna vintertid behöva för sina renar.

Skogslapparna kunna i allmänhet på grund av de begränsade flyttningarna leva ett mera stationärt liv än fjällapparna och förty inom sina betesområden förskaffa sig en fast vistelseort såsom mittpunkt för renskötseln. Emellertid förekommer i södra delarna av Jämtlands län och i Idre socken av Kopparbergs län, att även fjällapparna driva sin renskötsel på ett tämligen inskränkt område och i följd därav också inrätta sig på samma förhållandevis stationära sätt som skogslapparna.

Kommittén har icke funnit anledning frångå den av naturliga förhållanden betingade indelning av lapparna i fjällappar och skogslappar, men har kommittén av praktiska skäl ansett sig kunna utsträcka indelningen, som ju närmast hänför sig till den nomadiserande delen av den lappska allmogen, jämväl till den del av samma allmoge, som icke är nomadiserande; och har kommittén, då den sålunda uppdelat samtliga lappar i riket i fjällappar och skogslappar, i allmänhet låtit härstamningen från den ena eller andra gruppens lappar vara avgörande. Med tillämpning av dessa grunder har kommittén beräknat antalet fjällappar i riket till 5 774 personer eller 71 % och antalet skogslappar till 2 355 personer eller 29 % av samtliga svenska lappar.

Lapparna fördela sig sålunda:

		Fjällappar	Skogslappar	Summa
Norrbottens	län	2 931	2 016	4 947
Västerbottens	»	1 699	333	2 032
Jämtlands	»	973	—	973
Västernorrlands	»	163	1	164
Övriga	»	8	5	13
		<hr/>	<hr/>	<hr/>
		5 774	2 355	8 129

Renskötseln har av gammalt ansetts utgöra den lappska allmogens egentliga näring. Denna uppfattning om näringslivet bland lapparna må i gångna tider hava motsvarat förhållandena i verkligheten. Numera torde densamma icke kunna anses fullt riktig. Av kommitténs utredning härutinnan framgår nämligen, att den 31 december 1920 övervägande delen av den lappska all-

mogen i riket eller närmare bestämt 5 354 personer, motsvarande 65·8 % av de svenska lapparna, upphört att driva rensköttsel och att endast 2 775 personer, motsvarande 34·2 % av lapparna, voro renskötande.

Bland *fjälllapparna* är antalet renskötande och icke renskötande följande:

		Renskötande	Icke renskötande	Summa
Norrbottens	län	1 690	1 241	2 931
Västerbottens	»	306	1 393	1 699
Jämtlands	»	295	678	973
Västernorrlands	»	—	163	163
Övriga	»	—	8	8
		<hr/> 2 291	<hr/> 3 483	<hr/> 5 774

Bland *skogslapparna* är antalet renskötande och icke renskötande följande:

		Renskötande	Icke renskötande	Summa
Norrbottens	län	428	1 588	2 016
Västerbottens	»	56	277	333
Jämtlands	»	—	—	—
Västernorrlands	»	—	1	1
Övriga	»	—	5	5
		<hr/> 484	<hr/> 1 871	<hr/> 2 355

Bland fjälllapparna äro således 2 291 personer eller omkring 40 % renskötande och 3 483 personer eller omkring 60 % icke renskötande, medan bland skogslapparna omkring 20 % äro renskötande och omkring 80 % icke renskötande. I detta sammanhang bör uppmärksammas att bland de renskötande fjälllapparna 16·2 % och bland de renskötande skogslapparna 75·6 % med renskötelsen förena annat yrke, i regel jordbruk.

Man hör icke sällan det påståendet, att den lappska allmogen väl skulle äga särskilda förutsättningar att med framgång utöva renhanteringen, men däremot vara mindre lämpad för andra näringar. Kommittén kan för sin del icke obetingat dela en sådan uppfattning om lapparna. Väl torde de få anses vara synnerligen skickade att driva rensköttsel, men deras lämplighet för andra yrken än rensköttsel torde icke få underskattas. Kommittén, vars utredningar omfattat yrkesfördelningen bland lapparna med hänsyn såväl till renskötelsen som andra näringar, har fastställt, att bland den icke nomadiserande lappska allmogen minst 2 886 personer äro att hänföra till den jordbrukande klassen. Därtill kommer, såsom redan förut antytts, att bland den renskötande lappska allmogen ett avsevärt antal, minst 676 personer, söka sin utkomst av jämsides med renskötelsen bedriven jordbruksrörelse. Det framgår således, att bland lapparna i riket åtminstone 3 562 personer eller 43·8 % kunna anses tillhöra den jordbruksidkande befolkningen, därvid 35·5 % söka sin utkomst enbart av denna näring, och 8·3 % förena jordbruket med rensköttsel.

Av dessa 3 562 jordbrukande lappar falla 849 på Norrbottens läns fjällappar och 1 244 på samma läns skogslappar, 1 054 på Västerbottens läns fjällappar och 162 på samma läns skogslappar samt minst 224 på Jämtlands läns fjällappar. Till jämförelse må nämnas, att i Norrbottens län, där lapparnas antal uppgår till 2 931 fjällappar och 2 016 skogslappar, finnas 1 477 fjällappar, som uteslutande syssla med rensköttsel, och 103 enbart renskötande skogslappar. Motsvarande siffror äro för Västerbottens län, där antalet fjällappar uppgår till 1 699 och skogslappar till 333, 187 och 15 samt för Jämtlands län, där lapparnas antal är 973 och skogslappar saknas, 256.

Det framgår således, att i stort sett jordbruket spelar en mindre roll för det övervägande antalet fjällappar i Norrbottens län, men att jordbruksnäringen stiger i betydelse för fjällapparna, alltefter som de leva längre söderut.

Visserligen har kommittén icke varit i tillfälle till kulturellt hänseende från fall till fall undersöka det jordbruk, som sålunda bedrivs av lappar, men vad kommittén för egen del iakttagit och eljest hört från vederhäftigt håll uppgivas synes giva stöd för den uppfattningen, att det av lappar beskrivna jordbruket åtminstone efter en viss övergångstid i allmänhet icke är särskilt underlägset det jordbruk, som under liknande naturliga betingelser bedrivs av den jordbrukande icke lappska befolkningen.

Vad yrkesfördelningen i övrigt bland lapparna beträffar vill kommittén framhålla, att den 31 december 1920 947 personer eller 11,6 % av lapparna i riket voro att hänföra till andra yrkesgrupper än renskötare eller jordbrukare, nämligen 604 lappar till gruppen lösa arbetare, 82 lappar till gruppen tjänare hos andra än lappar och 261 lappar till gruppen diverse andra yrken.

Av vad ovan anförts angående yrkesfördelningen bland lapparna i riket framgår, att för närvarande endast omkring $\frac{1}{3}$ av dem är renskötande, medan återstoden eller således omkring $\frac{2}{3}$ av lapparna icke äro renskötande. Därjämte framgår att bland den tredjedel av den lappska allmogen, som är renskötande, en avsevärd del med renskötseln förenar annat yrke, nämligen bland fjälllapparna omkring $\frac{1}{5}$ och bland skogslapparna omkring $\frac{4}{5}$. Av hela den lappska folkstammen i riket ägnar sig således för närvarande endast omkring $\frac{1}{4}$ uteslutande åt renskötseln. Beträffande denna fjärdedel vill kommittén dock ytterligare tillägga, att jämväl bland de lappar, som höra dit, tendenser kunna skönjas i riktning mot bofasta vanor.

År 1910 beräknades antalet nomadiserande lappar i riket till 3 671 eller närmare 1 000 personer mera än det antal, vartill desamma den 31 dec. 1920 av kommittén uppskattats. I likhet med vad kommittén anført beträffande den lappska folkstammen i dess helhet anser sig kommittén sakna tillräckligt underlag för att ifråga om de renskötande lapparna draga några bestämda slutsatser i anledning av den anmärkta skillnaden i deras antal åren 1910 och 1920. Kommittén är för sin del böjd att tro, att 1910 års siffra är väsentligt för hög, beroende på att då mindre exakta grunder vid beräkningen använts. Sannolikheten talar för att i Västerbottens och Jämtlands län de renskötandes antal sjunkit, men att så icke är fallet i Norrbottens län.

Vanskligt torde vara att med visshet påvisa orsakerna till den tillbakagång, som på sina håll ägt rum. Säkert är dock, att den fortskridande odlingen samt den stigande beröringen med den bofasta kulturen i hög grad ökat lapparnas benägenhet att övergiva renskötseln och antaga de bofastas näringsfång och vanor. Det oaktat håller kommittén före, att renhanteringen i riket ingalunda behöver anses vara ställd på avskrivning. De naturliga förutsättningarna för denna näring synas nämligen ännu för en avsevärd tid framåt vara gynnsamma, särskilt i de norra lappmarkerna, och torde det enligt kommitténs mening, med den välvilliga hållning statsmakterna intaga mot de renskötande lapparna, mest vara beroende av lapparnas egen motståndskraft, huruvida större eller mindre del av dem för framtiden skall finna sin utkomst av renskötsel eller icke.

Gällande författningar.

Kommittén övergår nu till en redogörelse för de allmänna grunder, å vilka författningsförslagen vila.

Förslagen utgå från vissa nu gällande författningar, nämligen lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige med däri sedermera genom lagen den 8 juli 1904 och lagen den 19 juni 1917 vidtagna ändringar, lagen den 1 juli 1898 om renmärken och kungörelsen den 22 dec. 1899 om

renmärkesförtecknings förande och vad i sammanhang därmed iakttagas skall samt kungörelsen den 3 juni 1915 angående upplåtande av odlingslägenheter m. m. i trakterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker. Därjämte har vederbörlig hänsyn tagits till gällande avvittringsförfattningar ävensom till renbeteskonventionen mellan Sverige och Norge den 5 februari 1919.

1898 års renbeteslag är som bekant, med vissa undantag, till vilka kommittén nedan återkommer, tillämplig endast å den del av lapparna, som driver renskötisel. Den bestämmer sålunda för deras vidkommande de områden i riket, inom vilka de äga föra sina renar på bete, samt de tider av året, då betning av renar inom de särskilda områdena får äga rum, varjämte den meddelar bestämmelser angående lapparnas flyttningar och flyttningvägar. Den reglerar vidare de renskötande lapparnas rätt att taga bränsle och annat för renskötelsens behöriga utövande erforderligt virke till bostäder, visthus och stängsel ävensom deras rätt att för sitt livsuppehälle jaga och fiska. Den reglerar även de renskötande lapparnas förhållande till den bofasta befolkningen, främst deras skyldighet att ersätta skador, som genom renarna förorsakas å nämnda befolknings egendom. Slutligen innehåller lagen föreskrifter beträffande ordningen mellan de renskötande lapparna inbördes samt stadgar i särskilda fall påföljder för förseelser, som begås av renskötande lapp.

Till de bestämmelser i 1898 års renbeteslag, som äro tillämpliga även å andra än de renskötande lapparna, höra stadganden angående den lappska icke renskötande befolkningens och den icke lappska befolkningens rätt att hava skötesrenar i vård hos renskötande lapp; vidare bestämmelser angående skyddande av renarna mot de bofastas hundar ävensom bestämmelser rörande lapparnas bosättning å kronomark inom lappmarkerna och å renbetesfjällen samt ordningen för upplåtelse i övrigt av vissa rättigheter å kronans mark ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen. Hit höra även vissa stadganden om påföljd för förseelser mot de renskötande lapparna och deras egendom.

Anmärkas bör i detta sammanhang att renbeteslagen icke i vidare mån är tillämplig å den renskötisel, som året om bedrives av befolkningen nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län, än att lagen härutinnan hänvisar till allmän lag och författning samt stadgar viss särskild påföljd för ägare till renar, som olovligen uppehålla sig på mark, varöver renägaren icke förfogar.

Vad angår renmärkeslagen gäller om densamma att den har avseende såväl å renskötande lappar som ock å andra, i den mån de äro renägare.

Kungörelsen den 22 december 1899 är att betrakta såsom en av renmärkeslagen föranledd särskild instruktion för de underdomstolar, vilka hava att handlägga ärenden angående renmärken.

Vad angår kungörelsen den 3 juni 1915 är densamma tillämplig å en var, lapp eller icke lapp, som åstundar att å de i kungörelsen angivna trakterna erhålla upplåtelse av nyttjanderätt till kronomark.

Då kommittén, vars uppdrag innefattat en allmän revision av de bestämmelser, som reglera lapparnas förhållanden inom riket och den icke lappska befolkningens rätt att hålla renar, gått att fullgöra detta uppdrag, har kommittén riktat sin uppmärksamhet i främsta rummet å de förhållanden, som stå i samband med renskötelsen och reninnehavet i övrigt. Dessa förhållanden regleras för närvarande, såsom ovan nämnts, genom 1898 års renbeteslag och renmärkeslag.

Mot renbeteslagen framställa sig i formellt hänseende vissa anmärkningar. Till en början framgår icke otvetydigt av dess ordalag, att densamma med förut nämnda undantag är tillämplig endast å renskötande lappar. Vidare gör densamma trots väsentliga olikheter i levnadsförhållandena bland fjällappar

och skogslappar och behovet i vissa hänseenden av olika rättsregler för dessa båda grupper av lappar, ingen skillnad dem emellan. Slutligen kan lagen icke heller vad uppställningen angår anses tillräckligt överskådlig.

Nu anförda omständigheter hava föranlett kommittén att i *formellt* hänseende vidtaga åtskilliga ändringar. Kommittén har sålunda ansett sig böra uppdelat ämnet å två särskilda huvudförfattningar, nämligen en lag om fjällrenskötsel och en lag om skogsrenskötsel. Avsikten härmed har varit att göra stadgandena angående renskötseln och därmed sammanhängande förhållanden i görligaste mån lättlästa för vederbörande lappar, så att fjällappen endast skall behöva syssla med honom vidkommande bestämmelser och skogslappen endast med sådana, som angå honom. Härav har blivit en följd, att ett flertal lagrum, som äga betydelse såväl för fjällrenskötseln som för skogsrenskötseln, återkomma helt eller i det närmaste likalydande i båda lagarna. Vidare har kommittén sökt uppställa en var av dessa lagar efter sakliga indelningsgrunder, varvid kommittén i görligaste mån under särskilda rubriker sammanfört de bestämmelser, som avse ett och samma ämne. Slutligen har kommittén till förekommande av tvekan rörande de särskilda bestämmelsernas tillämplighet sökt åt dem giva en sådan lydelse, att därav tydligt framgår, huruvida de gälla renskötande eller icke renskötande lappar eller andra än lappar.

I *sak* vila ifrågavarande lagförslag i väsentliga delar på samma grunder som 1898 års renbeteslag.

*Lapparnas
renskötsel-
privilegium.*

Kommittén utgår i likhet med 1898 års renbeteslag från den uppfattningen, att rätten att driva renskötsel med anlitage av mark, varöfver renägaren icke förfogar, bör, på sätt av ålder ägt rum, tillkomma uteslutande dem, vilka äro att räkna till den lappska allmogen. På grund härav och då även vissa andra förmåner, som omförmälas i lagförslagen, äro bundna vid egenskapen av att vara lapp, har kommittén icke kunnat undgå att taga ställning till frågan, under vilka förutsättningar en person skall anses tillhöra nämnda allmoge. Uppenbart är, att kommittén härvid tillmäter härstamningen och bruket inom familjen av det lappska språket den största betydelsen. Emellertid kan i anseende till den rasblandning mellan lappar och andra folkslag, som sedan århundraden pågått särskilt å nu ifrågavarande trakter, härstamningen enligt kommitténs mening icke ensam få vara bestämmande i frågan, utan böra rimligtvis jämte härstamningen även andra omständigheter komma i betraktande. I sådant hänseende torde i främsta rummet vara avgörande, huruvida vederbörande för egen del driver fjäll- eller skogsrenskötsel. I övrigt bör vederbörlig hänsyn tagas även till traditionerna inom familjen och således, dock endast under vissa förutsättningar, jämväl den, som kan påvisa lappska härstamning, men icke för egen del har renskötsel till yrke, kunna komma i åtnjutande av de särskilda, för lapparna avsedda privilegierna. Att i lagen uppställa bestämda regler härför, möter dock praktiska svårigheter. Enligt kommitténs mening bör en tillfredsställande prövning av hithörande omständigheter kunna ske med ledning av den allmänna uppfattningen å de särskilda orterna, och har kommittén ansett att denna prövning enklast bör kunna ske i sammanhang med kyrkobokföringen (2 § i lagen om fjällrenskötsel och 2 § i lagen om skogsrenskötsel). Den, som anser sin rätt kränkt genom en felaktig kyrkobokföringsåtgärd, har möjlighet att söka rättelse genom besvär i vederbörlig ordning.

*Förlust av
rätten att
driva ren-
skötsel.*

Rätten att driva renskötsel i riket har, såsom ovan anförts, tillerkänts den lappska allmogen framför andra svenska medborgare, och har den, som vill begagna sig av denna rätt, tillika i anslutning till sedan länge bestående förhållanden i kommitténs förslag tillförsäkrats vissa andra synnerligen vittgående

förmåner att nyttjas i samband med renhanteringens utövande. Kommittén förutsätter visserligen, att lapparna komma att uppfylla de villkor, som för privilegiernas begagnande hava uppställts till skydd för allmän och enskild egendom, bland dem främst villkoret att väl vårda och bevaka renarna. Då emellertid någon gång kunna förekomma fall av sådan vårdslöshet vid bevakningen av renarna, att stort men såväl för renskötseln i trakten som för de bofasta därigenom uppkommer, har det ansetts nödvändigt att tillerkänna vederbörlig myndighet befogenhet att i nödfall kunna skilja en för yrket alldeles olämplig lapp från rätten att driva renskötsel. Det stadgande härom, som införts i de båda lagförslagen (17 §), har tillkommit i anslutning till uttalanden i sådan riktning, som framkommit vid av kommittén anordnade överläggningar med lapparna.

I fråga om de områden i riket, inom vilka renskötsel må drivas, och de tider av året, då betning av renar å de särskilda områdena må äga rum, har kommittén, såvitt angår de renskötande fjälllapparna och dem bland de renskötande skogslapparna, vilka hava sina huvudvisten inom lappmarkerna, icke föreslagit någon egentlig ändring i gällande bestämmelser, utan endast hemställt om vissa jämkningar, närmast föranledda av lagbestämmelsernas uppdelning på två särskilda lagar (4 och 11 §§ i lagen om fjällrenskötsel samt 4 och 11 §§ i lagen om skogsrenskötsel).

I ett väsentligt hänseende har kommittén emellertid beträffande betesområdena och betestiderna avvikit från nu gällande bestämmelser, nämligen i fråga om den skogsrenskötsel, som för närvarande enligt gammal sedvänja men i strid med 1898 års renbeteslag året om bedrives i socknarna nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län. Enligt gällande lag äga lapparna föra sina renar på bete i angivna trakter i regel endast under vintern eller månaderna oktober—april, medan renarna under sommaren eller månaderna maj—september skola betas inom lappmarkerna. Vidare har enligt 1898 års renbeteslag den bofasta befolkningen i trakterna nedanför lappmarksgränsen i detta län icke rätt att låta, vare sig genom lapp eller annan, föra renar på bete å främmande mark. Kommittén har nu i anseende till särskilda förhållanden, med ändring av gällande renbeteslag, föreslagit stadganden, enligt vilka det under vissa förutsättningar skall kunna tillåtas lappar att i trakterna nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län driva renskötsel året om, med rätt för den bofasta befolkningen i samma trakter att till visst begränsat antal sätta skötesrenar i vård hos dessa lappar (5 och 49 §§ i lagen om skogsrenskötsel). Då de avvikelser från 1898 års renbeteslag, som sålunda föreslagits, närmast sammanhänga med spörsmålet i allmänhet om rätt för den bofasta befolkningen att innehava skötesrenar, kommer kommittén att vid behandlingen av nämnda spörsmål redogöra för de skäl, som i förevarande hänseende varit bestämmande.

En fråga, som under de senare åren ådragit sig särskild uppmärksamhet, är den om de renskötande lapparnas bostadsförhållanden.

I kungl. propositionen den 23 mars 1917 med förslag till lag angående ändring i vissa delar av 1898 års renbeteslag, göres gällande, att de renskötande lapparna icke skulle vara berättigade att tillgodogöra sig skogen för uppförande av andra bostäder än kåtor. Tillika uttalas i nämnda proposition den meningen, att det skulle vara oförenligt med fordringarna på en god renvård, om de renskötande lapparna beredde sig bostäder i timrade hus.

Kommittén anser sig i detta sammanhang böra erinra om det förhållandet, att de renskötande lapparna i allt fall med vederbörande myndigheters goda minne sedan långliga tider tillbaka faktiskt nyttjat skogen för nyss angivna ändamål.

Betesområden, betestider.

Bostäder.

Vad bostadsfrågan i övrigt beträffar, gäller om de renskötande *skogslapparna*, vilka ju till övervägande del tillika äro jordbrukare, att familjerna nästan undantagslöst bo i timrade stugor, uppförda å egen eller annans mark. Under den tid, då renarna betas på längre avstånd från stugorna, användas dock såsom bostäder åt bevakningsmanskabet fasta näver- eller torvkåtor eller ock tältkåtor. Vintertid, då renarna vistas i mera bebyggda trakter, plägar bevakningsmanskabet ofta taga bostad hos den bofasta befolkningen. Undantag från vad som sålunda får anses såsom regel förekommer emellertid längst i norr, där åtskilliga skogslappar jämte familjerna i allmänhet bo i tältkåtor året runt, ehuru vintertid och då renarna betas i närheten av mera bebyggda orter inträffar, att hela familjen för en kortare tid tager bostad hos den bofasta befolkningen.

Vad de renskötande *fjälllapparna* angår, äro bostadsförhållandena i *Jämtlands län* i stort sett lika med skogslapparnas; dock att i de norra delarna av sagda län, där avstånden mellan sommar- och vinterbeteslanden nödvändig-göra längre flyttningar, tältkåtor användas av dem, som åtfölja renarna, vare sig familjen i dess helhet eller endast bevakningsmanskabet. I *Västerbottens län* innehar en del av lapparna hemman eller lägenhet, och bo dessa lappars familjer därstädes i vanliga hus, medan det renarna åtföljande bevakningsmanskabet under sommaren bor i fasta näver- eller torvkåtor eller också i tältkåtor samt vintertid vanligen inkvarterar sig i hus, tillhörande den bofasta befolkningen. En annan del av samma lappar, som icke innehar hemman eller lägenheter, bor sommartid jämte familjen i timrade stugor eller fasta näver- eller torvkåtor samt vintertid hos den bofasta befolkningen. För lapparna i sin helhet i *Västerbottens län* gäller, att den del av dem, som åtföljer renarna under deras flyttningar, i regel då använder tältkåtor. Bland de renskötande lapparna i *Norrbottens län* förekommer den timrade stugan å vår-, sommar- eller höstbeteslanden endast i mera enstaka fall och då i de sydligare delarna av länet. Av lapparna i *Rautasvuoma* och *Kaalasvuoma* lappbyar användes allmänt å vår-, sommar- eller höstbeteslanden en i kåta- eller husform uppförd gamme med slutet tak, fönster, murad spis eller järnspis samt skorsten och i vissa fall golv av trä. I andra lappbyar såsom i *Talma*, *Norrkaitum* och *Mellanbyn* användas i regel, då lapparna uppehålla sig å sommarbeteslanden, torvgammer med lapps Eldstad (aran). Så är även fallet bland 10 å 12 familjer inom *Könkämä* lappby, då de under en kortare tid av sommaren vistas å norskt område. Flertalet lappar inom sistnämnda lappby ävensom lapparna i *Lainivuoma*, *Saarivuoma* och *Sörkaitum* använder sommartid med enstaka undantag tältkåtor. Under flyttningar användas av samtliga fjällappar i *Norrbottens län* tältkåtor. Vintertid, då de med sina renar uppehålla sig i närheten av byarna, pläga de dock, såvida bevakningen av renarna därifrån kan utövas, bo hos den bofasta befolkningen, varemot de i annat fall använda tältkåtor.

Då det gällt för kommittén att taga ställning till frågan om bostäderna bland de renskötande lapparna, har kommittén ansett sig böra utgå från förhållandena, sådana de härutinnan faktiskt gestaltat sig. Tillika har kommittén, som å sina sammanträden med de renskötande lapparna ingående dryftat frågan om den lämpligaste bostadsformen, ansett sig böra taga hänsyn till de önskemål, som härutinnan, på de flesta håll enhälligt, framförts av lapparna själva. Med vissa undantag, huvudsakligen i de nordligaste trakterna, hava lapparna uttalat önskan att å vår-, sommar- och höstbeteslanden få uppföra timrade stugor såsom framför allt för familjens del erbjudande bättre skydd mot väderleksförhållandena samt större bekvämligheter än de primitivare kåtorna. Mot de farhågor, som kommit till uttryck i ovannämnda proposition till 1917 års riksdag, eller att det bekvämare levnadssätt, vartill

stugan inbjöde, komme att fresta de renskötande lapparna att eftersätta vården av sina renar, har från lapparnas sida, jämte det de erinrat om den allmänna utbredning stugorna eller de stugliknande gammerna redan vunnit bland lappbefolkningen, framhållits, att renvårdens bättre eller sämre beskaffenhet mera vore beroende av större eller mindre intresse för renskötseln hos vederbörande lapp än av naturen av hans bostad.

Kommittén finner för sin del nyss angivna farhågor icke vara av så stor betydelse, att de böra utgöra hinder mot att tillmötesgå lapparnas önskemål. Kommittén vill visst icke förneka, att den bekvämare bostaden möjligen kan i viss mån medverka till att renarnas bevakning och vård åsidosättes, men anser kommittén, att försumlighet härutinnan bör motverkas på annat sätt än genom ett förbud mot uppförandet av renvaktarstugor på renbeteslanden. Härutinnan hänvisar kommittén särskilt till vad ovan i annat sammanhang anförts ifråga om påföljd för svårare försumlighet i renvården, varvid kommittén till förekommande av tvekan rörande innebörden av ett beslut, varigenom renskötande lapp förklaras förlustig rätten att vidare driva renskötsel vill tillägga att, då ifrågavarande stugor äro avsedda att användas endast för lapparnas renskötsel, beslutet givetvis som regel innebär skyldighet för den försumlige att avhända sig stugan.

Då kommittén således i anslutning till vad ovan anförts föreslagit, att åt de renskötande lapparna inrymmes rätt att å renbeteslanden för renskötselns utövande uppföra timrade stugor, har det dock skett med vissa förbehåll. Till en början har kommittén, i likhet för övrigt med vad genomgående föreslagits även i andra hänseenden, ansett den enskilde jordägaren icke böra betungas genom de lappska privilegierna mera än som för tillgodoseende av de renskötande lapparnas behov är nödvändigt. På grund härav och då behovet av renvaktarstugor enligt kommitténs mening kan tillgodoses i tillräcklig omfattning utan anlitan av enskild mark, har kommittén begränsat rätten att uppföra dylika stugor till kronans mark samt i fråga om enskild mark hänvisat de renskötande lapparna att härutinnan i vanlig ordning träffa avtal med vederbörande ägare. Vidare har kommittén icke funnit lämpligt överlämna valet av plats för stugorna åt de renskötande lapparnas eget bestämmande. Erfarenheten från de tider, då bebyggelsen å renbeteslanden skedde utan tillbörlig kontroll från myndigheternas sida, har nämligen givit vid handen, att för stugorna ofta utsetts platser, valda mera med hänsyn till vederbörande lapps åstundan att äga bekväm tillgång till fiske och andra binnärningar än ur synpunkten av att därifrån kunna på ett fullt effektivt sätt övervaka renhjorden. Den okontrollerade bebyggelsen, som lätt nog gav upphov till verkliga jordbrukslägenheter, har även visat sig vara till stort men för hela renhanteringen å trakten. Dessa omständigheter hava föranlett kommittén att göra rätten att uppföra renvaktarstugor beroende av särskild framställning hos Konungens befallningshavande, på vilken det skall ankomma att pröva de omständigheter, som äro att beakta med hänsyn såväl till sökandens egen som de övriga renskötande lapparnas renskötsel å trakten. I anledning av de delvis olika förhållanden, varunder renskötseln drives bland fjällappar och skogslappar, hava ifrågavarande bestämmelser i de båda lagförslagen i vissa hänseenden erhållit en mot dessa förhållanden svarande olika avfattning (19 och 21 §§ i resp. lagförslag).

På flera håll hava de renskötande *fjälllapparna* upptagit odling å eller i närheten av de visten, där de under våren, sommaren eller hösten mera stadig uppehålla sig med sina renar. Odlingen — varmed i detta sammanhang icke förstås odling å hemman, som äges eller arrenderas av renskötande fjälllapp, eller å nybygge, som av sådan lapp innehaves, eller å lägenhet, som i

Odlingar vid visten.

särskild ordning till honom upplåtits — består oftast av ett mindre potatisland, avsett att bereda de renskötande fjälllapparna bekvämare tillgång till ett även för dem viktigt födoämne, som de eljest skulle nödgas köpa av den bofasta befolkningen. Här och var vid vistena förekommer även, att de renskötande fjälllapparna utan särskild upplåtelse avbärga naturliga ängar i ändamål att anskaffa vinterfoder åt getter eller andra kreatur.

Visserligen torde på många håll de naturliga betingelserna för odling av potatis eller för grästäkt vara så ogynnsamma, att ett sådant bruk av jorden förbjuder sig självt, vadan särskilda bestämmelser kunde synas onödiga. Å andra håll däremot äro förutsättningarna för jordbruk relativt goda. Erfarenheten från trakter med rikare möjligheter har givit vid handen, att lapparna stundom, med åsidosättande av skyldigheten att tillbörligen vårda renarna, ägna sitt huvudintresse åt jordbruksarbetet. Till förekommande av dylikt missförhållande har kommittén föreslagit, att en viss ordning skall iakttagas, då fråga är om upptagande av odling eller avbärgande av naturliga ängar (23 och 53 §§ i lagen om fjällrenskötsel). Därjämte har kommittén begränsat rätten att upptaga odling samt att nyttja naturliga ängar för grästäkt till att gälla endast kronans mark. I fråga om enskild mark hava de renskötande fjälllapparna hänvisats att härutinnan i vanlig ordning träffa avtal med vederbörande ägare.

Vad de renskötande *skogslapparna* angår hava även dessa, såsom redan tidigare antytts, upptagit odlingar omkring sina hemvist, i regel mera allmänt och mera omfattande än vad fallet är bland de renskötande fjälllapparna, varjämte även de renskötande *skogslapparna* nyttja naturliga ängar för grästäkt. I den mån *skogslapparna* för sin utkomst kunna anses vara i behov att upptaga odlingar eller att avbärga ängar annat än å egna hemman och nybyggen eller till dem upplåtna lägenheter, har kommittén funnit sig böra meddela bestämmelser, som reglera ifrågavarande odlingar och grästäkt. Vad härutinnan av kommittén föreslagits i lagen om skogsrenskötsel (23 och 54 §§) ansluter sig till de för fjälllapparna föreslagna bestämmelserna, dock med en viss jämkning för tillgodoseende av *skogslapparnas* större behov i förevarande hänseenden.

Hinder torde naturligtvis icke möta för att renskötande lapp, vilken söker tillstånd att få uppföra en renvaktarstuga, i samband därmed även söker rätt att upptaga odling eller att avbärga ängar.

Såsom ovan erinrats förefinnes bland de renskötande lapparna ett avsevärt antal, som jämsides med renskötseln även brukar egna eller arrenderade hemman eller nybyggen eller ock lägenheter, vilka i särskild ordning upplåtits.

En sådan förening av renskötsel och jordbruk förekommer allmännast bland *skogslapparna* och huvudsakligast bland dem, som vistas i de sydligare och östligare delarna av de trakter, där skogsrenskötsel drives, såsom i Gällivare, Arvidsjaurs och Malå socknar inom lappmarkerna samt Pajala och Tärändö med flera socknar nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län. I de nordligare och västligare delarna av samma trakter däremot, såsom i Muonionalusta och Vittangi kapellförsamlingar, drives renskötseln av *skogslapparna* i regel utan samband med jordbruk.

Bland de renskötande *fjälllapparna* i Norrbottens län finnes visserligen ett icke obetydligt antal, som äger hemman eller annan jordbruksfastighet, men, med undantag för enstaka fall i Semisjaur-Njargs lappby, äro fastigheterna utarrenderade till andra, vadan man kan säga, att de renskötande fjälllapparna i detta län — bortsett från obetydligare odlingar och grästäkt vid vistena, vilket inom vissa lappbyar förekommer — i regel icke jämsides med sin renskötsel driva jordbruk i den bemärkelse, varom här är fråga.

Vad angår Västerbottens län finner man här ett betydande antal renskötande fjällappar, som äga hemman eller annan jordbruksfastighet och jämsides med renskötelsen bruka fastigheterna.

I Jämtlands län och i Idre socken av Kopparbergs län förekommer sådant endast i ett eller annat fall. I allmänhet äro dessa båda näringar där icke förenade. Anmärkas bör emellertid i detta sammanhang, att dessa renskötande fjällappar, vilka i en del fall upptagit odlingar av den mera primitiva typ, varom i det föregående talats, stundom uppdrivit dessa odlingar till en omfattning närmande sig bruket av hemman eller lägenhet.

Den meningen har gjorts gällande, att renskötelse och jordbruk var för sig vore yrken av så krävande beskaffenhet, att de icke annat än under särskilda förutsättningar kunde drivas samtidigt. Föreläge icke sådana förutsättningar, bleve, enligt vad erfarenheten givit vid handen, om icke båda näringarna, så i allt fall renskötelsen försummad.

Frågan har varit föremål för ingående överläggningar med den lappska allmogen å sammanträden, som kommittén hållit å ort och ställe, särskilt bland skogslapparna och bland fjällapparna i Västerbottens län.

Vad angår *skogslapparna* har å trakter, där båda näringarna mera allmänt samtidigt utövas, anförts, att de renskötande skogslapparna i regel hade ett vida ringare antal renar än de renskötande fjällapparna, och att det för deras vidkommande vore ett livsvillkor, betingat av renskötelsens otillräcklighet för uppehållet, att som hittills med renskötelsen förena jordbruk. Å vissa trakter däremot, där de renskötande skogslapparna till övervägande delen fortfarande driva renskötelse utan samband med jordbruk, har ett samtidigt utövande av båda näringarna ansetts lönlös till förfång för renskötelsen.

Liknande mening, som sist anförts, har uttalats av övervägande flertalet bland de renskötande *fjällapparna* i Norrbottens och Jämtlands län samt i Idre socken av Kopparbergs län. I den mån en annan mening härutinnan i nämnda län kommit till uttryck bland lapparna, har dock tillika på alla håll framhållits, att jordbruk icke gärna kunde förenas med renskötelse under annan förutsättning, än att vederbörande lapp hade så god tillgång på arbetsfolk, att han kunde avdela särskilt folk för renskötelsen och särskilt folk för jordbruket.

De renskötande fjällapparna i Västerbottens län åter hava under överläggningarna med kommittén framhållit fördelen av att i god tid förskaffa sig ett jordbruk, på vars avkastning lappen kunde falla tillbaka på ålderdomen eller så snart han av andra orsaker nödgades upphöra med renskötelsen. Ävenledes har den uppfattningen kommit till uttryck, att en renskötande fjällapp, som hade en jordbruksfastighet, redde sig bättre i ekonomiskt hänseende än andra. Sedan emellertid lapparna beretts tillfälle att sinsemellan överlägga inför en lappfödd ledamot av kommittén, hava de enat sig om det uttalande, att en renskötande lapp borde tillåtas att jämsides med renskötelsen driva jordbruk endast under förutsättning, att han hade tillgång till arbetsfolk, tillräckligt att på ett tillfredsställande sätt sköta båda näringarna, samt att försumlighet i avseende å renvården borde, därest icke efter förut meddelad varning rättelse skedde, medföra skyldighet att överlämna renarna, vare sig alla eller, efter nedslaktning eller försäljning av en del, ett begränsat antal i vård till annan renskötande lapp.

Såsom i det föregående erinrats söker den övervägande delen av de renskötande skogslapparna sin utkomst av renskötelse i förening med jordbruk. Detta förhållande har bestått sedan mycket lång tid tillbaka. Kommittén har med hänsyn såväl härtill som till skogslapparnas trånga villkor i allmänhet, vilka knappast skulle tåla vid ett reglerande ingripande, ansett sig för skogs-

lapparnas vidkommande icke böra föreslå några inskränkande bestämmelser i fråga om förening av rensköttsel med jordbruk. Till denna kommitténs ståndpunkt har ock medverkat, att de olägenheter, som skogsrenskötselföreningen medför för den jordbrukande befolkningen, av skäl, som nedan (sid. 126) närmare angivas, icke synas vara av den betydelse, att skogsrenskötselföreningen bör genom lagstiftning förbjudas.

Vad däremot angår de renskötande fjälllapparna, finner kommittén övervägande skäl tala för den meningen, att en förening av båda näringarna endast i undantagsfall är lycklig. Uttalanden från lapparnas egen sida och erfarenheter i övrigt giva ett starkt stöd för en dylik uppfattning. Då emellertid, särskilt i Västerbottens län, en förening av ifrågasvarande båda näringar faktiskt förekommer i stor omfattning, har kommittén icke ansett sig böra stadga något förbud mot att med fjällrenskötselföreningen förena jordbruk. Med hänsyn dock till de nära till hands liggande olägenheterna för renskötselföreningen, som kunna härfluta av en sådan förening, har kommittén i anslutning till ovan omförmälda uttalanden från lapparnas sida föreslagit (24 § i lagen om fjällrensköttsel) vissa stadganden i syfte att förhindra en förening av de båda näringarna i det fall, att renskötselföreningen kan antagas bliva lidande härav. Tillika har kommittén, för att icke alltför hårt ingripa i bestående förhållanden, ansett det angivna stadgandet böra komma i tillämpning endast å sådana fall av förening av rensköttsel med jordbruk, som inträffa genom upptagande av jordbruk efter det den föreslagna lagen om fjällrensköttsel trätt i kraft (övergångsstadganden 2 mom.).

Skogsfångst.

I fråga om de renskötande lapparnas rätt till skogsfångst har kommittén (27—33 §§ i lagen om fjällrensköttsel och 25—31 §§ i lagen om skogsrensköttsel) bibehållit grunderna i 1898 års renbeteslag, likväl med vissa jämkningar och förtydliganden, som påkallats av erfarenheterna under den tid, nämnda lag varit i tillämpning. Sälunda har kommittén, enär de renskötande lapparnas rätt att tillgodogöra sig virke från skogarna till andra bostäder än kåtor varit omtvistad, i anslutning till kommitténs uppfattning i bostadsfrågan uttryckligen stadgat rätt för dem att taga virke till renvaktarstugor, dock allenast å kronans mark. Emellertid har kommittén ansett lapparnas behov av virke för angivna ändamål bliva tillräckligt tillgodosett, om de renskötande fjälllapparna få taga virket till stugorna å trakterna ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen, samt de renskötande skogslapparna å trakterna inom lappmarkerna.

Vad angår de renskötande skogslapparna, vilka året om uppehålla sig nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län, hava de i huvudsak, dock med vissa inskränkningar, tillerkänts samma rätt till skogsfångst, som nu tillkommer andra renskötande lappar, under de tider av året, de lagligen få med sina renar vistas i dessa trakter.

Jakt och fiske.

Stadgandena i 1898 års renbeteslag, som angå de renskötande lapparnas rätt att jaga och fiska inom lappmarkerna och å renbetesfjällen, hava med vissa smärre jämkningar upptagits oförändrade i kommitténs lagförslag (34 § i lagen om fjällrenskötselföreningen och 32 § i lagen om skogsrenskötselföreningen).

*Ersättnings-
skyldighet för
renskador.*

Vad angår de renskötande lapparnas skyldighet att ersätta skador, som å den bofasta befolkningens egendom orsakas genom renar, äro de av kommittén föreslagna stadgandena härutinnan till sitt huvudsakliga innehåll lika med motsvarande bestämmelser i 1898 års renbeteslag. Vissa ändringar hava dock ansetts behöfliga för att mera rättvist än nu är fallet fördela ansvaret för dylika skador mellan dem, vars intressen stå emot varandra å vidkommande trakter, nämligen den jordbrukande befolkningen, å ena, samt de renskötande lapparna, å andra sidan.

Erfarenheten har givit vid handen, att å stora delar av de områden, som äro upplåtna åt lapparna för renbete, den jordbrukande befolkningen ofta underlåter att till skydd för sin bärgade gröda vidtaga erforderliga åtgärder, såsom att uppföra lador eller kringgårdar eller i rimlig tid hemföra densamma, oaktat sådant utan större kostnad eller svårighet kunnat ske. I anledning härav har kommittén föreslagit vissa bestämmelser (35 § 2 mom. och 36 § 2 mom. i lagen om fjällrenskötsel samt 33 § 2 mom., 34 § 2 mom. och 35 § i lagen om skogsrenskötsel), enligt vilka grödans ägare, därest vårdslöshet av i lagrummen närmare angiven beskaffenhet får anses ligga honom till last i avseende å grödans bevarande och under vissa förutsättningar i övrigt, själv skall stå skada, som å grödan orsakas av renar. Bestämmelserna härutinnan kunna visserligen, särskilt innan den påbörjade indragningen av ströängarna genomförts, för den jordbrukande befolkningen synas innebära någon skärpning av nu gällande stadganden, men ansluta sig dock principiellt till dessa (15 § 3 mom. i 1898 års renbeteslag). Kommittén förväntar i övrigt, att bestämmelserna i längden skola komma att verka till den jordbrukande befolkningens egen fördel såsom innebärande en uppfordran att i görligaste mån taga vård om grödan.

För den lättnad i lapparnas ersättningsskyldighet, som sålunda föreslagits, har kommittén berett den jordbrukande befolkningen en i viss mån motsvarande fördel genom att, på sätt nedan närmare omförmäles, för vissa månader av året föreslå en utvidgning av lapparnas ansvarighet för skador, orsakade av renar.

Enligt gällande bestämmelser äro de renskötande lapparna skyldiga att ovillkorligen ersätta allenast sådana skador, som ovan odlingsgränsen under månaderna juni—augusti samt nedanför odlingsgränsen under månaderna maj—september förorsakas av renar å växande eller avskuren, men ej bärgad gröda. Mot dessa bestämmelser har anmärkts, att desamma visserligen bereda skydd för gröda, så länge den växer eller, ehuru avskuren, kvarligger å marken, men däremot icke för gröda, som för torkning är uppsatt å hässja. Kommittén har nu föreslagit sådan ändring i gällande bestämmelser, att de renskötande lapparnas ovillkorliga ersättningsskyldighet under angivna månader skall omfatta all skada genom renar å grödan, således även skada å bärgad gröda, som icke införts i lada, utan lämnats utestående i stack eller hässja (35 § 1 mom. och 36 § 1 mom. i lagen om fjällrenskötsel samt 33 § 1 mom. och 34 § 1 mom. samt 35 § i lagen om skogsrenskötsel).

Å samtliga trakter i riket, där lapparna uppehålla sig med sina renar, utgöra den bofasta befolkningens hundar en icke ringa fara för renarna. Sin natur likmätigt bruka hundarna jaga och sarga renarna och kunna stundom även döda dem. Där hundar angripa renar i mera samlad flock, kunna de skingra och sprida renarna över milsvida områden. Uppenbart torde vara, att lapparna härigenom åsamkas ej blott direkta förluster av värdefull egendom utan även kostnader och besvär för renarnas hopsamlade. Då renarna under skingringen äro undandragna lapparnas bevakning, inträffar även, att renarna orsaka skador å den bofasta befolkningens ägor, vilka skador eljest kunnat undvikas.

*Den bofasta
befolkningens
hundar.*

I syfte att bereda lapparna skydd mot den fara, som sålunda hotar deras egendom från hundarnas sida, hava i 1898 års renbeteslag meddelats åtskilliga bestämmelser. Flertalet av dessa bestämmelser har i kommitténs lagförslag upptagits till sitt innehåll oförändrade. Övriga hava, enär de i vissa hänseenden visat sig mindre effektiva, av kommittén omarbetats och fullständigats. Härvid hava delvis legat till grund de i renbeteskonventionen mellan Sverige

och Norge i ämnet meddelade bestämmelser. Sålunda har därifrån upptagits föreskriften att ej allenast de hundar, vilka, såsom i 1898 års renbeteslag upptages, »kunna jaga ren», skola vid renarnas uppehåll i trakten omhändertagas, utan att så överhuvud skall ske med samtliga hundar. Känt är nämligen att i allmänhet alla slag av hundar pläga ofreda renar. Även små och eljest för renarna ofarliga hundar kunna genom sitt skall skrämja renarna. Bland övriga mera väsentliga ändringar, som av kommittén föreslagits, må nämnas att, medan enligt 1898 års renbeteslag endast den hund saklöst får dödas, som anträffas jagande ren, kommittén ansett samma påföljd böra gälla även om hund, som anträffas utan tillsyn omedelbart efter det den jagat ren. I anslutning till dessa bestämmelser har kommittén, på sätt av det följande framgår, även ansett påkallat att föreslå en viss ändring uti de i allmänhet gällande reglerna om bevisningsskyldighetens fördelning.

Renarna betas i allmänhet mera avsides från bebyggda trakter. I allt fall torde sällan inträffa, att en renskötande lapp eller annan, som påträffar en lös hund, då den jagar ren eller omedelbart efter det den jagat ren, är åtföljd av personer, vilka enligt gällande rättegångsordning kunna tillåtas avlägga vittnesmål rörande de omständigheter, varunder hunden påträffats. Lappen är oftast ensam eller, då han har sällskap, i bästa fall åtföljd av någon falmiljemedlem eller annan besläktad anhörig. Ehuru han således må hava varit lagligen befogad att utan påföljder oskadliggöra hunden, är han dock av omständigheter, som ligga utanför hans bestämmande, tvingad antingen att låta hunden löpa, med sannolikhet för att den vid givet tillfälle åter kommer att göra åverkan å renar, eller ock att, i händelse av rättegång, i saknad av tillräckliga bevismedel, ersätta hundens ägare för förlust av djuret. Lappen är alltså för närvarande rätt så ogynnsamt ställd ifråga om rätten att inskrida mot hund, som jagar eller ofredar hans renar, och lider till följd härav också kännbara förluster. Kommittén förmenar emellertid, att det rimligen bör åligga hundägaren att taga sådan vård om sin hund, att densamma icke vållar skada å annans egendom. Vid övervägande av dessa förhållanden har kommittén, såsom ovan antytts, ansett sig böra föreslå en ändring i bevisningsreglerna av innebörd att, om hundens ägare påstår, att hunden blivit dödad utan att sådana omständigheter förelegat, som, efter vad kommittén härutinnan föreslagit, må föranleda dylik åtgärd, och den, som dödat hunden, icke kan styrka att han varit därtill berättigad, han i allt fall skall vara fri från ansvar och ersättningsskyldighet, så framt icke hundens ägare visar sannolika skäl för sitt påstående (46 § 3 mom. i båda lagförslagen).

Skötesrenar.

En betydelsefull fråga, som icke minst på senare tider varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet, är spørsmålet om den icke renskötande befolkningens, vare sig lappars eller andras, rätt att hava renar under vård av lappar, som föra dem på bete å kronomark eller å annan mark, varöver renägaren icke förfogar (skötesrenar).

Innan kommittén närmare ingår på denna fråga, anser sig kommittén böra meddela några uppgifter angående reninnehavet bland lapparna och den övriga befolkningen.

Enligt allmän renräkning, som med Kungl. Maj:ts bemyndigande ägde rum i början av år 1921, uppgick renantalet i riket vid nämnda tid till sammanlagt 161 577, däribland 157 697 med känd ägare samt 3 880 utan känd ägare, nämligen:

	Känd ägare	Okänd ägare	S:a
i Norrbottens län	114 799	2 180	116 979
i Västerbottens »	27 302	1 207	28 509
i Jämtlands » och Idre socken	15 596	493	16 089
	<hr/> 157 697	<hr/> 3 880	<hr/> 161 577

Fördelat på de renskötande lapparna och deras hushållsmedlemmar, å ena, samt andra renägare, vare sig lappar eller icke lappar, å andra sidan, ställer sig innehavet av renar med känd ägare som följer:

	Hushållsrenar	Skötesrenar	S:a
Norrbottens län	88 159	26 640	114 799
Västerbottens »	19 010	8 292	27 302
Jämtlands » och Idre socken	13 190	2 406	15 596
	<hr/> 120 359	<hr/> 37 338	<hr/> 157 697

Hushållsrenarnas och skötesrenarnas fördelning på fjällrenar och skogsrenar är följande:

	Hushållsrenar		Skötesrenar		S:a
	Fjällrenar	Skogsrenar	Fjällrenar	Skogsrenar	
Norrbottens län	77 206	10 953	14 159	12 481	114 799
Västerbottens »	17 058	1 952	7 577	715	27 302
Jämtlands » och Idre socken	13 190	—	2 406	—	15 596
	<hr/> 107 454	<hr/> 12 905	<hr/> 24 142	<hr/> 13 196	<hr/> 157 697

Skötesrenarnas fördelning på lappar, å ena, samt icke lappar, å andra sidan, är följande:

	Skötesrenar				S:a
	Fjällrenar		Skogsrenar		
	Lappar	Icke lappar	Lappar	Icke lappar	
Norrbottens län	7 111	7 048	3 179	9 302	26 640
Västerbottens »	7 455	132	694	21	8 292
Jämtlands » och Idre socken	2 406	—	—	—	2 406
	<hr/> 16 962	<hr/> 7 180	<hr/> 3 873	<hr/> 9 323	<hr/> 37 338

Undersöker man bland den icke renskötande *lappska* allmogen förhållandet mellan å ena sidan antalet skötesrenägare och å andra sidan dem, som icke hava skötesrenar, framgår, att i Norrbottens län, där antalet icke renskötande lappar uppgår till 2 829, omkring 580 eller 20 %, i Västerbottens län, där antalet icke renskötande lappar uppgår till 1 670, bortåt 200 eller 10—12 % samt i Jämtlands län jämte Idre socken, där antalet icke renskötande lappar uppgår till 678, omkring 118 eller 17 % äro ägare av skötesrenar.

Undersökningen giver vidare vid handen, att av de *lappska* skötesrenägarna vid tiden för renräkningen minst 80 % hade, inräknat kalvar, 25 skötesrenar eller mindre, nämligen omkring 41 % 1—5 renar, 18 % 6—10 renar, 11 % 11—15 renar, 6 % 16—20 renar och 5 % 21—25 renar, medan omkring 13 % hade 26—60 skötesrenar, nämligen 3 % 26—30 renar, 5 % 31—40 renar, 3.5 % 41—50 renar och 2 % 51—60 renar, samt slutligen att omkring 7 % hade 61 renar eller flera.

Undersöker man bland den *icke lappska* befolkningen förhållandet mellan skötesrenägarna, å ena, samt dem, som icke hava skötesrenar, framgår att inom

Norrbottnens läns lappmarker, där folkmängden, frånräknat lapparna, den 31 december 1920 uppgick till 47 411 personer, omkring 980 eller 2 % hade skötesrenar.

Vidare framgår av undersökningen att bland dessa skötesrenägare vid tiden för renräkningen omkring 87 % hade, inräknat kalvar, 25 renar eller mindre, nämligen 48 % 1—5 renar, 20 % 6—10 renar, 9 % 11—15 renar, 6 % 16—20 renar och 4 % 21—25 renar, medan omkring 10 % hade 26—60 renar, nämligen 3 % 26—30 renar, 4 % 31—40 renar, 1 % 41—50 renar och 2 % 51—60 renar, samt omkring 3 % hade 61 renar eller flera.

I detta sammanhang bör erinras att, vad angår reninnehavet hos den icke lappska befolkningen i Norrbottens läns lappmarker, antalet skötesrenägare är minst i Karesuando socken, omkring 8 personer, samt störst i Gällivare socken, omkring 314 personer. Härnäst kommer Arvidsjaur's socken med 195, Jokkmokks socken med 157, Arjeplogs socken med 153 och Jukkasjärvi socken med 153 personer.

I fråga om rätten att innehava skötesrenar gäller enligt 1898 års renbeteslag, vad angår lapparna (35 § i dess lydelse enligt lagen den 19 juni 1917), såsom huvudregel, att de äro berättigade att i obegränsad omfattning lämna renar i vård hos annan lapp. Ett väsentligt undantag från denna regel finnes dock (38 § renbeteslagen). Av skäl, som närmare angivas i kungl. propositionen den 23 mars 1917 (nr 169) sid. 55, hava nämligen i sistnämnda lagrum meddelats bestämmelser av innehåll, att personer av lapps-k härstamning, som kommit ifrån renskötselns och i likhet med den bofasta befolkningen söka sin utkomst såsom jordbrukare, skogsarbetare, tjänare hos bofasta och så vidare, under vissa förhållanden skola vara likställda med den bofasta, icke lappska befolkningen i fråga om rätten att hava skötesrenar och således, allt efter omständigheterna, antingen vara förbjudna att hålla skötesrenar eller ock berättigade att innehava dylika renar endast i begränsad omfattning.

Kommittén, som i detta sammanhang icke ingår på förhållandena nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län, har i fråga om de renskötande lapparna ävensom andra lappar, vilka på ett stadigvarande sätt deltagit i renskötsel, bibehållit nu gällande bestämmelser oförändrade; dock att rätten att lämna renarna i vård till annan lapp i regel begränsats till den lappby, där vederbörande hör eller hört hemma. Sistnämnda bestämmelse är närmast en ordningsföreskrift till förekommande av överbelastning av betesmarkerna i andra lappbyar och därav följande intrång för renskötselns därstädes.

Beträffande sådana lappar, vilka enligt lagförslagen icke äro att anse såsom renskötande och icke heller på ett stadigvarande sätt deltagit i renskötsel, har kommittén föreslagit delvis ändrade bestämmelser (47 § 2 mom. i lagförslagen).

Såsom bekant finnas i de trakter, där lappar och bofast befolkning leva vid sidan av varandra, vissa anledningar till slitningar. En av dessa anledningar är att lappar, som slutat att driva renskötsel och söka sin utkomst såsom hemmansägare eller eljest såsom jordbrukare eller såsom skogsarbetare eller i andra yrken, fortfarande åtnjuta särskilda förmåner framför den icke lappska befolkningen, eller, med andra ord uttryckt, att sistnämnda befolkning, vilken är hänvisad att söka sin utkomst under i regel samma betingelser som ifrågavarande lappar, emellertid saknar förmånen av de särskilda lappska privilegierna. Sålunda kan inträffa, att av två hemmansägare, som äro grannar, den ena är lapp med rätt bland annat att hålla skötesrenar i obegränsat antal, den andra åter såsom icke lapp antingen helt saknar rätt att hava skötesrenar eller ock äger hålla sådana renar endast i mycket begränsat antal. Då, icke minst av skäl, som sammanhänga med grunderna för renbeteskonventionen mellan Sverige och Norge, det icke kan ifrågakomma, åtminstone beträffande

den övervägande största delen av de trakter, där renbetning får äga rum, att utvidga rätten för den icke lappska befolkningen att hålla renar i vård hos lapparna, har kommittén, i syfte att i detta liksom i andra hänseenden söka utjämna de påtagliga motsatserna mellan de båda folkslagen och i görigaste mån undanröja anledningarna till misshälligheter dem emellan, ansett sig böra föreslå vissa inskränkningar i den icke renskötande lappska allmogens rätt uti förevarande hänseende.

Vad kommittén härutinnan hemställt ansluter sig till den tanke, som ligger till grund för stadgandet i 38 § i 1898 års renbeteslag eller att i förevarande hänseende likställa lappar, som kommit ifrån renskötseln och söka sin utkomst på liknande sätt som den övriga bofasta befolkningen, med sistnämnda befolkning. Dock har kommittén åt nyssberörda stadgande givit en mera vidsträckt omfattning, i det att kommittén *dels* fräntagit vissa av ifrågavarande lappar rätten att hålla skötesrenar *dels ock*, där kommittén endast begränsat samma rätt, låtit begränsningen avse icke blott, såsom stadgandet i 38 § renbeteslagen, vissa lappar, utan samtliga lappar, som icke äro att anse såsom renskötande och icke heller på ett stadigvarande sätt deltagit i renskötsel.

Den av kommittén föreslagna begränsningen i reninnehavet till i regel högst 20 renar torde i praktiken icke förnärma ifrågavarande lappars intressen. Av ovan anförda siffror framgår nämligen, hurusom det övervägande flertalet av de icke renskötande lapparna icke håller några skötesrenar i vård hos sina stamfränder och att för det mindretal av dem, som äga skötesrenar, renantalet, med enstaka undantag, i regel understiger vad av kommittén härutinnan föreslagits.

Då kommittén, vidkommande lappar, som äro bosatta utanför de trakter, där enligt förslaget rätt att hålla skötesrenar skall vara medgiven, upphävt deras rätt i sådant avseende, har kommittén utgått ifrån, att lappar, som flyttat från de egentliga lapptrakterna och utanför dem söka sin utkomst, icke skäligen kunna göra anspråk på de lappska privilegierna. För övrigt är antalet dylika lappar ganska obetydligt och deras renantal ringa.

Hela Jämtlands län har medtagits bland de trakter, där rätt att hålla skötesrenar fortfarande skall vara medgiven, bland annat av det skäl att länsgränsen i öster i stort sett kan anses motsvara lappmarksgränsen i de båda nordligare landskapen.

Slutligen må erinras, att de av kommittén föreslagna stadgandena icke äro avsedda att tillämpas förr än efter tio år, räknat från den dag lagarna trätt i kraft (övergångsstadganden 1 mom. i lagen om fjällrenskötsel och övergångsstadgandet i lagen om skogsrenskötsel).

Vad därefter angår rätten för den icke lappska befolkningen att hålla skötesrenar har kommittén — med vissa undantag för trakterna nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län, vartill kommittén längre fram återkommer — bibehållit nu gällande stadganden med vissa jämkningar endast beträffande sättet för sköteslegans erläggande, vadan, med angivna undantag, sådan rätt fortfarande som hittills skall tillkomma endast den, som är bosatt inom Norrbottens läns lappmarker och där äger eller brukar jordbruksfastighet (48 § i lagförlagen). Kommittén har så mycket mindre ansett sig böra frängå renbeteslagens restriktiva stadganden i fråga om de bofastas renägarskap, som dessa helt nyligen, nämligen genom lagen den 19 juni 1917, införts och behovet för de bofasta att hålla skötesrenar genom nämnda stadganden måste anses i tillbörlig grad tillgodosett.

Visserligen hava, särskilt från den bofasta befolkningen i Gellivare socken, framförts önskemål om utvidgad rätt att hålla skötesrenar, varvid såsom skäl åberopats, att den jordbrukande befolkningen i socknen, därest densamma

icke medgaves rätt att över lag hava minst 50 renar, skulle sakna nödortfött utkomst och förty vara hotad till sin existens.

Kommittén har, föranledd därtill av nådiga remisser den 21 februari 1920 och den 7 februari 1921, verkställt en ingående undersökning av förhållandena i berörda socken såvitt angår jordbrukets beroende av reninnehavet. Därvid har kommittén funnit, att inom socknen högst 1 000 personer såsom ägare eller brukare av jordbruksfastighet voro berättigade att hålla skötesrenar. Med beräkning av inemot 5 personer för hushåll, kunde den del av socknens jordbrukande befolkning, som skulle vara beroende av jordbruk och reninnehav, uppskattas till c:a 25 % av den totala folkmängden i socknen den 1 januari 1921. Av undersökningen framgick vidare, att av det nämnda antalet ägare eller brukare av jordbruksfastighet endast omkring 300 eller således knappt $\frac{1}{3}$ begagnade sig av rätten att hålla skötesrenar, medan återstående $\frac{2}{3}$ icke innehade skötesrenar. En närmare undersökning av renantalet hos renägarna gav vid handen, att om, såsom även lagen förutsätter, till det tillåtna renantalet av 20 lägges ytterligare det antal kalvar, vartill årsavkastningen kan beräknas eller i genomsnitt 5, endast 46 ägde ett större antal renar än 25 samt att bland dessa 46 renägare renantalet i 29 fall understeg och endast i 17 fall översteg 50. Därtill kom att bland dessa 17 största renägarna övervägande delen, även bortsett från själva reninnehavet, tillhörde ortens mest välbärgade jordbrukare.

Kommittén vill för sin del icke göra gällande, att det anförda exemplet från Gällivare socken i alla avseenden skulle vara tillämpligt å övriga socknar uti ifrågavarande trakter. Kommittén anser detsamma dock med hänsyn till de snarlika förhållanden i jordbrukshänseende, som råda i andra lappmarkssocknar, där befolkningen reder sig antingen utan eller med ett mindre antal renar, ådagalägga, att påståendet om jordbrukarens väsentliga beroende av reninnehav för sin utkomst i viss mån saknar grund.

*Renskötscel
nedanför
lappmarks-
gränsen i
Norrbottens
län.*

Såsom ovan anmärkts har kommittén med hänsyn till förhållandena i trakterna nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län föreslagit en principiellt betydelsefull utvidgning av de områden i riket, där renar enligt nu gällande bestämmelser må föras på bete under hela året, och i sammanhang därmed även föreslagit vissa utsträckta rättigheter för befolkningen i angivna trakter.

Till en början vill kommittén något erinra om vad tidigare i denna fråga förekommit.

Under förarbetena till 1886 års renbeteslag uppmärksammades (sid. 42 i betänkandet), att i flertalet socknar nedanför lappmarksgränsen, nämligen Pajala, Tärendö, Korpilombolo, Övertorneå, Överkalix, Karl Gustafs, Nedertorneå, Nederkalix, Råneå och Överluleå, funnes lappar, vilka dels för egen del hade renar dels ock skötte renar åt den övriga befolkningen i socknarna samt förde renarna på bete därstädes å kronoparker och enskild mark eller ock, ehuru mera sällan, inom närgränsande lappmarkssocknar. Renantalet beräknades till över 15 000. Under de senare åren hade, enligt vad kommitterade anförde, inflyttningen av lappar till dessa socknar tilltagit och renantalet ökats. Särskilt från de närmare kusten belägna socknarna Nederkalix, Nedertorneå och Karl Gustaf, där de allmänna skogarna vore få, hade klagomål framställt mot den sed, som börjat inrota sig att hålla renar året om å trakter, som nästan uteslutande tillhörde enskilda. Kommitterade förväntade att, då det vore ett fåtal hemmansägare, som begagnade sig av den självtagna rätten att låta renarna underhållas på andras bekostnad, och då med jordbruksnäringsens utveckling i trakterna närmast Bottenviken renskötscel därstädes icke gärna

kunde drivas, skogsrenarna inom en icke avlägsen framtid, åtminstone för sommartiden, måste avlägsnas därifrån. Emellertid föreslog 1886 års kommitterade intet särskilt stadgande i ämnet.

Frågan om skogsrenskötseln i angivna trakter upptogs ånyo till behandling under förarbetena till 1898 års renbeteslag (sid. 70 i betänkandet). Kommitterade konstaterade att, mot den av 1886 års kommitterade uttryckta förväntningen, renantalet uti ifrågavarande socknar tilltagit. Det beräknades år 1895 till c:a 19 000, därav 13 000 tillhörde den bofasta svenska befolkningen men liksom de övriga vårdades av lappar. Kommitterade hade i rättsfrågan samma uppfattning som 1886 års kommitterade eller att något lagligt berättigande för ägarna till dessa renar att till deras underhåll använda annan mark än renägarens egen eller den han genom särskilt avtal kunde hava fått åt sig för ändamålet upplåten icke funnes. De erinrade att, vad anginge kronoparkerna, på sin tid varit ifrågasatt att bemyndiga Konungens befallningshavande att medgiva lapparna befesrätt därstädes, men att genom kungl. brev den 26 mars 1831 förklarats att, innan Kungl. Maj:t härom ville fatta beslut, närmare utredning erfordrades av frågan och de för och mot densamma förekommande skäl och omständigheter, samt att, såvitt kommitterade kände, något vidare besked i ämnet sedermera icke meddelats. I fråga om enskildas marker hade, enligt vad kommitterade anförde, aldrig varit ifrågasatt att där medgiva lapparna sommarbetesrätt för deras renar. Den rennäring, som inom socknarna förekomme, bestode således utan laglig hemul blott genom jordägarens, inberäknat kronans, tysta medgivande och hade av gällande lagstiftning lämnats helt och hållet å sido. Kommitterade anförde vidare, att de redan vid redaktionen av 1 § i sitt förslag sökt göra tydligt, att kronoparkerna icke ovillkorligen, utan endast med uttryckligt medgivande skulle stå öppna för renbete under sommarmånaderna. Härtill förklarades i 38 § i kommitterades förslag, att enskildas ägor ej finge för ändamålet anlitas utan jordägarens samtycke, att renägaren i följd därav vore pliktig att om renarna taga sådan vård, att de ej olovligen inkomme på andras ägor och att försummelse av detta åliggande straffades efter allmän lag.

I ett annat lagrum, nämligen 27 § 2 mom. i förslaget, föreslogs därjämte, i sammanhang med begränsningen av den bofasta befolkningens rätt att hava skötesrenar, att, med undantag för vissa lappmarkssocknar, lapp vid begagnande av sin rätt till renbete enligt förslaget icke finge under sin vård hava renar, tillhörande annan än lapp.

Över kommitterades förslag hördes, såvitt tillgängliga handlingar utvisa, befolkningen nedanför lappmarksgränsen i länet endast i vissa socknar, nämligen Pajala, Tärändö, Korpilombolo, Överkalix och Piteå.

I dessa socknar, med undantag av Piteå socken, gjordes gällande bland annat att, därest kommitterades förslag i angivna delar bleve godkänt av statsmakterna, såväl den bofasta renägaren som inhysingar och andra komme att förlora ett husdjur, som vore oundgängligen nödvändigt dels för framforsling av hö från utängarna och ved till husbehov vid tillfällen, då djup snö på ofrusen mark omöjliggjorde dessa körslores verkställande med häst, dels ock för andra körslor ävensom att renen i övrigt vore oundgängligen nödvändig för befolkningens hushållning. Förlusten av renarna skulle medföra, att en stor del av jordägarna och alla inhysingar nödgades minska sin kreatursstock till följd av att foder åt densamma icke kunde i tillräcklig mängd hemforslas. De inom socknarna vistande lapparna, som hade en avsevärd inkomst genom att sköta andras renar, komme därefter att sakna nödiga existensmöjligheter, då de icke finge mottaga renar i vård från den övriga befolkningen och således även bleve utestängda från möjligheten att erhålla tillstånd att året om vistas på den bofastas skogsmark. De föreslagna bestämmelserna komme således att

medföra en allvarlig rubbning i socknarnas ekonomi och öka den redan förut stora fattigvårdsbördan. Tillika erinrades, att fjällrenarna icke voro till någon nytta i dessa socknar, emedan de nödvändiga körsolorna måste utföras innan fjällrenarna anlönt dit. Det hemställdes förty, dels att åtminstone den jordbrukande befolkningen måtte erhålla rätt att fortfarande äga renar att vårdas av inom socknarna vistande skogslappar, dels ock att renskötande lapp, som erhållit tillstånd av enskild jordägare att vistas å hans skogsområde, även borde tillåtas att med sina renar vistas å kronoparker och häradsallmänningar i socknarna, emedan eljest hans vistelse på de enskildas jämförelsevis små och spridda skogsområden bleve så gott som omöjlig.

Konungens befallningshavande i länet anslöt sig till de framförda synpunkterna så till vida, att Konungens befallningshavande hemställde om sådan ändring i de föreslagna bestämmelserna, att lapp i Norrbottens län måtte medgivas rätt bland annat att i vård mottaga dragrenar från personer, bosatta inom Pajala, Tarendö och Korpilombolo socknar.

Riksdagen antog för sin del ett tillägg till den av kommitterade föreslagna 27 § av innehåll, att lapp vid begagnande av sin rätt till renbete enligt renbeteslagen skulle äga hava dragrenar i sin vård även om dessa tillhörde annan än lapp, och blev detta tillägg sedermera lagfäst. Däremot vunno befolkningens önskemål i övrigt icke statsmakternas bifall.

I kungl. propositionen den 23 mars 1917 med förslag till lag angående ändring i vissa delar av 1898 års renbeteslag uppmärksammades ånyo skogsrenskötseln nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län. Det konstaterades, hurusom fortfarande ett icke obetydligt antal renar därstädes hölles året om, tillhörande till övervägande delen bofasta personer, som ej vore att anse såsom lappar. Vidare anfördes, att renarna oupphörligen olovligen inkomme på såväl kronoparkerna som främmande enskild mark samt att i själva verket särskilt kronoparkerna utgjorde en ej oväsentlig del av renarnas betesmarker. Klagomål hade tid efter annan framställts såväl av enskilda som av statens skogstjänstemän. Ville man göra allvar av förbudet mot att låta de under renbeteslagen ej fallande renarna beta å främmande mark, torde, såsom i propositionen vidare anfördes, vid sidan av de i lagen antydda påföljderna av ansvar och skadestånd verksammare medel böra anlitas. I sådant hänseende föreslogos vissa skärpta exekutionsbestämmelser mot ägarne till ifrågavarande renar. Dessa bestämmelser blevo sedermera antagna av riksdagen (42 § 2 stycket i 1898 års lag enligt dess lydelse jämlikt lagen den 19 juni 1917).

Frågan om skogsrenarna nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län drogs ånyo, ehuru icke i hela sin omfattning, inför riksdagen år 1918 genom två i ämnet väckta likalydande motioner, avlämnade, den ena (nr 111) av herr Hellström med flera i första kammaren och den andra (nr 246) av herr Lundström med flera i andra kammaren. Motionärerna åberopade en av Pajala socknemän biträdd framställning från befolkningen i Muonionalusta kapellförsamling, i vilken erinrades bland annat, att en stor del av befolkningen vore i saknad av andra dragare än renar, vilka djur för övrigt särskilt under snötid på grund av sin större förmåga att taga sig fram mångenstädes vore lämpligare än hästar, att befolkningen jämväl för utförande av andra för dess uppehälle nödvändiga körsolor ävensom för sin hushållning i allmänhet vore beroende av att innehava renar, samt att de av riksdagen år 1917 antagna exekutionsbestämmelserna innebure ett hot av allvarligaste slag mot befolkningens och församlingens ekonomi. Då motionärerna ansågo, att det för den ifrågavarande landsändan och dess fattiga befolkning vore av den allra största betydelse, att de stora svårigheter, som genom den ifrågavarande lagstiftningen uppstått, så snart som möjligt avhjälptes, hemställde motionärerna, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av åtgärder i sådant syfte.

I anledning av den inom andra kammaren väckta motionen begärde kammarrens femte tillfälliga utskott, dit motionen överlämnats, yttrande i ärendet från domänstyrelsen, varvid särskilt påkallades upplysning om, vilka åtgärder i motionen omförmälda förhållanden föranlett från styrelsens sida.

I yttrande den 22 maj 1918 anförde domänstyrelsen bland annat, att styrelsen till en början funnit sig föranlåten att genom skrivelse till överjägmästarna i övre och nedre Norrbottens distrikt erinra om det effektiva skydd mot olaglig inkräktning av renar, som de skärpta exekutionsbestämmelserna medfört. På grund av under år 1917 rådande exceptionella förhållanden hade styrelsen emellertid sedermera i förnyad skrivelse till överjägmästarna funnit sig böra meddela att, därest icke i något fall särskilt stor skadegörelse av renar förekommit, med påkallande av nedslaktningsåtgärder kunde anstå till hösten 1918. I övrigt ansåge styrelsen ingen anledning föreligga att beträffande Muonionalusta kapellförsamling, en landsända, som med avseende å klimatologiska och biologiska förhållanden långt mera överensstämde med lappmarken än det så kallade kustlandet, påkalla tillämpning av bestämmelserna angående nedslaktning av renar.

Vidare begärde utskottet utlåtande från Konungens befallningshavande i Norrbottens län.

Konungens befallningshavande, som låtit verkställa särskild utredning i ärendet, framhöll i utlåtande den 7 maj 1918, hurusom av utredningen framgick,

att jordbruket i Muonionalusta kapellförsamling på grund av det avlägsna läget (9 mil till närmaste landsväg — sådan vore dock under byggnad — samt c:a 25 mil till närmaste järnvägsstation) och de dåliga kommunikationerna vore synnerligen efterblivet samt mest inriktat på kreatursskötsel;

att jordbrukarna för sitt jordbruk vore i behov av dragrenar till ganska betydande antal för hemtransport av myrhö, bränsle med mera;

att skogsrenarna utgjorde en så viktig faktor i jordbrukarnas hushållning, att det skulle innebära en allvarlig rubbning att utan inskränkning genomföra gällande lag av den 19 juni 1917;

att 56 % av lägenheterna inom kapellförsamlingen utgjordes av torp och backstugor, vilkas innehavare huvudsakligen vore hänvisade till tillfälliga arbetsförtjänster, förnämligast genom timmerutdrivning, anskaffning av flottbindningsvirke, flottningsarbete med mera, vilket allt krävde tillgång på dragrenar;

att dessa lägenhetsinnehavare dock i stor utsträckning stödde sin utkomst på kreatursskötsel och jämväl för detta ändamål vore i trängande behov av dragrenar; samt

att skogsrenarna för dessa kapellförsamlingens invånare vore av största betydelse för tillgodoseende av deras behov av föda, skor och dylikt.

Vidare anförde Konungens befallningshavande, att jordbruket icke torde kunna höjas till sådan nivå, att renen kunde undvaras, vare sig såsom dragare eller för hushållningen i övrigt, förrän kommunikationerna blivit avsevärt förbättrade, såväl genom landsvägsbyggnader som järnvägsnätets utsträckning längre in i finnbygden, så att konstgödsel, kraftfoder och dylikt till rimligt pris kunde göras tillgängligt, samt att befolkningen stode inför en nog så betydelsefull omedelbar omläggning i sina förtjänstmöjligheter genom införande av lösflottning i gränsälven. Slutligen framhöll Konungens befallningshavande, att dragrenar med större fördel toges bland skogsrenar, som vore större och starkare än fjällrenar. På grund av den utredning, som sålunda åstadkommits, föreslog Konungens befallningshavande den jämkningen i gällande renbeteslag, att den, som inom kapellförsamlingen ägde eller brukade jordbruksfastighet, måtte erhålla samma rätt att hava renar under vård av renskötande lapp, som tillkomme dylik person boende inom lappmarkerna.

Andra kammarens femte tillfälliga utskott ansåg i likhet med första kammarens första tillfälliga utskott, dit motsvarande motion överlämnats, en möjlighet att tillgodose ifrågavarande behov kunna öppnas, därest den bofasta befolkningen inom kapellaget kunde erhålla utvidgad rätt till bete för dragrenar å kronoparker. Emellertid ansågo utskotten sig icke böra taga något initiativ beträffande berörda spörsmål, som låge utanför motionernas ram och syntes böra kunna utredas utan särskild framställning från riksdagens sida. På grund härav och under hänvisning till den förestående allmänna revisionen av lapplagstiftningen hemställde utskotten, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Vad utskotten sålunda hemställt bifölls av båda kamrarna.

Den i utskottens utlåtanden åberopade framställningen från Muonionalusta kapellförsamling har sedermera av Kungl. Maj:t överlämnats till kommittén för att tagas i övervägande vid fullgörande av kommitténs uppdrag. För samma ändamål överlämnades samtidigt till kommittén en av 167 renägande hemmansägare och arbetare biträdd framställning till Kungl. Maj:t från Tärenö socken, dagtecknad den 7 april 1918, i vilken framställning, under erinran om renens oundgänglighet för befolkningens hushållning samt under åberopande av samma skäl i övrigt, som tidigare gjorts gällande i frågan, hemställdes att Kungl. Maj:t ville anbefalla utredning angående möjligheten för den renägande befolkningen i socknen att, oberoende av bestämmelserna i 42 § renbeteslagen, under vissa förutsättningar få behålla sin renstam. Framställningen var åtföljd av ett yttrande från Konungens befallningshavande i länet, dagtecknat den 7 maj 1918, däri den begärda utredningen förordades och tillika hemställdes att, då förhållandena vore likartade inom Pajala, Junosuando och Korpilombolo socknar, den blivande utredningen även måtte omfatta sistnämnda socknar.

Vidare har till kommittén överlämnats en av 182 hemmansägare, torpare, arbetare och andra yrkesmän i Juoksengi med flera byar i Övertorneå socken undertecknad framställning till Kungl. Maj:t, dagtecknad den 2 januari 1918, i vilken, under åberopande av det trångmål i ekonomiskt hänseende renbeteslagen, därest den tillämpades, komme att medföra för befolkningen, hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte åtminstone utsträcka slakttiden till 2 år, därest Kungl. Maj:t icke kunde upphäva lagen i förevarande del eller medverka till dess upphävande. Framställningen var, då den överlämnades till kommittén, åtföljd av ett yttrande från domänstyrelsen, dagtecknat den 2 februari 1918, däri styrelsen av anförda skäl meddelade, att det för skogsskötseln i Norrbottens läns kustland icke vore av avgörande betydelse, om med nedslaktande av skogsrenarna skulle anstå ett eller två år.

I en den 2 april 1919 dagtecknad och till kommittén likaledes överlämnad framställning till Kungl. Maj:t har sedermera Konungens befallningshavande i länet, under förnyad erinran om den stora betydelse frågan om dragrenar innebure för väsentliga delar av länet, anhållit att erforderliga medel måtte ställas till Konungens befallningshavandes förfogande för utredning av möjligheterna att trygga befolkningens behov av dylika renar ej endast i de socknar, för vilkas vidkommande Konungens befallningshavande redan tidigare hemställt om sådan utredning, utan även i Övertorneå socken.

Slutligen har till kommittén överlämnats ytterligare en från Övertorneå socken inkommen framställning till Kungl. Maj:t den 13 juni 1919, i vilken socknemännen även för sin del anhållit om särskild undersökning i fråga om skogsrenarnas bibehållande inom denna socken. Framställningen var åtföljd av protokollsutdrag från kommunalstämman i socknen den 30 mars 1918, däri stämman förordade renarnas bibehållande.

I anledning av berörda framställningar och vad i övrigt i frågan förekommit har kommittén vidtagit undersökningar av hithörande förhållanden i socknarna nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län.

Kommittén har sålunda för överläggningar med befolkningen företagit resor i Muonionalusta, Pajala, Junosuando, Tärendö, Korpilombolo, Överkalix, Övertorneå, Hietaniemi, Nedertorneå, Karl Gustafs, Nederkalix, Töre och Råneå församlingar. Vidare har kommittén i såväl nu angivna som i övriga socknar å trakten inhämtat yttrande från vederbörande kommunala myndighet angående dess uppfattning i frågan samt skälen för och emot skogsrenarnas bibehållande, varjämte kommittén i sammanhang med den allmänna renräkningen sökt fastställa antalet lappar, som vistas å trakten, samt inom vilka socknar och till vilket antal renar där föras på bete.

Av undersökningarna framgår, att den stam av renar, som tillhör befolkningen nedanför lappmarksgränsen i förevarande län, vid tiden för renräkningen eller i början av år 1921, uppgick till närmare 7 000 djur, fördelade å följande socknar med nedannämnda approximativt beräknade antal:

Muonionalusta	1 950	Nedertorneå	110
Pajala	450	Karl Gustaf	50
Junosuando	500	Nederkalix	300
Tärendö	660	Töre	50
Korpilombolo	350	Råneå	250
Överkalix	770	Edefors	190
Övertorneå	830	Övriga	50
Hietaniemi	470		
			6 980

Av ifrågavarande renar vårdas ett mindre antal av fjälllappar eller skogslappar, som höra hemma ovan lappmarksgränsen, och kommer i regel icke nedanför nämnda gräns annat än då lapparna utsträcka sina vinterflyttningar dit. En annan mindre del av renarna vårdas av lappar, som höra hemma i de till lappmarken gränsande socknarna. Dessa renar pläga regelbundet, i vissa fall under sommaren, i andra fall under vintern föras på bete nedanför lappmarksgränsen. Det övertvägande flertalet av ifrågavarande renar däremot, minst 6 000 djur, betas året om nedanför lappmarksgränsen, varvid de under olika årstider år efter år föras till bestämda efter årstiden avpassade betesmarker.

Renbetning året om äger enligt tillgängliga upplysningar rum i Muonionalusta, Pajala, Junosuando, Tärendö, Korpilombolo, Hietaniemi, Övertorneå, Överkalix, Nederkalix och Edefors församlingar, varvid de största renmassorna förekomma i de längre mot norr eller österut belägna församlingarna, såsom Pajala med Muonionalusta, Junosuando, Tärendö, Överkalix, Övertorneå och Hietaniemi. Av uteslutande vinterbetning beröras Karl Gustafs, Nedertorneå och Råneå församlingar. I Töre, Överluleå, Nederluleå, Älvsby, Norrfjärdens, Hortlax och Piteå församlingar synas renar, varom nu är fråga, antingen alls icke förekomma eller ock uppträda endast i större eller mindre grupper från angränsande församlingar.

De renar, som året om föras på bete å ifrågavarande trakter, äro i regel satta i vård hos någon lapp, som antingen för egen räkning driver renskötsel eller ock är anställd såsom renvårdare hos särskilda, bland renägarna i socknarna bildade sammanlutningar, s. k. renägarföreningar. Anmärkas bör dock, att i ett fåtal fall, såsom i Överkalix och Nederkalix socknar, renskötseln utövas av personer, vilka icke äro att hänföra till lappar.

Nedanför lappmarksgränsen finnas minst 563 personer, tillhörande den lappska allmogen. De fördela sig så gott som å samtliga socknar, men förekomma talrikast där, på sätt ovan anmärkts, skogsrenskötsel mera allmänt

bedrives. De renskötande lapparnas antal kan uppskattas till omkring 100 män, kvinnor och barn med ett renantal av c:a 1300. Övriga lappar torde äga omkring 1200 renar.

Vad angår den tid, under vilken skogsrenskötsel bedrivits å ifrågavarande trakter, meddelades å de av kommittén anordnade mötena med befolkningen åtskilliga upplysningar.

I Muonionalusta uppgavs, att skogsrenskötselns begynnelse i kapellet låge så långt tillbaka, att det numera vore omöjligt att bestämma tiden härför.

I Pajala saden den första lappska renvårdaren hava kommit till trakten för minst 200 år sedan.

I Junosuando berättades om märken efter gamla rengården och dylikt, som tydde på att skogsrenskötsel där bedrivits i många mansåldrar.

I Tärendö åberopades spår av lappska sommarvallar, å vilka numera uppvuxit timmerträd av stora dimensioner.

I Korpilombolo uppgavs, att på västra sidan av Kalix älv skogsrenskötsel bedrivits under 100 år och än längre, medan densamma på östra sidan av älven begynt för 50—60 år sedan.

I Överkalix berättades, att skogsrenskötsel i alla tider bedrivits av lappar, antingen dem, som nu vore renskötare, eller deras föräldrar och dessas föräder.

I Övertorneå uppgavs allmänt, att skogsrenskötsel sannolikt förekommit å trakten sedan urminnes tid. Än i dag finnes märken efter gamla kåtaplåter, i vars mitt numera stode träd, som vore 100 år gamla eller ännu äldre; och även kyrkoböckerna, så långt de ginge tillbaka i tiden, gäve vid handen, att å trakten funnits renskötande lappar.

I Nederkalix uppgavs, att skogsrenskötsel sedan urminnes tid bedrivits i trakten av Tjärnträsk, medan den begynt i Över-Morjärv för 50—60 år och i Lantjärv för 20 år sedan.

I Nedertorneå och Karl Gustafs socknar berättades, förutom om lämningar efter gamla lappkåtor här och var å trakten, att förr i tiden en namngiven lapp haft kåta sommartid å Seskarön.

Vidkommande de övriga socknarna har kommittén icke varit i tillfälle att inhämta upplysningar, huruvida skogsrenskötsel av förevarande beskaffenhet där bedrivits i äldre tider, men torde, åtminstone vad angår de intill lappmarken gränsande socknarna, där sådan renskötsel fortfarande förekommer, med stor visshet kunna antagas, att den härleder sig från äldre tid.

Då kommittén med befolkningen dryftat behovet att hålla renar, hava å sådana trakter, där skogsrenarna ännu mera allmänt förekomma, såsom i Muonionalusta, Pajala, Junosuando, Tärendö, Korpilombolo, Överkalix, Övertorneå och Hietaniemi, för skogsrenarnas bibehållande i allmänhet anförts samma skäl som, på sätt framgår av det föregående, tidigare gjorts gällande från en del av nämnda församlingar, nämligen att renen vore outhärlig såsom dragare eller eljest i hushållningen för en avsevärd del av befolkningen. Tillika har, särskilt i fråga om befolkningens rätt att hålla dragrenar i vård av lapp, anförts, att det vore behöfligt att hava dragrenarna tillgängliga å tider om hösten, då lappmarkslapparna ännu icke hunnit ned till ifrågavarande trakter under sina vinterflyttningar, och att dragrenarna även behövdes om värarna, sedan lappmarkslapparna återvänt därifrån. Befolkningen vore således i behov av att på närmare håll låta vårda sina dragrenar. Om detta behov vunno beaktande, vore emellertid även nödvändigt att för återväxten hava en stam av avelsrenar på trakten.

Även de kommunala styrelserna (kommunalfullmäktige, kommunalstämma) i nyssnämnda socknar samt i Edefors och Älvsby socknar hava, då de inkommit till kommittén med yttrande i frågan, efter övervägande av fördelarna

och nackdelarna av skogsrenskötseln, enhälligt och med förbehåll allenast av betryggande åtgärder till förekommande av skadegörelser förordad skogsrenarnas bibehållande.

I övriga socknar, där skogsrenskötseln tydligen icke omfattats med mera allmänt intresse, har den meningen gjort sig gällande, att sådan renskötsel framdeles alls icke eller åtminstone icke under annan tid av året än möjligen under den egentliga vintern borde tillåtas.

Då det gällt för kommittén att taga ställning till frågan om skogsrenskötseln nedanför lappmarksgränsen i länet, har kommittén utgått ifrån, att sådan renskötsel å stora delar av ifrågavarande trakter tydligen förekommit sedan mycket lång tid tillbaka. Kommittén har härvid icke förbisett, att det allt sedan tiden för tillkomsten av 1886 års renbeteslag varit i lag förbjudet att, på sätt som sker, året om hålla renar på främmande mark nedom lappmarksgränsen. Uppmärksammas må emellertid, att oaktat detta förbud och oaktat de skärpta exekutionsbestämmelserna av år 1917 förhållandena icke undergått någon nämnvärd förändring. Domänstyrelsen har för sin del uttalat, att läget icke vore sådant, att det påkallade en omedelbar tillämpning av nämnda skärpta bestämmelser. Ej heller eljest hava, såvitt kommittén erfarit, renbeteslagens stadganden härutinnan annat än i undantagsfall ansetts böra tillämpas. Vad angår de enskilda jordägarna torde de fall vara räknade, då dessa begärt åtgärder mot skogsrenar, som olovligen uppehållit sig å deras mark. I stort sett torde alltså kunna sägas, att skogsrenskötseln å ifrågavarande trakter, ehuru densamma formellt utövats i strid med gällande lag, i allt fall faktiskt fått med myndigheters och enskildas goda minne fortgå, utan att, annat än undantagsvis, ingripande förekommit mot densamma från deras sida. Därtill kommer, att åtminstone inom vissa trakter den övertygelsen är allmän, att ett verkligt behov föreligger att även i fortsättningen behålla skogsrenskötseln.

Vad angår de olägenheter, som genom skogsrenskötseln må tillskyndas den jordbrukande befolkningen, låter det sig icke förnekas, att skogsrenarna förorsaka vissa skador, men synas dessa icke vara av mera väsentlig betydelse, särskilt som det redan under nuvarande förhållanden icke visat sig möta några egentliga svårigheter för de bofasta att få skadorna till fullo ersatta.

Kommittén anser således således goda skäl föreligga att, med tillmötesgående av de från befolkningens sida framställda önskemålen, åtminstone i viss utsträckning legalisera den renskötsel, som å förevarande trakter bedrivs, och har kommittén framlagt förslag i sådant hänseende.

Kommittén håller före, att allt efter som näringarna utvecklas och kommunikationerna förbättras i de socknar, där renskötseln alltjämt bedrivs, dess betydelse för hushållningen kommer att med tiden minska och efter hand försvinna. På grund härav har kommittén, då den föreslagit legalisering av här ifrågavarande skogsrenskötsel, sökt att åt bestämmelserna giva en sådan avfattning, att desamma öppna en möjlighet att å trakter, där ett mera allmänt intresse kan anses påkalla sådant, bibehålla skogsrenarna, men å andra sidan icke lägga hinder i vägen för skogsrenskötselns avskaffande å trakter, där densamma icke längre fyller något verkligt behov för de bredare lagren av befolkningen. Kommittén har ansett sig enklast uppnå detta syftemål genom att göra skogsrenskötselns bibehållande beroende av koncession utav Konungens befallningshavande, som har att i varje särskilt fall pröva förhållandena och eventuellt lämna tillstånd därtill för viss tid, ej överstigande 10 år åt gången.

Av utredningen i ärendet framgår, att befolkningen, säkerligen i känslan av att renskötseln är ett lapparnas särskilda yrke, så gott som undantagslöst satt

sina renar i vård hos lappar, vilka antingen redan förut varit bosatta på orten eller ock för ändamålet ditkallats från lappmarken. Med hänsyn härtill och då renskötseln i övrigt är ett lapparnas uteslutande privilegium, har kommittén ansett, att även skogsrenskötseln å här ifrågavarande trakter bör överlåtas allenast åt personer, tillhöriga den lappska allmogen, och har kommittén för den skull bundit rätten att driva sådan renskötsel vid egenskapen av att vara lapp. Därvid förutsätter kommittén emellertid, att i koncessionen för vederbörande lapp stadgas skyldighet att i mån av behov och utrymme mottaga renar i vård från den övriga befolkningen.

Bland de renar, som tillhöra befolkningen å trakterna i fråga, finnes ett betydligt antal dragrenar; övertvägande flertalet av renarna synes emellertid utgöras av andra renar än dragrenar. Kommittén har, med hänsyn till bestående förhållanden och av förut vidrörda praktiska skäl, icke ansett lämpligt att begränsa rätten för befolkningen att hålla renar i vård hos renskötande lapp endast till dragrenar, men har kommittén, vars utredningar givit vid handen, att de bofastas renantal i allmänhet icke plägar stiga till någon högre siffra, ansett befolkningens behov av renar vara tillbörligt tillgodosett, om renantalet för den enskilde sättes till högst 20, dragrenar inräknade. Ett undantag har härutinnan gjorts för lappar, som tidigare å trakten drivit skogsrenskötsel, i det att kommittén lagt i Konungens befallningshavandes hand att för deras vidkommande medgiva ett högre antal än 20, detta därför, att ifrågavarande lappar, till skillnad från den övriga befolkningen i allmänhet besitta flera renar och mer än denna torde vara ekonomiskt beroende av sitt reninnehav. Emellertid utgår kommittén ifrån, att Konungens befallningshavande, när utrymmet tvingar till en begränsning av renantalet i dess helhet, i detta fall såväl som eljest för de enskilda vidtager de reduktioner i renantalet, som för en var finnas påkallade av det större eller mindre behovet av att hava renar.

I överensstämmelse med den princip beträffande bofastas reninnehav, som redan nu gäller ovan lappmarksgränsen i länet, har kommittén, vilken anser berörda princip böra tillämpas även i fortsättningen, gjort rätten för den icke lappska befolkningen att hålla skötesrenar i vård hos renskötande lapp beroende av, huruvida vederbörande äger eller brukar jordbruksfastighet. Med den vidsträckt tolkning, som i praktiken givits åt detta stadgande, anser kommittén, att befolkningens behov av att hava renar får anses skäligen tillgodosett, i synnerhet som rätten att hålla dragrenar icke är bunden vid annat villkor än att antalet i intet fall får överstiga 20.

Med hänsyn till att renägarna inom de särskilda betesområdena, vilka i regel äro av stor utsträckning, i allmänhet äro eller före 1917 års lagstiftning varit sammanslutna i renägarföreningar, och då dessa föreningar, särskilt vid reglering av renskador, visat sig så ändamålsenliga, att befolkningen mångstädes ansett tillvaron av sådana föreningar utgöra en nödvändig förutsättning för skogsrenskötsel inom här ifrågavarande trakter, har kommittén föreslagit befogenhet för Konungens befallningshavande att ålägga renägarna skyldighet att sammansluta sig i dylika föreningar.

Beträffande renskötseln i övrigt å ifrågavarande trakter har kommittén i allmänhet föreslagit samma bestämmelser, som skola gälla för den vanliga skogsrenskötseln, dock med vissa skärpningar till förmån för den jordbruksidkande befolkningen.

Såsom framgår av det förut anförda upptaga de av kommittén framlagda lagförslagen om fjällrenskötsel och om skogsrenskötsel i främsta rummet bestämmelser rörande de renskötande lapparnas privilegier och skyldigheter. I vissa avseenden meddelas emellertid i lagförslagen bestämmelser även angå-

ende andra än lappar liksom beträffande andra lappar än de renskötande. Dessa senare bestämmelser avse, dels att för lappar, vilka förut idkat renskötsel men lämnat detta näringsfång, förmedla övergången till levnadssätt som bofasta, dels att bereda lappar i allmänhet viss förmån vid förvärv av lägenhet inom lappmarkerna eller renbetesfjällen, dels ock att medgiva personer av lappska stam vissa större rättigheter att hava skötesrenar hos renskötande lapp.

Bestämmelserna i förstnämnda båda avseenden återfinnas i 53 § i förslaget om fjällrenskötsel och 54 § i förslaget om skogsrenskötsel.

Sedan gammalt har det varit vanligt, att lappar, som i följd av ålder eller sjukdom ej kunnat följa renarna på deras vandringar, slagit sig ned vid något fiskevatten eller å annan plats. Här hava de dragit sig fram, förutom genom avkastningen av de renar, som de tilläventyrs ännu haft i behåll och överlämnat i andra lappars vård, genom fiske och jakt. Ofta har även förekommit att nomadlappar, som av en eller annan anledning, såsom genom olyckshändelse, rovdjurs härjningar eller sjukdomar hos renarna, förlorat dessa eller som, ehuru ännu arbetsföra, tröttnat på nomadlivet, på liknande sätt skaffat sig fast bostad. De lägenheter, som sålunda uppkommit, utgöras mången gång endast av bostad, bestående av en torvkåta eller en stuga. Vanligen upptages dock någon odling och anskaffas några husdjur, såsom getter eller en och annan ko. I en del fall hava lägenheterna småningom utvecklats sig till verkliga jordbruk.

Att orkeslösa och fattiga lappar slagit sig ned såsom »fiskarlappar», har, såsom ovan berörts, stöd i gammal sedvana, även om intet därom finnes stadgat i lagstiftningen. Allt efter som de orkeslösa lapparna avlidit eller förhållandena i övrigt förändrats, lära väl ofta de upptagna lägenheterna hava fått förfalla och försvunnit. I många fall, särskilt om ställena utvecklats till jordbrukslägenheter, hava de alltjämt funnits kvar och övergått från en innehavare till en annan.

Från lappska sida har understundom gjorts gällande, att lapparna skulle hava en vidsträckt rätt särskilt till lapps katteländen, varmed avsåges områden, i vilka länsstyrelserna tidigare plägade giva särskilda lappar inrymning, innebärande befogenhet för vederbörande lapp att inom det till honom upplåtna området med andras uteslutande föra sina renar på bete. I de första författningar, som beröra lapparnas rättigheter, såsom 1749 års reglemente rörande nybyggesupplåtelse i Lappland och 1760 års lappfogdeinstruktion, gives lapparna rätt till »rendjursbete, fisk- och djurfång». I länsstyrelsernas inrymningsbrev å lapps katteländen bindes allmänt lapparnas rätt vid landens nyttjande för renskötselns behov. Liknande bestämmelser återfinnas i 1873 års avvittringsstadga. I ämnet har år 1922 av docenten Åke Holmbäck avgivits en omfattande, efter offentligt uppdrag verkställd utredning, benämnd »Om lapps kattelandsinstitutet och dess historiska utveckling». Härei uttalar Holmbäck den uppfattningen, att något godkännande av en lapparnas äganderätt till lapps katteländen aldrig ägt rum. Den rätt, lappen genom inrymningsbrevet fick till landet, omfattade enligt Holmbäcks mening tydligen blott renbetet och vad därmed sammanhänge.

Den bebyggelse, som genom lapparnas jordbrukslägenheter uppstått i lappmarkerna och å renbetesfjällen, har i många avseenden medfört men och verkat störande för renskötseln, i det att lägenheterna ofta anlagts å renarnas kalvningstrakter och i övrigt å för renskötseln ömtåliga marker. Ytterligare svårigheter hava uppstått när, såsom icke sällan varit fallet, dylika lägenheter kommit ur sin lappska innehavares hand och övergått till personer, som ej av rashänsyn manats till överseende i fråga om skador av renar.

Vid sidan av ovannämnda av lappar verkställda bosättning har i icke ringa

utsträckning förekommit, att personer av icke lappska härkomst utan tillstånd upptagit lägenheter å kronans marker ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, varjämte i ett antal fall inträffat, att myndigheterna ansett sig befogade att med stöd av författningarna rörande skogstorp och odlingslägenheter upplåta dylika jordbruk jämväl ovan odlingsgränsen.

För att uppodna förhållandena ovan odlingsgränsen beträffande nyss omnämnda utan särskilt tillstånd upptagna lägenheter verkställdes för några år sedan inom Norrbottens och Västerbottens län undersökning rörande befintliga dylika lägenheter. Därefter blevo flertalet av desamma upplåtna till sina innehavare med nyttjanderätt på längre tid eller på livstid och på villkor bland annat, att de skulle hava att själva skydda sina ägor från skadegörelse av renar. Såvitt angår lägenheter i Västerbottens län tillerkändes en del lägenhetsinnehavare i samband med den nyligen avslutade avvittringen i länets fjälltrakter och med stöd av avvittringsförfattningarna äganderätt till sina lägenheter. Ett mindre antal dylika lägenheter ansågos med hänsyn till sitt läge i förhållande till renskötseln icke kunna bibehållas. Innehavarna av sådana ställen hava anvisats andra platser för bosättning jämte penningbidrag av staten för ditflyttningen.

I anslutning till de åtgärder, som sålunda vidtogos för legaliserande av bebyggelsen ovan odlingsgränsen, tillkommo vissa författningsbestämmelser, avseende att för framtiden så vitt möjligt förhindra uppkomsten av nedsättningar samt reglera ordningen för lägenhetsupplåtelser. Genom en efter riksdagens hörande utfärdad kungörelse av den 3 juni 1915 (nr 169) förordnades sålunda, att vad som funnes stadgat rörande upplåtande av odlingslägenheter å kronoparker och överloppsmarker icke skulle äga tillämpning i avseende å områdena ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker samt att nyttjanderättsupplåtelse av mark å dessa trakter i allmänhet icke heller eljest finge vidtagas i annan ordning än som stadgades i 1898 års renbeteslag; dock att på Kungl. Maj:t skulle ankomma att, där i något fall synnerliga skäl föreläge, vidtaga upplåtelse av odlingslägenhet eller eljest med nyttjanderätt upplåta mark inom samma trakter.

Vad särskilt angår lapparnas rätt att bosätta sig å kronomarker ovan odlingsgränsen samt å renbetesfjällen i Jämtlands län, framlades i den proposition (nr 169) rörande ändring i vissa delar av 1898 års renbeteslag, som avlätts till 1917 års riksdag, förslag därutinnan. Likasom alla i nämnda proposition upptagna förslag, vilka berörde lapparnas bosättningsfråga och vad därmed ägde sammanhang, blev jämväl spörsmålet om lägenhetsupplåtelser åt lapparna av riksdagen utbrutet från slutlig behandling och hänvisat till förnyat övervägande i samband med den förestående revisionen av hela lapplagstiftningen. Emel-tid infördes efter riksdagens förslag bland de år 1917 vidtagna ändringarna i renbeteslagen en övergångsbestämmelse, innebärande förbud för lapparna att utan tillstånd av Kungl. Maj:t uppföra boningshus eller ladugård eller upptaga odling å kronojord inom lappmarkerna och å renbetesfjällen.

I sitt förslag angående lapparnas rätt att slå sig ned på kronomark har kommittén ansett sig kunna i stort sett ansluta sig till det i 1917 års proposition framlagda förslaget. Upplåtelser, varom här är fråga, kunna enligt kommitténs förslag medgivas å de uteslutande av kronomark bestående renbetesfjällen i Jämtlands län och till dessas utvidgning inköpta fastigheter samt å kronomark såväl ovan som nedom odlingsgränsen inom lappmarkerna. I samband med den nyligen avslutade avvittringen inom Västerbottens läns fjälltrakter hava avsatts vissa områden för att, därest framdeles så skulle finnas lämpligt, upplåtas till nybyggeslägenheter åt lappar, vilka helt eller huvudsakligen övergivit nomadlivet. Dessa områden och eventuellt annan mark, med avseende å vilken lapparna kunna anses hava särskilda rättigheter, böra

enligt kommitténs mening i främsta rummet komma till användning för ifrågavarande ändamål.

Vid bestämmande av upplåtelseernas storlek samt ordningen i övrigt för deras meddelande har man att taga hänsyn till olika fall. En särskild ställning intages av de lappar, vilka idkat renskötsel, men i följd av ålder eller sjukdom icke längre kunna fortsätta att därigenom vinna sitt uppehälle. I många fall torde väl en sådan lapp, om han får en mindre lägenhet, kunna genom fiske och jakt samt hållande av getter eller någon ko eller genom avkastningen av egna renar vinna sitt uppehälle. Är emellertid lappen helt orkeslös och saknar han tillgångar eller underhåll av anhöriga eller andra, blir det nödvändigt att genom ingripande från det allmännas sida bereda honom möjlighet till försörjning. I dylikt fall uppstår en fattigvårdsfråga, vilken torde böra behandlas i samband med övriga spörsmål angående lapparnas fattigvård. Genom markupplåtelser för eventuella hem för dylika lappars omhändertagande synes fattigvårdsfrågans lösning kunna underlättas.

Vid de sammanträden, som kommittén hållit med lappallmogen, har framlagts och diskuterats en plan rörande upprättande av kolonier för ålderstigna och sjuka lappar. Man har, delvis med erfarenhet från redan bestående anordningar, tänkt sig ett centralhem, å vilket lappar, som vore helt oförmögna att försörja sig själva och icke finge hjälp från annat håll, kunde intagas för vård under en föreständares ledning. Frågan i vad mån understöd av allmänna medel kan komma att travas för de å hemmet intagna må bliva beroende av förhållandena i de särskilda fallen. I närheten av och i anslutning till sådant centralhem skulle mindre lägenheter upplåtas åt lappar, som vore något arbetsföra eller som i övrigt med stöd av egna tillgångar eller med andras bistånd kunde draga sig fram utan att behöva anlita hemmets tillgångar. Vid sagda lägenheter skulle få upptagas odling och hållas hemdjur, varjämte i mån av tillgång tillfälle skulle beredas till fiske och jakt.

Nämnda plan har vid sammanträdena av lapparna mottagits med gillande och tacksamhet. Genom en dylik ordning kan i största utsträckning undvikas anstaltsformen för understöd, vilken för de vid friheten i fjällen vana lapparna kännes särskilt tryckande.

Under förhoppning att nödiga medel för upprättande av hem och kolonier av ifrågavarande slag genom Kungl. Maj:ts föranstaltande måtte i sinom tid beredas, har kommittén, utan att närmare ingå på frågan om lapparnas fattigvård, vilken kommittén med hänsyn till den begränsade tiden för dess arbete icke medhunnit att behandla, föreslagit bestämmelser för att möjliggöra genomförandet av en plan sådan som den ovan antydda eller för upplåtande i övrigt av lägenheter åt ifrågavarande grupp av lappar. Med hänsyn till de förutsättningar, under vilka dylika lägenhetsupplåtelser enligt det ovan sagda skulle få äga rum, böra icke lägenheterna få växa ut till verkliga odlingslägenheter, för vilkas brukande kräves nedläggande av ett betydligt större arbete än innehavarna själva kunna åstadkomma. Hus och andra byggnader böra fördenskill ej heller byggas större än som för lägenheternas nyss angivna ändamål är nödigt. Vidare må framhållas att, sedan en lägenhet upptagits och bebyggt, efterträdaren givetvis kommer i en gynnsammare ställning än den, som först upptagit lägenheten. Under sådana omständigheter synes med billighet överensstämmande, att en ny lägenhetsinnehavare må, därest hans förmögenhetsförhållanden i övrigt det medgiva, kunna tillförpliktas att för lägenheten utgiva viss mindre årlig avgift.

Emellertid inträffa fall, då lapp, som icke orkar driva renskötsel, icke önskar förvärva egen lägenhet utan slår sig ned hos någon bofast. För beredande av lättnad i sådan lapps uppehälle, när behov därav föreligger, må enligt lagförslagen åt honom kunna upplåtas vissa förmåner av fiske och jakt samt skogsfångst ävensom rätt att hålla getter å kronomark.

Ovan har talats om upplåtelse av lägenheter med mera åt lappar, som av orkeslöshet övergiva av dem förut idkad renskötsel. Emellertid kunna humanitära skäl och social omtänksamhet påkalla, att staten träder emellan och genom lägenhetsupplåtelse bistår även arbetsföra lappar — såväl sådana som varit renskötande som andra — vilka råkat i ekonomiskt betryck. Särskilt kunna ömmande omständigheter föreligga beträffande renskötande lappar, som genom förlusten av sina renar råkat i fattigdom och måste på annat sätt söka sin utkomst.

Vid upplåtelse åt arbetsföra lappar bör avses skapandet av verkliga jordbrukslägenheter, varå lapparna kunna grunda sin utkomst. Dylika upplåtelse bör ske i mån av tillgång på lämplig mark och sökandenas egna kvalifikationer, varjämte bör iakttagas, att upplåtelse ej lända till förfång för de renskötande lapparna. Med nyttjanderätten bör, särskilt innan jordbruket å lägenhet hunnit utvecklas, kunna förenas upplåtelse av utängsslätter å kronomark.

Beträffande alla ovan omförmälda upplåtelse bör gälla, att vederbörande myndighet, som har att medgiva upplåtelse, skall äga bestämma närmare villkor för densamma. Ett dylikt villkor bör alltid vara, att lägenhetsinnehavarna själva skola hava att svara för de skador, som av renar kunna förorsakas å upplåtne områden.

Odlingsgränsen m. m.

I 53 § i lagförslaget om fjällrenskötsel och 54 § i lagförslaget om skogsrenskötsel hava intagits, förutom ovanberörda särskilda föreskrifter rörande upplåtelse åt personer av lappska härkomst, jämväl samtliga de *allmänna* bestämmelser, vilka reglera upplåtelse av jord och andra förmåner å kronomarker inom de trakter, där lapparna åtnjuta särskilda vidsträcktare privilegier, d. v. s. områdena ovan odlingsgränsen i Norrbottens och Västerbottens län samt renbetesfjällen i Jämtlands län. I nyssnämnda §§ återfinnas motsvarande bestämmelser, som för närvarande äro intagna i ovan omförmälda kungörelse av 1915 rörande upplåtelse av odlingslägenheter m. m. i trakterna ovan odlingsgränsen samt föreskrifterna i 31 § av 1898 års renbeteslag.

Beträffande upplåtelse av andra förmåner än jakt och fiske hava bestämmelserna i sistnämnda lagrum förtydligats i anslutning till den princip, som låg till grund för stadgandena däri samt den tillämpning samma stadganden erhållit. En förändring har emellertid föreslagits. Enligt nyssnämnda lagrum får upplåtelse av bete, slätter eller inägor ej ske, utan att lapparna därtill lämnat sitt samtycke. Kommittén har för sin del ansett mindre lämpligt att helt göra dylika upplåtelse beroende av lapparnas godkännande utan förmenat det vara tillräckligt för de lappska synpunkternas beaktande, att lapparna beredas tillfälle att i uppkommande frågor avgiva yttrande. Det kan inträffa, att lappar utan giltig grund motsätta sig en upplåtelse, som i själva verket ej länder dem till förfång utan tvärtom till nytta på samma gång som den ur andra synpunkter är önskvärd. I sistnämnda hänseende erinras om det behov, som den bofasta befolkningen, särskilt under år med dålig höskörd, kan hava att till utfyllning av egen fodertillgång få arrendera ströängar på kronomarken. Detta bör icke kunna omöjliggöras genom ett bestridande från lapparnas sida.

Vad angår upplåtelse av rätt till jakt och fiske hava bestämmelserna här om fullständigats i anslutning till ett av de år 1915 förordnade jakt- och fiske-sakkunnige avgivet förslag, vilket innebär vissa förtydliganden av förut gällande föreskrifter samt dessutom avser att under särskilda förhållanden bereda statens befattningshavare möjlighet till en begränsad utövning av nämnda förmåner. Vidare har i nämnda föreskrifter företagits viss mindre jämkning till förmån för lapparna bland annat därutinnan, att med hänsyn till vunen

erfarenhet upplåtelse av jakt och fiske å ifrågavarande områden skola få ske allenast, då icke genom upplåtelsen »besvärande intrång» förorsakas de renskötande lapparna. Enligt 1898 års lag kräves endast, att upplåtelse ej skall vara till »skada för dem».

I samband med de föreslagna bestämmelserna om upplåtelse av jordbrukslägenheter å kronomark ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen må något beröras frågan om det utrymme, såväl med hänsyn till tillgången på odlingsmark som renskötsel, som må finnas därstädes för uppkomsten av nya jordbruk.

Till kommittén har för yttrande överlämnats en av länsstyrelsen i Norrbottens län till Kungl. Maj:t ingiven framställning rörande inventering av kronan tillhöriga odlingsmarker ovan odlingsgränsen. Såsom skäl för en dylik åtgärd har anförts önskvärdheten av att vid uppkommande frågor om upplåtelse av jordbrukslägenheter i berörda trakter äga tillgång till en plan över de områden, där förutsättning föreläge att ur ett jordbruk hämta en huvudsaklig eller åtminstone mera väsentlig del av utkomsten, utan att lapparnas intressen därigenom trädde för nära.

Kommittén har i sina förslag utgått från odlingsgränsens bibehållande med hänsyn till dess grundläggande betydelse särskilt för de renskötande fjälllapparna. Kommittén vill gärna medgiva, att genom odlingsgränsen icke vunnits allt det skydd för renskötselns intressen, som vid dess tillkomst avsågs. Man tänkte sig då att, såväl till skydd för renskötsel som till förhindrande av uppkomsten av jordbruk, vilka icke kunde skänka sina innehavare nödig utkomst, inom odlingsgränsen innesluta ett område, där nybyggen icke vidare skulle få anläggas. Förhållandena hava emellertid dels genom uppdelning av redan före odlingsgränsens tillkomst medgivna nybyggesanläggningar dels och genom lägenhetsupplåtelse och av andra anledningar utvecklats sig i delvis annan riktning. Även om sålunda fastställandet av en odlingsgräns icke förhindrat uppkomsten av en avsevärd jordbrukskultur, må man dock icke förbise, att lapparna ovan nämnda gräns tillgodonjuta avsevärda särskilda förmåner. Bestämmelserna rörande lapparnas skyldighet att utgiva ersättning för skador, som av renerna förorsakas å de bofastas ägor, äro där för lapparna fördelaktigare än nedanför odlingsgränsen och i flera andra avseenden hava de en friare ställning, varjämte med stöd av den historiska utvecklingen för deras räkning tillgodogöres avkastningen av upplåtelse av slätter, jakt och fiske med mera å kronomarkerna. Dessa fördelar hava ock ingivit lapparna en känsla av större oberoende och kommit dem att betrakta ifrågavarande trakter såsom deras egentliga hemvist.

Varsamhet synes därför böra iakttagas vid vidtagandet av åtgärder, som innebära ytterligare kringskärning av de renskötande lapparnas ställning ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen. Otvivelaktigt torde dock vara — och kommittén har i sitt förut omförmälda förslag angående lägenhetsupplåtelse ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen utgått därifrån — att inom berörda trakter finnes mark, vilken såväl till sin beskaffenhet som belägenhet i förhållande till renskötsel erbjuder möjlighet till uppkomsten av nya rätt så bärkraftiga jordbruk. Med hänsyn till den jämförelsevis begränsade utsträckning, vari dylik mark lärer förekomma, samt förhållandena i övrigt torde fördelen av en allmän inventering av odlingsmöjligheterna inom de vidsträckta kronomarkerna därstädes dock näppeligen motsvara de med en sådan förrättning förenade kostnader. En undersökning av särskilda mera begränsade områden kan däremot vara lämplig, såsom inom trakt, där veterligen för odling tjänlig mark är att finna och vilken i övrigt har sådan belägenhet att, å ena sidan, utsikter föreligga att brukaren kan bereda sig utkomst och, å andra sidan, lapparnas berättigade intressen icke trädas för när.

Vidkommande frågan om odlingsgränsens sträckning har till kommittén för utlåtande överlämnats några ärenden, som beröra sagda ämne. I en ansökan av februari 1917 från byamän i ett flertal byar i Vilhelmina socken har hemställts om sådan omläggning av odlingsgränsen, att sagda byars ägoområden måtte komma nedanför samma gräns. Å andra sidan har i en till länsstyrelsen i Västerbottens län ingiven skrivelse den 10 april 1919 av en lappman gjorts en framställning, som, därest den vunno bifall, skulle kunna medföra ett förläggande ovan odlingsgränsen av vissa för närvarande nedanför densamma belägna områden.

I enlighet med vad ovan av kommittén anförts har kommittén som regel utgått från odlingsgränsens bibehållande i dess nuvarande sträckning. Kommittén är emellertid av den uppfattningen, att i särskilda fall en jämkning av gränsen å viss sträcka kan vara av förhållandena påkallad, dock så, att enskild tillhörig mark, som nu är belägen nedom odlingsgränsen, icke utan ägarens samtycke bör kunna föras ovan densamma.

*Lappbyar
m. m.*

Av kommittén föreslagna bestämmelser, avseende de renskötande lapparnas indelning i lappbyar och ordningen i övrigt dem emellan (54—58 §§ i lagen om fjällrenskötsel samt 55—59 §§ i lagen om skogsrenskötsel) ansluta sig med vissa jämkningar till vad härutinnan gäller enligt 1898 års renbeteslag.

*Straffbestäm-
melser.*

I gällande renbeteslag meddelade straffbestämmelser hava sammanförts under en särskild §, varjämte straffbestämmelserna utökats i anledning av vissa av kommittén föreslagna nya stadganden. Strafflatituden, som, i den mån icke annorlunda stadgas i allmän lag, föreslagits till böter, lägst 5 och högst 500 kronor, har av kommittén uppdelats med hänsyn till förseelsernas beskaffenhet i tre skalor, en från och med 5 till och med 100 kronor, en från och med 5 till och med 300 kronor och en från och med 5 till och med 500 kronor, i syfte huvudsakligen att vid straffets utmätande lämna vägledning åt vederbörande domare (59 § i lagen om fjällrenskötsel och 60 § i lagen om skogsrenskötsel).

Renmärken.

Förslaget till lag om renmärken är med smärre jämkningar och tillägg överensstämmande med nu gällande lag, detta även i formellt hänseende.

*Renmärkes-
förteckning.*

I kungörelsen om renmärkesförtecknings förande och vad i sammanhang därmed iakttagas skall har av kommittén icke vidtagits någon mera väsentlig ändring.

Specialmotivering

för förslaget till

Lag om fjällrenskötsel.

Allmänna bestämmelser.

1—4 §§.

I 1 §, första och andra styckena, har kommittén givit uttryck åt den sedan gammalt vedertagna satsen att rätten att driva renskötsel i riket är ett de svenska lapparnas privilegium. Tillika har kommittén i anslutning till gällande renbeteslag (1 § 3 mom. och 27 §) här angivit den allmänna innebörden av ifrågavarande privilegium.

Tredje stycket i denna § syftar på vissa föreskrifter med avseende å norska lappars rätt till renbetning i Sverige, vilka återfinnas i lagen den 20 juni 1919, innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 5 februari 1919 mellan Sverige och Norge angående flyttlapparnas rätt till renbetning.

2 §.

Såsom i den allmänna motiveringen anförts har kommittén funnit erforderligt att i särskilda stadganden angiva de förutsättningar, under vilka en person skall räknas såsom lapp och i sådan egenskap komma i åtnjutande av de i lagförslaget angivna lappska privilegierna.

Huvudregeln härutinnan återfinnes i 1 mom. av förevarande §. Beträffande grunderna för detta mom. hänvisar kommittén till den allmänna motiveringen.

I förordningen den 3 december 1915 angående kyrkoböckers förande föreskrives, såvitt angår lappska allmoge, i 46 § enligt dess lydelse jämlikt förordningen den 11 oktober 1918, att för den nomadiserande lappbefolkningen å vissa orter skall gälla vad därom i vissa avseenden särskilt är eller kan vara stadgat. De särskilda stadganden, varom sålunda talas, lära, enligt vad kommittén inhämtat, utgöras *dels* av vissa bestämmelser angående lapparnas i Jämtlands län kyrkobokföring i fyra icke territoriella lappförsamlingar, nämligen Hotagens, Frostvikens, Undersåkers och Hede, *dels* av vissa kungl. brev angående lapparnas kyrkliga förhållanden i Jukkasjärvi socken, nämligen ett den 8 november 1912, varigenom området omkring Vittangi by utbrutits till en kapellförsamling och tillika bestämts, att alla till socknen hörande lappar skulle kyrkoskrivas i nämnda kapellförsamling, samt ett den 11 oktober 1918, varigenom med ändring av nyssnämnda brev bestämts, att från och med den 1 maj 1919 lappar tillhörande Talma, Rautasvuoma och Kaalasvuoma lappbyar skulle kyrkoskrivas i Jukkasjärvi gamla kyrkoby, *dels ock* av ett kungl. brev den 17 maj 1923 angående de kyrkliga förhållandena i Jokkmokks socken, varigenom för Kvikkjokks kapellförsamling, vars område dittills icke varit fastställt, särskilda gränser blivit bestämda och tillika föreskrifter meddelats angående kyrkobokföringsorten för de nomadiserande lapparna.

Kyrkobokföringsförordningen och de särskilda bestämmelser, som sålunda meddelats, avse tydligen endast den nomadiserande lappbefolkningen, men icke hela denna befolkning, utan endast befolkningen å vissa orter. Bestämmelserna åsyfta vidare att fastslå kyrkobokföringsorten för ifrågavarande del av den nomadiserande lappbefolkningen och att reglera i sammanhang därmed stående förhållanden. De avse däremot icke att angiva förutsättningarna, under vilka en person skall anses såsom nomadiserande lapp, och än mindre att

angiva, huru man har att bedöma, om en person överhuvudtaget skall räknas såsom lapp.

Kommittén, som lagt i vederbörande kyrkobokförarens hand att avgöra, huruvida en församlingsmedlem är att anse som lapp eller icke, förutsätter att nämnda förhållande bör kunna otvetydigt framgå av kyrkoböckerna. I saknad av erforderliga föreskrifter uti här ifrågakvarande avseende är kyrkobokföringen, även i de egentliga lappmarksförsamlingarna, för närvarande synnerligen bristfällig och opålitlig ur den nu anlagda synpunkten. Med hänsyn till den betydelse, berörda kyrkoboksanteckningar skulle komma att få enligt kommitténs förslag, anser kommittén alltså nödvändigt att till vederbörandes ledning särskilda bestämmelser utfärdas.

På grund av begränsningen av den tid, inom vilken kommitténs arbete skall vara fullbordat, har kommittén icke medhunnit att upprätta förslag till dylika bestämmelser, utan måste inskränka sig till att härutinnan i huvudsak hänvisa till de allmänna riktlinjer, som av kommittén angivits i den allmänna motiveringen. Kommittén vill emellertid tillägga att, då kommitténs förslag avser lappbefolkningen i hela riket, särskild kyrkobokföring för lappar torde böra anordnas icke blott inom församlingarna i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Kopparbergs län, utan även i församlingarna utanför nämnda län, varvid för överskådlighetens skull lapparna synas böra upptagas i kyrkoböckerna för sig, skilda från den övriga befolkningen, eller, vad angår församlingar utom de egentliga lapptrakterna, anteckning i varje fall göras, så snart någon är att anse som lapp. Utöver vad i den allmänna motiveringen anförts vill kommittén vidare i detta sammanhang giva uttryck åt sin uppfattning i vissa enskildheter. Enligt kommitténs mening bör det, om någon, som icke finnes upptagen i kyrkoböckerna såsom lapp, åstundas att bliva kyrkoskriven som sådan, ankomma på honom att, i den mån vederbörande kyrkobokförare icke finner förhållandet vara uppenbart, själv förebringa erforderlig utredning. Å andra sidan torde det icke böra förmenas den, som är kyrkoskriven såsom lapp, att på begäran få anteckningen härom utesluten å prästbevis, som för honom utfärdas. Dock torde anteckningen böra kvarstå i kyrkoböckerna. Likaledes bör, då lapp flyttar från ett kyrkobokföringsområde till ett annat, till det senare i lämplig form lämnas meddelande om den flyttandes egenskap av lapp, för vederbörlig anteckning i det nya kyrkobokföringsområdet.

För underlättande av den omläggning av lapparnas kyrkobokföring, varom kommittén sålunda hemställer, har kommittén tänkt sig, att vederbörande pastorsämbeten borde få del av den utredning angående lapparnas fördelning å de särskilda församlingarna i riket, som kommittén låtit verkställa.

I detta sammanhang vill kommittén även framhålla lämpligheten av att kyrkobokföringen av lappar i Jämtlands län i särskilda, icke territoriella församlingar upphör och att lapparna därstädes, i likhet med vad som skett i fråga om deras mantalsskrivning, även kyrkoskrivas i de territoriella församlingar, dit de rätteligen höra.

Från den i 1 mom. meddelade huvudregeln i fråga om dem, som enligt lagförslaget skola räknas såsom lappar, hava i 2 och 3 mom. gjorts vissa undantag beträffande gifta kvinnor.

Sistnämnda mom. utgår från att lappska kvinna, som ingått äktenskap med annan än lapp, i regel skall vara likställd med denne i rättsligt hänseende och således icke åtnjuta andra förmåner än dem, som enligt förslaget kan tillkomma annan än lapp. Emellertid kunna i vissa fall föreligga särskilda omständigheter, vilka böra påkalla avvikelse från den i detta mom. stadgade regeln. Exempelvis torde man böra medgiva lappska, som före äktenskapet

drivit renskötsel, att, om särskilda skäl kunna åberopas, även under äktenskapet ägna sig åt denna näring. Vidare torde man skäligen böra bereda henne, därest hon till äventyrs i boet medfört renar, viss övergångstid för att nedbringa renantalet i överensstämmelse med vad härutinnan är stadgat. Även torde lämpligheten tala för att kvinnan under någon tid efter äktenskapets ingående må behålla renarna, för den händelse makarna finna barnen, då de vuxit upp, böra ägna sig åt renskötsel. Prövningen av nu anförda och andra omständigheter av liknande beskaffenhet har kommittén ansett böra ankomma på Kungl. Maj:t.

3 §.

Medan i 2 § meddelats bestämmelser i fråga om dem, som över huvud skola räknas såsom lappar, har i förevarande § föreslagits stadganden rörande dem bland lapparna, som skola anses såsom renskötande. Dessa stadganden äro påkallade därav, att vissa i lagförslaget angivna förmåner äro avsedda att tillkomma endast de sistnämnda.

4 §.

Denna § bör ses i sammanhang med 11 § i förslaget och svarar tillika med sistnämnda lagrums 1 och 2 mom. mot 1 § i gällande renbeteslag. I 4 § angivas de trakter, där de renskötande fjälllapparna skola vara berättigade att föra sina renar på bete.

Vad angår trakterna ovan odlingsgränsen i Norrbottens och Västerbottens län samt inom renbetesfjällen i Jämtlands län utgår stadgandet ifrån att dessa trakter alltjämt äro att betrakta som fjälllapparnas egentliga hemvist och att dessa där skola äga uppehålla sig under varje tid av året med sina renar. I 11 § 3 mom. har kommittén dock uttryckligen lagt i Konungens befallningshavandes hand att ifråga om tiden för fjälllapparnas vistelse därstädes ävensom beträffande omfattningen av betesrättens utövning göra vissa inskränkningar. Tillägget innefattar emellertid ingen egentlig nyhet, utan är i huvudsak endast ett förtydligande av gällande bestämmelser. Redan nu ankommer det på Konungens befallningshavande jämlikt 9 § renbeteslagen att meddela föreskrifter angående ordningen för renskötselns bedrivande å ifrågavarande trakter, och har Konungens befallningshavande med stöd av sistnämnda lagrum på sina håll utfärdat bestämmelser i förevarande hänseende. Sålunda har Konungens befallningshavande i ett flertal byordningar i syfte att för tider med ogynnsamma betesförhållanden reservera betesmarker för renarna, s. k. besparingsområden, bestämt, att betning icke får förekomma därstädes annat än under hastig genomflyttning. Vidare har Konungens befallningshavande likaledes i ett flertal byordningar till skydd för renarnas vår- och höstbetesmarker föreskrivit, att fjälllapparna å bestämd tid under hösten skola med sina renar befinna sig nedanför en viss angiven geografisk linje samt att denna linje på uppflyttningen till fjällen om våren icke får överskridas före en bestämd dag. I liknande syfte har Konungens befallningshavande i förslaget uttryckligen tillagts befogenhet att, då sådant av förhållandena påkallas, även kunna påbjuda, att betning av renar inom viss trakt må äga rum endast i begränsad omfattning.

I gällande lag (1 § renbeteslagen) bestämmas, vad angår trakterna nedanför odlingsgränsen och utanför renbetesfjällen, de områden, där fjälllapparna äga föra sina renar på bete, i stort sett av sedvanerättens omfattning. Kommittén har härutinnan verkställt undersökningar i syfte att söka utröna, huru långt nedåt Bottniska viken lapparna sedan äldre tid plägat utsträcka sina vinterflyttningar. Av utredningen synes framgå, att sedvanerätten, vad angår Norrbottens län; omfattar åtminstone landet norr och väster om en linje, dragen från trakten av Kuusiniemi någon mil söder om Parkajokis mynning i Muonio-

älv till trakten av Lumivaara och därifrån söderut, följande trakterna öster om Lainioälv, nedåt Torneälv fram mot Antis, Juhonpieti och Pajala byar, vidare till Tarendö by och därifrån söderut mot trakterna av Angeså och Landsjärvs byar, samt vidare in i Råneå socken och fram till kusten i Nederuleå socken samt socknarna söder därom.

Vad angår Västerbottens och Västernorrlands län torde kunna sägas att sedvanerätten omfattar länen i deras helhet.

I fråga om Jämtlands län har utredningen givit vid handen, att så gott som samtliga socknar besökts av lapparna för renbete; och torde vidkommande Gävleborgs län, förhållandena där i stort sett vara lika, åtminstone såvitt angår den del av länet, som tillhör Hälsingland.

Beträffande Kopparbergs län torde förutom Idre socken även vissa mindre områden omedelbart mot gränsen till Jämtlands län hava besökts av lappar för renbete.

Gränserna för sedvanerättens geografiska omfattning hava av kommittén endast kunnat approximativt bestämmas. För många av ifrågavarande trakter gäller, att de regelbundet besökas av lapparna, för andra åter och särskilt dem, som ligga längre bort från fjällen, att de endast uppsökas, då renarnas behov av bete icke lämpligen kan tillgodoses på närmare håll. Långa tider kunna således, beroende av betestillgången, förflyta mellan besöken å särskilda trakter. Uppenbart torde emellertid vara, att sedvanerätten, som grundar sig mindre på lapparnas vilja än på renarnas behov av föda, icke utan vidare får betraktas såsom upphävd därför att längre tid förflutit mellan lapparnas besök.

Kommittén har av praktiska skäl icke ansett sig böra i förslaget angiva några gränser för sedvaneområdet, utan har härutinnan i sak bibehållit stadgandena i 1898 års renbeteslag.

I huvudsaklig anslutning till vad nu gäller har kommittén i sitt förslag begränsat rätten för fjälllapparna att beta sina renar nedanför odlingsgränsen och utanför renbetesfjällen till månaderna oktober—april, där icke särskilda förhållanden föreligga, som närmare angivas i 11 § 2 mom.

Förslaget innebär, såsom i den allmänna motiveringen antytts, endast en oväsentlig avvikelse från gällande rätt. Jämlikt 1 § 1 mom. i 1898 års renbeteslag, som ju har avseende såväl å fjällappar som skogslappar, äga lapparna att även under månaderna maj—september uppehålla sig å vissa områden nedanför odlingsgränsen, nämligen å sådan mark, som antingen tillhör kronan eller, ehuru upplåten till enskilda, vid avvitrningen förklarats utgöra renbetesland eller av ålder varit såsom sådant land använd. Denna bestämmelse saknar i stort sett praktisk betydelse för fjälllapparna. Enligt vad kommittén inhämtat föreligger nämligen intet behov för dem att annat än under vissa ogynnsamma väderleks- och betesförhållanden vistas nedanför odlingsgränsen å annan tid än under månaderna oktober—april, och ifrågavarande lappar hava även för egen del i allmänhet plägat iakttaga dessa tider. På grund härav och för att åstadkomma tillbörlig reda i fjälllapparnas och skogslapparnas betesförhållanden har kommittén i 11 § 2 mom. begränsat tiden för vistelsen därstädes på sätt som skett.

Även beträffande trakterna nedanför odlingsgränsen och utanför renbetesfjällen har Konungens befallningshavande av kommittén tillagts befogenhet att meddela särskilda föreskrifter beträffande betesområdenas nyttjande, närmare angivna i 11 § 3 mom. av förslaget.

Särskilda bestämmelser angående betesområden.

5—10 §§.

5—7 §§ motsvara 28, 29 och 33 §§ i gällande renbeteslag och hava med vissa redaktionella jämkningar upptagits oförändrade därifrån. 5 § har dock försetts med ett tillägg i syfte att även i annat fall än då betesrättens utövning är betungande för den jordbrukande befolkningen kunna undantaga visst område från lapparnas begagnande. Kommittén har härvid närmast tänkt på företag sådana såsom gruvdrift, järnvägsanläggningar, uppdamningar i vattendrag och dylikt, för vilkas tillkomst, om de kunna tillmätas större betydelse, lapparnas intressen icke gärna få utgöra hinder.

8 § motsvarar 6 § första stycket i gällande renbeteslag. Lagrummet har dock omarbetats.

Ehuru fjällapparna som bekant under vissa tider av året, huvudsakligast vintertid, uppehålla sig med sina renar nedanför odlingsgränsen och utanför renbetesfjällen, äger dock Konungens befallningshavande enligt gällande renbeteslag, 6 §, att för de särskilda lappska samfälligheterna fastställa bestämda betesområden, lappbyar, i stort sett endast beträffande trakterna ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen. Det har emellertid visat sig föreligga behov av att kunna utsträcka lappbyområdena till att omfatta även vinterbeteslanden. Det har nämligen förekommit att å sådana marker en lappby undanträngt en annan. Möjlighet har därför ansetts böra finnas att även under vintern kunna upprätthålla skillnaden mellan lappbyarnas betesområden. På grund härav har kommittén tillagt Konungens befallningshavande befogenhet i sådant hänseende.

9 § ansluter sig till stadgandet i 6 § andra stycket gällande renbeteslag, men har erhållit en avfattning, som medger Konungens befallningshavande att tillmötesgå förekommande behov av att överskrida lappbyområdes gräns. Dylikt medgivande torde kunna lämnas antingen generellt i byordning, när behovet är av mera stadigvarande natur, eller ock meddelas för särskilt fall.

10 § motsvarar i sitt 1 mom. 7 § i gällande renbeteslag, varemot 2 mom. är nytt.

Det har på sina håll inträffat, att lappar utan att inhämta tillstånd av Konungens befallningshavande flyttat från ett lappbyområde till ett annat och kvarstannat därstädes till förfång för lapparna å sistnämnda område. I saknad av annan påföljd för ett dylikt självrådigt förfarande än i bästa fall böter och då Konungens befallningshavande icke ägt befogenhet att tvångsvis återföra renarna, har detta tillstånd kunnat fortfara under årtal. Kommittén har till undanrödjande av ett dylikt uppenbart missförhållande genom ifrågavarande stadgande utrustat Konungens befallningshavande med erforderliga tvångsmedel. Motsvarande stadgande återfinnes för övrigt för ett liknande fall i 43 § 2 mom. andra stycket.

Såsom förevarande § liksom motsvarande § i lagen om skogsrenskötsel avfattats, föreligger intet formellt hinder mot att fjällapp må kunna överflyttas till skogs-lappby eller skogs-lapp till fjäll-lappby. Kommittén vill emellertid i detta sammanhang erinra att, då en ökning av skogsrenskötseln ur många och nära till hands liggande skäl icke är önskvärd, Konungens befallningshavande synes böra iakttaga den allra största varsamhet, om fråga i något undantagsfall skulle uppkomma rörande tillstånd för fjällapp att med sina renar övergå till skogsrenskötsel.

Betestid.

11 §.

I fråga om denna § hänvisas till vad under 4 § här ovan anförts.

Flyttningar.

12—14 §§.

12 och 13 §§ motsvara 5 § i gällande renbeteslag.

I 12 § har sålunda med smärre redaktionella jämkningar första stycket av 5 § upptagits.

13 § innehåller delvis nya bestämmelser. Enligt 5 § andra stycket av gällande lag må sådana gamla flyttningstvågar, som fortfarande äro behöfliga för lapparna, icke berövas dem genom röjning eller uppodling av jord eller uppförande av hägnader. Kommittén håller före, att det i längden icke är förenligt med kulturintressena å ifrågavarande trakter att markägaren genom dylika flyttningstvågar hindras att i fall, då det kan vara av väsentlig betydelse för honom, vidtaga odlingar eller eljest förfoga över sin mark. Kommittén har för den skull ansett möjlighet böra finnas att omlägga sådan flyttningstvåg. Med hänsyn till lapparnas intresse av att i görligaste mån behålla sina sedvanliga gamla flyttningstvågar har kommittén emellertid föreslagit, att omläggningen icke får vidtagas annat än under förutsättning, att den kan ske utan väsentlig olägenhet för lapparna.

Gamla flyttningstvågar, som äro för lapparna behöfliga, åtnjuta, på sätt ovan anförts, särskildt skydd. Samma skydd bör tillkomma dylika tvågar även å den nya sträckning, som vid omläggningen kan hava bestämts för dem.

Bland åtgärder, varigenom flyttningstvågar icke må berövas lapparna, an-givas i 5 § andra stycket röjning eller uppodling av jord eller uppförande av hägnader. Kommittén har ansett sig böra bland dylika åtgärder upptaga även utläggande av timmerbommar. Enligt vad erfarenheten givit vid handen hava nämligen på sina håll timmerbommarna utlagts på sådant sätt, att lapparna, då flyttningstvågen korsat ett vattendrag, icke kunnat annat än med fara för liv och egendom taga sig ut i vattnet eller upp på stranden. Liksom emellertid genom förevarande stadgande uppförande av hägnader i och för sig icke är förbjudet, blott flyttningstvågen därigenom icke stänges, utan lapparna beredas nödig och bekväm genomfart för sina renar, innebär stadgandet naturligtvis ej heller något hinder mot utläggande av timmerbommar, blott vederbörande vidtaga anordningar, som möjliggöra för lapparna och deras renar att på sedvanligt sätt övergå vattendraget.

I lappfogdeinstruktionerna torde böra intagas bestämmelser, innefattande skyldighet för lappfogdarna att söka ordna lapparnas flyttningstvågar med beaktande av såväl lapparnas som den övriga befolkningens intressen.

14 § motsvarar 12 § i gällande renbeteslag och har endast i redaktionellt hänseende underkastats smärre jämkningar.

Renarnas bevakning.

15—17 §§.

Särskilda stadganden angående renarnas bevakning saknas i 1898 års renbeteslag. Vad härutinnan skolat gälla har med stöd av 9 § nämnda lag varit införd i byordningarna eller ock underförstått legat till grund för vissa stadganden i lagen, främst dem, som angå lapparnas ersättningsskyldighet för skador, orsakade genom renar.

Kommittén har i syfte att hos lapparna inskräpa den synnerliga vikt och betydelse för renskötseln, som måste tillmätas en god och omsorgsfull bevakning av renarna, ansett sig böra i lagen införa särskilda stadganden härom. Härvid har kommittén dock endast givit uttryck åt mera principiella synpunkter, medan detaljföreskrifterna ansetts fortfarande hava sin plats i byordningarna.

Renarna äro, såsom förut i den allmänna motiveringen framhållits, av naturförhållandena tvingade att för sitt uppehälle under olika årstider uppsöka skilda trakter, vilka på sina håll ligga på betydande avstånd ifrån varandra. Avståndet mellan sommar- och vinterbetesstrakterna kan där det är som längst uppgå till 25 mil och däröver. Även då renarna anlant till sina sommar- eller vinterbetesmarker, äro de så gott som ständigt i rörelse, beroende av väderleks- och betesförhållandena. Renarnas vandringar må tidigare hava bestämts endast av deras egen instinkt. Numera, då bebyggelsen och odlingen vunnit insteg å ifrågavarande trakter, har blivit av nöden, att vandringarna för undvikande av skadegörelser å den bofastas egendom ledas även av lapparnas vilja och att lapparna, i den mån det står i deras förmåga, alltjämt hava renarna i sin hand. Den ständiga övervakningen av renarna har fått än mera framträdande betydelse, sedan renbeteskonventionen mellan Sverige och Norge trätt i kraft och konventionens stränga bestämmelser i fråga om renar, som olovligen inkomma å norskt område, kunna tänkas komma att tillämpas.

Erfarenheten har givit vid handen, att husbonden på sina håll jämte husfolk stannat på vår- eller höstbeteslanden och där ägnat sig åt höbärgning för getter med flera kreatur eller åt annat jordbruksarbete. Under tiden hava renarna, vilka ej sällan betats på långt avstånd därifrån, lämnats utan personlig tillsyn av husbonden och understundom även utan all bevakning. Det har ock inträffat, att husbonden jämte hustru och barn även under vintern stannat å platsen och där ägnat sig åt skötseln av sina kreatur, medan renarna, som befunnit sig i skogslandet, bevakats i otillräcklig omfattning.

På andra håll har förekommit, att husbonden, som tillika brukat hemman eller annan jordbruksfastighet, väl under vissa tider personligen följt renarna, men under skördetiden eller andra för jordbruket kritiska tillfällen lämnat renarna för egen del och i saknad av tillräckligt arbetsfolk måst för jordbrukets skull medtaga även sina i renskötseln sysselsatta drängar.

Slutligen må i detta sammanhang särskilt framhållas, att renarna, då de sakna erforderlig tillsyn, icke blott kunna anställa stor förödelse å de bofastas åkrar och ängar, med ty följande skyldighet för lapparna att betala dryga ersättningar, utan även vålla oreda och förluster för andra renskötande lappar, vartill kommer att renägaren för egen del kan genom otillräcklig bevakning förlora renar.

Erfarenheten har vidare givit vid handen, att lapparna av bekvämlighet eller av andra orsaker på sina håll underlåta att föra renarna till trakter, där det med hänsyn till årstiden och andra förhållanden ur betessynpunkt skulle vara lämpligast, och i stället hålla renarna å en och samma trakt och därigenom bidra till att betestillgången å trakten är från år försämrade.

Uppenbart är, att det med hänsyn till en jämn återväxt å betesmarkerna är nödvändigt, att lapparna flytta renarna från trakt till trakt, och lika uppenbart torde vara att en husbonde, som är mån om sina renar, måste antingen personligen följa dem eller ock föranstalta om och övervaka, att renarna ständigt hållas under verksam tillsyn. Ansvar för underlåtenhet i angivna hänseende måste i första hand åvila husbonden.

Åt sin uppfattning i förevarande hänseenden har kommittén givit uttryck i 15 § samt i 16 § 1 mom. första stycket.

16 § 1 mom. andra stycket sammanhänger även med frågan om renarnas bevakning och vård.

Det torde under vissa ogynnsammare förhållanden knappast kunna undvikas att, då lapparna med sina renar lämna en viss trakt eller eljest befinna sig under flyttning, renar lämnas efter. Lapparna böra då vidtaga till buds stående åtgärder för att uppsöka och till hjorden återföra renarna, som, läm-

nade åt sig själva, kunna anställa avsevärda skador. Det har emellertid visat sig, att lapparna, även sedan renarnas vistelseort blivit för dem känd, stundom underlåta att utsända manskap för deras återförande. I saknad av bestämmelser härom i 1898 års renbeteslag har i vissa fall, där det varit av särskilt intresse även för det allmänna att renarna återhämtades, staten fått träda emellan så tillvida, att Konungens befallningshavande för egen del föranstaltat om renarnas bortförande från trakten i fråga och av allmänna medel utlagt kostnaderna härför utan utsikt att kunna återfå dem av vederbörande renägare. I de flesta fall torde emellertid renarna hava fått kvarstanna å trakten och lätt nog blivit ett byte för vargar och andra rovdjur.

Då det bör ligga i renägarens eget intresse att icke gå förlustig renarna och då det tillika måste anses vara hans skyldighet tillse, att renarna icke vålla skador eller andra olägenheter, har kommittén lagt i lappfogdens hand att på renägarens bekostnad vidtaga erforderliga åtgärder.

16 § 2 och 3 mom. äro att uppfatta såsom av behovet påkallade ordningsbestämmelser.

Det har visat sig, att å trakter, där lapparna hålla sina renar i gemenskap, vare sig i en gemensam hjord eller ock, utan att renarna kunna sägas vara sammanhållna i hjord, å samma mera begränsade område, ägarna av ett mindre antal renar oskäligt utnyttjats av ägarna till ett större renantal på det sätt bland annat, att de större renägarna underlåtit att hålla för deras hjordar föreskrivet antal renvaktare och i stället låtit de mindre renägarna, ofta nog utan motsvarande ersättning, fullgöra bevakningen av renarna. Klagomål över detta missförhållande hava å flera av kommitténs sammanträden med lapparna framförts från de mindre renägarnas sida.

I fråga om 17 § hänvisar kommittén till vad i den allmänna motiveringen anförts.

Förvildade renar.

18 §.

Denna § motsvarar 2 § andra stycket i gällande renbeteslag.

Med förvildade renar avses i stadgandet förvildade tamrenar och deras avkomma, i allmänhet s. k. helöron, det vill säga renar, som sakna märke i öronen.

Beträffande egentliga vildrenar gäller vad därom är stadgat i vederbörande jaktförfattningar. Dylika renar torde numera knappast förekomma inom riket, men väl i Norge.

Bostad, bodar, jordbruk.

19—24 §§.

Vad angår grunderna för stadgandena i 19, 21, 23 och 24 §§ hänvisas till vad i den allmänna motiveringen anförts.

I fråga om 21 § 2 mom. vill kommittén erinra, att genom upplåtelsen av plats för renvaktarstuga, varom i detta mom. förmåles, uppkommer en ny art av lägenheter. Enligt kommitténs mening torde vara lämpligast, att upplåtelsen sker genom skriftligt kontrakt, i vilket förutom lägenhetens namn och måhända nummer övriga upplåtelsevillkor upptagas samt att hos Konungens befallningshavande föres särskild liggare över upplåtna lägenheter av förevarande beskaffenhet. Kommittén förutsätter att, så länge lägenheten innehaves av renskötande lapp, avgift för nyttjanderätten icke utgår.

22 § har tillkommit i syfte att förekomma ett missförhållande, som stundom framträtt. Jämlikt 1 och 3 §§ i gällande renbeteslag äga lapparna bland annat att uppföra bodar samt visthus och andra rum för förvaring av sina

tillhörigheter, varemot de icke ansetts på grund av berörda stadganden äga rätt att uppföra boningshus. Emellertid har sedermera genom 1917 års lagändring möjlighet beretts dem att även uppföra bostadshus, dock först efter särskilt för varje fall meddelat tillstånd.

Erfarenheten har visat, att lapparna på sina håll utnyttjat sin rätt att uppföra bodar och dylikt på det sätt att de, efter att hava uppfört en bod, sedermera försett densamma med eldstad och annan inredning samt där tagit stadigvarande bostad. På detta sätt hava med kringgående av lagens bestämmelser uppkommit lägenheter, vilka i många fall legat till förfång för renskötseln i trakten.

Även enligt kommitténs förslag är rätten att å kronomark uppföra boningshus, av skäl, som anförts i den allmänna motiveringen, beroende av särskilt tillstånd, varemot bodar och dylika till bostad icke avsedda byggnader må uppföras utan tillstånd. Till förekommande av det påtalade missbruket att, med kringgående av lagliga former, förskaffa sig en bostad för stadigvarande vistelse har kommittén ansett behövt meddela ett särskilt stadgande.

Till 23 § 2 mom. vill kommittén göra den erinran att tillståndet att upptaga odling bör meddelas genom skriftlig upplåtelse, lämpligen i samma form som plägar användas, då fråga är om upplåtelse av slätterlägenheter, samt att även över dylika upplåtelser särskild liggare hos Konungens befallningshavande bör föras. Kommittén förutsätter jämväl i fråga om dessa upplåtelser, att inga avgifter för nyttjanderätten åläggas renskötande.

Här må erinras, att upplåtelser, varom i 21 § 2 mom. och 23 § 2 mom. är fråga, tydligen icke falla under bestämmelserna i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom.

Slutligen må framhållas, att i fall, då Konungens befallningshavande jämlikt 24 § 1 mom. förordnat att viss lapp, så länge han sköter jordbruk, skall hava sina renar i vård hos renskötande lapp, vederbörande tillsvidare också är förlustig de särskilda förmåner, som tillkomma lapp i och för renskötselns drivande.

På det att Konungens befallningshavande må erhålla kännedom om de lappar, vilka med renskötseln förena jordbruk, synes i lappfogdeinstruktionerna böra intagas åläggande för lappfogdarna att härom hålla Konungens befallningshavande underkunnig.

Getter.

25 §.

De renskötande lapparna hålla sig, särskilt i de nordligare trakterna, i stor utsträckning med getter, vilka föras på bete huvudsakligen å kronans mark, där åt dem även bärgas hö. Getterna betas i allmänhet å vår-, sommar- och höstbeteslanden och pläga i regel under vintern inhysas hos den bofasta befolkningen. Bruket att hålla getter har vunnit mer och mer insteg hos lapparna allt eftersom de upphört med att mjölka sina renar.

Att beta getter å annans mark torde jämlikt 1 § i förordningen den 21 december 1857 om ägors fredande emot skada av annans hemdjur samt om stängselskyldighet vara förbjudet. Undantag härifrån finnas visserligen beträffande ohägnad mark, som jämlikt 5 § andra stycket av samma förordning skall anses vara till gemensamt mulbete upplåten, men vill kommittén i detta sammanhang tillika erinra om kungörelsen den 28 januari 1876 angående inskränkning i betesrätt å ohägnad mark, innefattande förbud mot att i vissa trakter i riket, däribland Norrbottens län, å sådan mark beta bland annat getter.

Kommittén har ansett hänsyn böra tagas till lapparnas behov i förevarande hänseende och har förty föreslagit ett allmänt undantagsstadgande; enligt

vilket renskötande fjällappar tillagts rätt att å kronomark hålla getter under den tid de äga där uppehålla sig med sina renar.

Då det visat sig, att lapparna på sina håll ägna mera tid och arbete åt att skaffa föda åt getterna än att sköta sina renar och då, enligt verkställda utredningar, lapparnas behov att hålla getter synes vara tillgodosett med ett mindre antal för varje hushåll, har kommittén begränsat antalet till högst 5 för hushåll.

Ringgården och andra stängsel.

26 §.

Bestämmelserna i denna § äro nytillkomna.

För renskötelsens behöriga utövande äro lapparna i behov av stängsel, och sådant finnes även uppfört å de skilda trakter, där denna näring utövas. Stängslet är av olika beskaffenhet allt efter ändamålet med detsamma. Man skiljer sålunda mellan ringgården och andra stängsel. Med ringgårde menas ett i ringform uppfört stängsel, inneslutande en större eller mindre yta. Ofta uppföres en komplex av ringgården på det sätt, att från ett större sådant utgång anordnas till ett flertal mindre, från varandra inbördes skilda ringgården, uppförda i omedelbar anslutning till det större. Ringgårde användes huvudsakligen vid sådana tillfällen, då renarna måste hållas samlade för mjölkning, märkning eller skiljning. Finnes ett större ringgårde och i anslutning därtill mindre sådana, pläga renarna, då fråga är om märkning eller skiljning, samlas i det större i en gemensam hjord och därefter uppdelas på de smärre, allt efter märken och ägare. Med »andra stängsel» avses vanliga hägnader, dragna över kortare eller längre sträckor och uppförda i allmänhet för att hindra renarna att inkomma på områden, där deras vistelse är otillåten eller kan föranleda större skadegörelse, så kallade spärrningsgården, eller ock för att på en given plats leda renarna i en viss riktning, så kallade ledgården. Kommittén vill i detta sammanhang erinra om de betydande stängselbyggnader, som i anledning av renbeteskonventionen mellan Sverige och Norge av staten uppförts i Västerbottens län samt i Troms fylke i Norge, ävensom om vissa av lapparna enskilt uppförda spärrningsgården av betydande utsträckning i Norrbottens län.

De stängsel, som sålunda användas i rensköteln, kunna vara avsedda för stadigvarande bruk eller ock vara uppförda endast för tillfälliga behov.

För fjällapparnas del förekomma ringgården för stadigvarande bruk undantagslöst endast i trakterna ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen, medan tillfälliga sådana ävensom andra stängsel, vare sig för stadigvarande eller för tillfälligt bruk, förekomma såväl ovan som nedom odlingsgränsen samt inom eller utom renbetesfjällen.

Ringgården för stadigvarande bruk äro, med enstaka undantag, uppförda å kronomark, medan de andra stängslen kunna sträcka sig såväl över kronan som enskild tillhörig mark.

1898 års renbeteslag skiljer icke mellan olika slag av stängsel och innehåller ej heller något stadgande om platsen, där stängsel av det ena eller andra slaget må uppföras. Lapparna äro således enligt nämnda lag, teoretiskt sett, berättigade att inom de trakter, där de äga rätt till renbete, uppföra stängsel av vilket slag som helst vare sig å kronan eller enskild tillhörig mark. Emellertid torde deras rätt härtill, praktiskt taget, särskilt vad angår stängsel för stadigvarande bruk, vara begränsad till lappmarkerna och renbetesfjällen på grund av de bestämmelser rörande lapparnas rätt att taga virke, som meddelas i 3 § renbeteslagen.

26 § i kommitténs förslag avser att i fråga om platsen, där stängsel må uppföras, införa en viss ordning. Kommittén har härvid tagit hänsyn å ena

sidan till lapparnas faktiska behov av stängsel och å andra sidan till statens och enskildas berättigade intressen.

Kommittén har sålunda, vad angår trakterna ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen, enär några egentliga olägenheter icke försports i fråga om lapparnas ringgården, bibehållit dem vid rätten att där fritt välja platsen för dylika gården, vare sig de äro avsedda för stadigvarande bruk eller för tillfälligt behov. Tillika har kommittén ansett lapparna å dessa trakter utan särskild kontroll böra få uppföra även andra hägnader för tillfälligt behov, i den mån de äro av ringa utsträckning. Beträffande däremot sådana stängsel av sistnämnda slag, som äro avsedda för stadigvarande bruk eller, ehuru icke avsedda för dylikt bruk, emellertid äro av större utsträckning, är att märka att dessa stängsel ofta nära beröra såväl allmänna som enskilda intressen. Dylika större spärrningsgården draga dels mycket virke dels kunna de verka därhän, att de inom det avstängda området instängda renarna nedtrampa och förstöra betet. Därtill kommer, att den bofasta befolkningens möjlighet att beta egna djur och eljest föfoga över marken genom gårderna försvåras. Med hänsyn till vad sålunda anförts har kommittén föreslagit, att särskilt tillstånd av Konungens befallningshavande skall inhämtas för uppförandet av dylika gården.

Beträffande trakterna nedom odlingsgränsen och utom renbetesfjällen har kommittén bibehållit lapparna vid rätten att därstädes i påkommande fall fritt välja plats för tillfälliga ringgården och andra tillfälliga stängsel av ringa utsträckning. Även ringgården för stadigvarande bruk må där uppföras, dock endast å särskilt anvisad plats. I fråga om spärrningsgården och ledgården för stadigvarande bruk har kommittén av förut angivna skäl föreslagit samma regler som för trakterna ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen.

Kommittén vill tillägga att, då stundom tvekan kan råda, om och när ett stängsel är att anse såsom varande av större eller ringa utsträckning, lapparna i tvekelaktiga fall böra rådföra sig med lappfogden.

I fråga om lapparnas rätt att taga virke till ringgården och andra stängsel hänvisar kommittén till vad nedan under 27—33 §§ kommer att anföras i sammanhang med deras rätt till skogsfångst i allmänhet.

Skogsfångst.

27—33 §§.

27, 28 och 31 §§ motsvara i väsentliga delar 1 § 3 mom., 3 § och 4 § andra stycket i gällande renbeteslag. I andra delar åter äro de, liksom även 29, 30, 32 och 33 §§, nya.

Enligt gällande bestämmelser äga lapparna, vad angår trakterna ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen, att utan betalning vare sig å enskild eller kronans mark taga virke utan annan inskränkning än att det skall ske för deras eget behov.

Nedom odlingsgränsen, men inom lappmarkerna äga lapparna, praktiskt taget, samma rätt som nyss nämnts, med den ytterligare begränsning likväl, att de till uppförande eller ombyggnad av bostad, visthus eller stängsel icke äga taga växande träd annat än efter anvisning eller utsyning.

Utom lappmarkerna och renbetesfjällen få lapparna å trakter, där betesrätt på grund av gammal sedvana är medgiven, taga endast torra träd och vindfällen, en- och videbuskar samt för tillfälliga behov å utmark växande lövträd, och skall, om virket tages å enskild tillhörig skog, en billig betalning erläggas för lövträden, därest ägaren det påfordrar.

Å trakter utom lappmarkerna och renbetesfjällen, där betesrätt icke är medgiven, hava lapparna ingen rätt till skogsfångst.

Kommittén har, vad angår *kronans skog*, i huvudsak bibehållit gällande bestämmelser oförändrade. Emellertid har kommittén, som i fråga om lapparnas

nuvarande rätt till skogsfångst inhämtat yttrande från domänstyrelsen, överjägmästare och revirförvaltare, med hänsyn till vissa synpunkter, som i dessa yttranden framförts, föreslagit vissa ändringar. Dessa ändringar beröra dock mindre lapparnas rätt till skogsfångst än sättet att tillgodogöra sig samma rätt, och avse att bättre än hittills sätta lapparnas skogsfångst i överensstämmelse med de fordringar, som måste ställas på en rationell skogshushållning. Kommittén har sålunda även för visst virke, som må tillgodogöras ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen, föreskrivit, att det icke må tagas utan anvisning eller utsyning. Denna nya föreskrift gäller dock endast virke till uppförande eller ombyggnad av sådan bostadsbyggnad, som lapparna, enligt vad i det föregående anförts, skulle få rätt att uppföra å dessa trakter, samt vidare växande träd till uppförande av spärningsgården, som äro avsedda för stadigvarande bruk eller, ehuru avsedda endast för tillfälligt behov, emellertid äro av större utsträckning, och vartill Konungens befallningshavandes särskilda tillstånd lämnats.

Nedom odlingsgränsen, men inom lappmarkerna har kommittén, av skäl, som anförts i den allmänna motiveringen, icke föreslagit någon rätt för fjälllapparna att taga virke till bostadsbyggnad, som i detta sammanhang avses, men har kommittén beträffande lapparnas rätt till skogsfångst därstädes i övrigt ändrat gällande bestämmelser till förmån för lapparna så tillvida, att kommittén ansett anvisning eller utsyning erforderlig endast beträffande växande barrträd till byggnadsändamål och stängsel, och således ej beträffande växande lövträd, vilka ju så gott som uteslutande tagas för mera tillfälliga behov. Anvisning eller utsyning skulle för övrigt i sistberörda fall åstadkomma allt för stor omgång.

Utom lappmarkerna och renbetesfjällen har kommittén, med bibehållande i övrigt av gällande bestämmelser, emellertid föreslagit lagfästande av en bland lapparna sedan gammalt förekommande vana att till skidämnen och annat slöjdändamål tillgodogöra sig härför särskilt lämpade kådrika träd, kallade tall- eller grantjur.

27 § 3 mom. är tillkommet i syfte, att förhindra missbruk av skogsfångsträttigheterna.

Vad angår *enskild tillhörig mark* gälla, såsom av det föregående framgår, i fråga om lapparnas rätt till skogsfångst för närvarande, med ett i detta sammanhang betydelselöst undantag, samma bestämmelser som i fråga om kronans mark.

Kommittén har, såsom redan i den allmänna motiveringen anförts, den uppfattningen, att den enskilde markägaren icke bör betungas av lapparnas särskilda rättigheter i större grad än som, med hänsyn tagen till att kronans skog alltjämt i vidsträckt omfattning skulle stå öppen för dem, för tillgodoseende av deras behov är oundgängligen nödvändigt. Denna uppfattning har, särskilt då det gällt lapparnas rätt till skogsfångst, som måhända är mest kännbar för den enskilde markägaren, även bland lapparna själva mer och mer vunnit insteg.

Med tillämpning av dessa synpunkter har kommittén under 28 § a, b och c föreslagit vissa bestämmelser i inskränkande riktning.

Vad angår 29 § vill kommittén erinra därom, att lapparna undantagsvis, nämligen under år med ogynnsamma betesförhållanden, såsom under flenår, då renlaven på grund av isbildning å marken är oåtkomlig för renarna, eller under år med särskilt djupa snömassor, äro nödsakade att för renarnas uppehälle anlita lav, som växer å träd, s. k. lavträd. Så torde hava skett sedan urminnes tid. Något stadgande i renbeteslagen, som uttryckligen tillerkänner lapparna rätt att falla lavträd för angivna behov, finnes dock icke. Kommittén har till undanrödjande av all tvekan rörande åtgärdens laglighet ansett sig böra föreslå ett särskilt stadgande härutinnan.

31 § motsvarar i något omarbetad form 4 § andra stycket första meningen och 3 § första stycket sista meningen i gällande renbeteslag.

30 § och 32 § 1 mom. samt 33 § innehålla stadganden till skydd för skogens bevarande och därmed sammanhängande förhållanden. Liknande stadganden återfinnas i renbeteskonventionen mellan Sverige och Norge.

Beträffande 32 § 2 mom. vill kommittén erinra, att det på sina håll inträffat, att lapparnas intressen därigenom onödigtvis förnärmats. Såsom exempel på sådant förfarande må nämnas, att det hänt att träd, som av lapparna avskiktigen kvarlämnats inom ringgården, och som varit avsedda att bereda renarna, då de samlats i gärdet, erforderlig skugga, utstämplats och fällts. Vidare har inträffat att skogsstatens tjänstemän utan tvingande skäl till enskilda sålt torrträd, som funnits vid lapparnas visten, och därigenom ådragit lapparna onödigt besvär att från längre håll bära hem bränslevirke till kåtorna. Kommittén har ansett sig böra genom särskilt stadgande erinra skogsägaren om vikten av att vid skogens utnyttjande taga tillbörlig hänsyn till lapparnas rättigheter och förmåner.

I 33 § har kommittén, då det visat sig att åt lapparna stundom utsynats virke, som varit för det avsedda ändamålet odugligt, ansett sig böra föreskriva att virke, som utsynas eller anvisas, skall vara för sitt ändamål fullt lämpligt.

Slutligen vill kommittén framhålla, att, då här omhandlade frågor äga betydelse ej blott för lapparna, utan även för statens skogsvård liksom för den enskildes skogshushållning, en samverkan mellan å ena sidan statens skogstjänstemän, som enligt förslaget stundom skola hava att bestämma även angående nyttjandet av enskild tillhörig skog, och å andra sidan lappfogdarna är nödig. I instruktionerna för såväl de förra som de senare bör därför intagas åläggande för vederbörande att i förekommande fall söka samverkan.

Jakt, fiske.

34 §.

Denna § motsvarar i något omarbetad form 30 § i gällande renbeteslag.

Vad första stycket angår har kommittén bland annat gjort ett tillägg till förhindrande av att lappar jaga och fiska å främmande lappbys jaktmarker och fiskevatten till förfång för lapparna därstädes.

I detta sammanhang vill kommittén även framhålla lämpligheten av att 26 § i gällande giftstadga ändras därhän, att tillstånd att utlägga gift å trakter, där lapparna uppehålla sig med sina renar, icke må lämnas med mindre Konungens befallningshavande efter lapparnas eller lappfogdens hörande prövar sådant kunna ske utan fara för renskötsel.

Ersättningsskyldighet för skada genom renar.

35—42 §§.

Dessa §§ motsvara i omarbetad skick 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23 och 24 §§ i gällande renbeteslag.

Såsom i den allmänna motiveringen anförts hava bestämmelserna angående lapparnas ersättningsskyldighet underkastats vissa jämkningar i syfte att mera rättvist fördela ansvaret för skadegörelser genom renar mellan lapparna, å ena, samt den jordbrukande befolkningen, å andra sidan.

Beträffande trakterna ovan odlingsgränsen gäller för närvarande, jämlikt 14 § 1 mom. renbeteslagen, att fjällapparna äro ovillkorligen ersättningsskyldiga för skada, som under månaderna juni, juli och augusti uppkommer ge-

nom renar å växande eller avskuren, men ej bärgad gröda på åker, äng och vissa, i nämnda lagrum närmare beskrivna utängsslätter, medan, om skadan uppkommit under annan tid av året, lapparna jämlikt 14 § 2 mom. renbeteslagen äro pliktiga att ersätta dylik skada endast under förutsättning att de uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid bevakningen av renarna vållat densamma. Stadgandet i 14 § 3 mom. i renbeteslagen torde sakna praktisk betydelse för nu ifrågavarande trakter. För skada ovan odlingsgränsen å bärgat hö, vilket icke blivit införd i lada, utan lämnats utestående i stack eller hässja åligger jämlikt 15 § 1 mom. renbeteslagen fjälllapparna ersättningsskyldighet endast i sådana fall, då skadan tillkommit med uppsåt eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning.

Med avseende å nu angivna bestämmelser har kommittén av skäl, som anförts i den allmänna motiveringen, gjort den ändringen att kommittén å ena sidan föreslagit ovillkorlig ersättningsskyldighet för lapparna för skada genom renar, som under månaderna juni, juli och augusti uppkommer även å bärgad gröda, som icke blivit införd i lada, utan lämnats utestående i stack eller hässja (35 § 1 mom. i lagförslaget), och å andra sidan såsom kompensation härför föreslagit en viss lättnad för lapparna i deras ersättningsskyldighet för skador, som genom renar orsakas å gröda under månaderna september—maj (35 § 2 mom. andra meningen.)

Vidare har kommittén ansett skadestandsbestämmelserna, i vad de angå trakterna ovan odlingsgränsen, böra i ett visst hänseende förtydligas i anslutning till den praxis, som under senare tider utbildat sig vid upplåtelser av nyttjanderätt till kronomark därstädes, eller att brukaren förpliktats att själv ansvara för renskador, såframt de icke tillkommit av skadebegär från lapparnas sida.

Kommittén har sålunda vid avfattningen av 35 § 1 mom. i lagförslaget angivit det slag av mark ovan odlingsgränsen, å vilket stadgandet är tillämpligt, och har beträffande annan mark därstädes infört ett särskilt stadgande i 35 § 3 mom.

Vad angår trakterna nedom odlingsgränsen samt utanför renbetesfjällen gäller jämlikt 14 § 1 mom. renbeteslagen såsom regel, att lapparna äro ovillkorligen ersättningsskyldiga för skada, som å växande eller avskuren, men ej bärgad gröda orsakas av renar på åker och äng och vissa i nämnda lagrum närmare angivna utängsslätter under månaderna maj—september, medan, om sådan skada orsakats å annan tid eller under månaderna oktober—april skadan skall jämlikt 14 § 2 mom. ersättas endast i sådana fall, då lapparna uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning vållat densamma. Vidare gäller jämlikt 14 § 3 mom. i renbeteslagen att, om skada sker å ifrågavarande trakter å annan utmark än de i 1 mom. avsedda utängsslätter under maj—september, skadan skall ersättas, när den, som haft renarna i vård, vållat densamma genom uppsåt eller vårdslöshet vid renarnas bevakning.

I fråga om skada å bärgad gröda, som icke blivit införd i lada utan lämnats utestående i stack eller hässja, gäller jämlikt 15 § 1 mom. i renbeteslagen, då fråga är om lappmarkerna, jämväl nedom odlingsgränsen, att skadan icke skall ersättas, vare sig den uppkommit under maj—september eller oktober—april, i annat fall än att den tillkommit av uppsåt eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning. För andra trakter däremot eller trakterna utom lappmarkerna och utanför renbetesfjällen gäller jämlikt 15 § 2 mom. i renbeteslagen att skada av förevarande beskaffenhet skall ovillkorligen ersättas, om den uppkommit under maj—september eller å tid, då lapparna icke ägde uppehålla sig där, men, om skadan uppkommit under oktober—april eller då vistelsen därstädes är tillåten, endast i det fall, att den tillkommit av uppsåt eller genom vårdslöshet vid bevakningen av renarna.

Med avseende å dessa bestämmelser har kommittén, enär fjällapparna i regel icke äga vistas nedom odlingsgränsen eller utanför renbetesfjällen under annan tid av året än oktober—april, vidtagit den ändringen, att kommittén i förevarande hänseende upphävt den nu bestående skillnaden mellan å ena sidan trakterna nedom odlingsgränsen, men inom lappmarkerna och å andra sidan övriga trakter nedom samma gräns. För trakterna nedom odlingsgränsen, vare sig de ligga inom eller utom lappmarkerna ävensom för trakterna utanför renbetesfjällen skola således hädanefter gälla enhetliga bestämmelser. Vidare har kommittén, av skäl som anförts i den allmänna motiveringen, beträffande samtliga dessa trakter stadgat å ena sidan ovillkorlig ersättningskyldighet för fjällapparna för skada å all gröda, som uppkommer på åker eller äng eller å i lagrummet närmare angivna utängsslätter under den tid, då fjällapparna icke äga vistas å trakterna eller i regel månaderna maj—september (36 § 1 mom. i lagförslaget), samt å andra sidan såsom kompensation härför föreslagit en viss lättnad i lapparnas ersättningsskyldighet för skador, som genom renar orsakas å gröda under den tid de äga vistas därstädes eller i regel månaderna oktober—april (36 § 2 mom. andra meningen).

Då 14 § 3 mom. i gällande renbeteslag knappast har någon praktisk betydelse för fjällapparna, har något motsvarande stadgande icke införts i förevarande lagförslag.

De nu föreslagna bestämmelserna äro i likhet med motsvarande stadganden i 1898 års renbeteslag tillämpliga å all mark av i 36 § angiven beskaffenhet, vare sig den tillhör enskilda eller är i kronans ägo.

36 § 3 mom. i lagförslaget motsvarar 16 § i gällande renbeteslag, och äro 37, 38, 39, 40, 41 och 42 §§ i lagförslaget med smärre jämkningar överensstämmande med 20 och 21 samt 22, 19, 18, 23 och 24 §§ i samma lag i nu nämnd ordning.

Till 36 § 3 mom. vill kommittén erinra, att skada, som där omförmäles, icke är inskränkt till sådan, som skall ersättas jämlikt 1 och 2 mom. i samma §, utan omfattar varje slag av skada.

Åtgärder för minskning av renantalet inom lappbyområde.

43 §.

1 och 2 mom. i denna § motsvara 8 § i gällande renbeteslag, medan 3 mom. är nytt.

Till 1 mom. har kommittén gjort ett tillägg i fråga om de omständigheter, som av Konungens befallningshayande skola särskilt prövas vid meddelande av beslut enligt nämnda mom. Å vissa trakter finnes nämligen lappar, vars renhjordar till väsentlig del bestå av skötesrenar, tillhöriga den icke lappska befolkningen. Ett beslut, enligt vilket sådana renar skola avlägsnas från lappbyn, kan därför, om icke särskild hänsyn tages till förhållandet i fråga, beröva vederbörande hans levebröd. Kommittén har i anseende till det intresse, det allmänna har av att försörjningsmöjligheterna för sådan lapp i görligaste mån bibehållas, ansett sig böra tillförbinda Konungens befallningshavande att vid tillämpning av stadgandet tillse, att renskötande lapp icke i oskälighet grad kringskäres i sin näring.

I fråga om den i 2 mom. andra stycket sista meningen stadgade påföljden för tredska att efterkomma ett beslut om förflyttning till annat lappbyområde hänvisar kommittén till vad kommittén för liknande fall anfört i sammanhang med behandlingen av 10 § i förevarande lagförslag.

Vad angår 3 mom. upptager gällande renbeteslag icke någon bestämmelse för det fall, att förflyttning till annat lappbyområde på grund av bristande

utrymme eller av andra orsaker stundom icke kan ifrågakomma. Stadgandet avser att utfylla denna brist.

Ofredande av ren.

44—46 §§.

44 § motsvarar 25 § i 1898 års renbeteslag enligt dess lydelse genom lagen den 8 juli 1904.

Till förevarande § har kommittén gjort ett tillägg i syfte att avhjälpa vissa missförhållanden, som nu ofta inträffa, då renar blivit skadade eller dödade genom fällning av träd. Från flera håll hava klagomål framställt att, sedan renar under angivna förhållanden skadats eller dödats, vid avverkningen sys-selsatta personer, utan att underrätta vare sig vederbörande lappar eller landsfiskalen, antingen låtit vid saken bero eller till och med för egen del tillgodogjort sig renarnas kroppar, varigenom de ådragit renägarna förluster. För att bereda lapparna tillfälle att, såsom sig bör, själva tillgodogöra sig de fällda djuren samt för att i övrigt förekomma, att arbetspersonalen självrådigt förfogar över dem eller att renkropparna förfaras, har kommittén funnit påkallat ålägga den, som förestår avverkningen, att genast underrätta lapparna, om de finnas å trakten, eller, om så ej är fallet, landsfiskalen samt till den sistnämnda för utrönande av ägaren översända djurens öron. Då kommittén stadgat att öronen skola insändas i hopsittande skick, avses därmed att beträffande varje särskilt djur de båda öronen skola vara fastade vid varandra så att man kan skilja mellan vad som är vänsteröra och högeröra.

Till sist må framhållas att, därest de av kommittén under denna § föreslagna bestämmelser vinna godkännande, stadgandet i 17 § i lagen den 20 juni 1919, innefattande bestämmelser i anledning av renbeteskonventionen mellan Sverige och Norge, icke längre synes vara behöfligt.

45 § motsvarar med vissa jämkningar 26 § första meningen i gällande renbeteslag.

Vad angår 46 § hava här upptagits förutom 26 § andra och sista meningen i renbeteslagen åtskilliga nya bestämmelser.

De nya bestämmelserna äro, såvitt angår 1 och 2 mom. samt 3 mom. första stycket hämtade från renbeteskonventionen mellan Sverige och Norge. Utöver vad härom i den allmänna motiveringen anförts vill kommittén i detta sammanhang erinra följande.

I vissa avseenden äro de i 1898 års renbeteslag intagna föreskrifterna rörande skydd mot skadegörelse å renar genom de bofastas hundar fördelaktigare för de norska lapparna än dem, som enligt konventionen skulle gälla för dessa lappar under deras vistelse i Sverige. Det oaktat har emellertid 1919 års svenska lag med anledning av konventionen låtit de norska lapparna åtnjuta den gällande renbeteslagens förmånligare bestämmelser i antytt avseende. I andra delar åter äro konventionens bestämmelser förmånligare för de norska lapparna. Sistberörda bestämmelser hava under 18 och 19 §§ intagits i 1919 års lag. Skulle kommitténs förslag rörande skydd mot hundar vinna godkännande, torde nyssberörda §§ kunna utgå ur 1919 års lag. En sådan ändring av nämnda lag synes vara så mycket lämpligare, som det givetvis måste innebära en stor fördel, att samma bestämmelser, som tillämpas med avseende å svenska renar, även komma till användning, då det gäller norska renar i Sverige, helst de senare ofta föras på bete å samma trakter som de svenska.

Beträffande de i 46 § 3 mom. andra stycket av kommittén föreslagna ändrade bevisningsreglerna, då hund dödats, hänvisar kommittén till vad härutinnan anförts i den allmänna motiveringen.

Skötesrenar.

47—51 §§.

Gällande bestämmelser angående rätten att hava renar i vård hos renskötande lapp återfinnas i 35, 36 och 38 §§ i renbeteslagen enligt den lydelse dessa lagrum erhållit genom lagen den 19 juni 1917.

Kommittén skiljer i likhet med nyssnämnda lag mellan skötesrenar, som tillhöra lappar, och sådana renar, vilka ägas av andra än lappar.

Lapparnas rätt att innehava skötesrenar behandlas i 47 § av lagförslaget. Beträffande grunderna för dessa stadganden hänvisar kommittén till vad därom anförts i den allmänna motiveringen.

I 48 § av förslaget regleras rätten för andra än lappar att hava renar i vård hos renskötande fjällapp. Stadgandet härutinnan är, såsom framgår av den allmänna motiveringen, i huvudsak lika med nu gällande lag.

Såsom förut erinrats hava emellertid vissa jämkningar skett bland annat i fråga om sättet för sköteslegans erläggande. Enligt 35 § 2 mom. i renbeteslagen får sköteslegan icke betalas direkt till vederbörande renvårdare, utan skall inbetalas till lappfogden eller den Konungens befallningshavande i hans ställe därtill utsett. Häremot har från lapparnas sida erinrats, att nu gällande ordning innebure ett opåkallat tvång och förmyndarskap över deras handlingsfrihet, och även skötesrenägarna hava klagat över att bestämmelserna härutinnan vore ägnade att rubba det inbördes goda förhållandet mellan dem och renvårdarna och även i andra hänseenden medförde olägenheter.

Kommittén har funnit sig böra taga hänsyn till de sålunda framställda erinringarna. Då emellertid lapparna på vissa håll uttryckt sin tillfredsställelse med den nuvarande anordningen, har kommittén ansett sig endast så till vida böra ändra bestämmelserna i fråga, att det framdeles skall stå vederbörande lapp fritt att antingen träffa uppgörelse direkt med renägaren eller ock låta sköteslegan fortfarande uppbäras av lappfogden.

Vidare har, på de flesta håll, erinrats, att lapparna för inköp av sommarens förråd av mjöl, kaffe, socker och dylikt vore beroende av att den kontanta tillgång, som sköteslegan innebure, vore dem tillhanda, då de under vintern, vanligen någon av de första månaderna av året, besökte kyrko- och marknadsplatserna, men att med nuvarande bestämmelser, då sköteslegan skulle tillställas dem genom vederbörande tjänsteman, medlen oftast komme dem till handa först fram på sommaren. Även denna erinran har kommittén ansett sig böra beakta och har därför framflyttat tiden, då sköteslegan senast skall vara erlagd, till mars månad.

Bestämmelsen att sköteslegan skall utgå med ett av Konungens befallningshavande fastställt belopp har av kommittén jämkats därhän, att Konungens befallningshavande skall fastställa ett minsta belopp för sköteslegan.

49 § motsvarar nuvarande 35 § 3 mom., men har, när jämlikt 47 § i förslaget renantalet begränsats även för vissa lappar, i lagrummet angivits, att bestämmelsen härom ej heller avser lapparnas dragrenar.

50 och 51 §§ motsvara, den förra 35 § 4 mom. och den senare 36 § i gällande renbeteslag.

Renräkning.

52 §.

I sammanhang med den genom lagen den 19 juni 1917 vidtagna begränsningen av rätten för den icke lappska befolkningen att hålla renar i vård hos lapp infördes i 37 § renbeteslagen ett stadgande, enligt vilket för övervakande av bestämmelserna i fråga renräkning i regel skall hållas minst vart tredje år i Norrbottens län.

Första stycket av förevarande § ansluter sig i så måtto till detta stadgande, att däri förutsättes, att renräkning emellanåt skall hållas. Den begränsning av rätten att hålla skötesrenar, som kommittén föreslagit även för en viss del av den lappska allmogen, påfordrar tydligen, i likhet med begränsningen av den icke lappska befolkningens reninnehav, någon kontroll från myndigheternas sida. Härtill kommer att det visat sig nödvändigt att med vissa mellanrum fastställa renantalet i hela riket och dess fördelning å de särskilda lappbyarna. Kommittén har emellertid, icke minst ur kostnadssynpunkt, icke ansett lämpligt att i lagen stadga någon bestämd tid, inom vilken renräkningen varje gång skall hållas. Prövningen härav ävensom av de omständigheter i övrigt, som kunna påkalla en dylik förrättning, har kommittén ansett böra tillkomma Kungl. Maj:t.

Kommittén, som i början av år 1921 med Kungl. Maj:ts bemyndigande föranstaltat om och lett en allmän renräkning i riket, vill med stöd av därunder vunnit erfarenhet i detta sammanhang erinra, att, därest ändamålet med en sådan renräkning icke skall förfelas, densamma förutsätter en vidlyftig organisation av såväl personal som material och måste genomföras efter särskilda för hela räkningsområdet enhetliga grunder. Med hänsyn till den tid och det omfattande arbete, förberedelserna för en allmän renräkning och genomförandet av densamma ävensom bearbetningen av det vid en sådan förrättning insamlade materialet erfordra, och då kostnaderna härför visat sig bliva ganska avsevärda, torde det, enligt kommitténs mening, icke gärna kunna komma i fråga att anordna *allmän* renräkning annat än då synnerliga skäl påkalla sådant.

52 § 1 mom. andra stycket syftar på bestämmelser i renbeteskonventionen mellan Sverige och Norge, 7 och 139 §§, enligt vilka minst vart tredje år räkning av alla renar skall ske inom de områden, som upptagas av de nuvarande lappbyarna Könkämä, Lainivuoma, Sarivuoma och Talma i Norrbottens län. Därest kommitténs förslag, som borttagit det i nu gällande renbeteslag, 37 §, förekommande stadgandet om hållandet av renräkning i Norrbottens län minst vart tredje år, genomföres, måste genom ny lag konventionens ovanberörda bestämmelser för Sveriges del täckas.

Beträffande 52 § 1 mom. tredje stycket hänvisar kommittén till vad under 58 § 3 mom. här nedan kommer att anföras.

Då renräkning är en offentlig förrättning, icke minst i lapparnas eget intresse, har kommittén i 52 § 2 mom. ansett sig böra föreslå skyldighet för lapp att utan ersättning samla och biträda vid räkning av den hjord, till vilken hans renar höra.

Vissa nyttjanderättsupplätelser å kronomark.

53 §.

För bestämmelserna i denna § har kommittén redogjort i den allmänna motiveringen. Utöver vad där anförts vill kommittén emellertid i detta sammanhang göra en ytterligare erinran, nämligen såvitt angår sådana i lagrummet upptagna föreskrifter, vilka stå i samband med särskilda av 1915 års jakt- och fiskesakkunniga avgivna betänkan den rörande ändringar i jaktlagen, fridlysningsbestämmelser med mera och tillgodogörande av kronans fiskevatten.

I sistnämnda betänkande hava jakt- och fiskesakkunniga ifrågasatt införandet av en ny form för upplåtelse av fiske i kronans vatten, kallad sportfiske. Upplåtelse av sådant fiske skulle enligt de sakkunniges betänkande gälla allenast jämförelsevis kortare tid, och fisket skulle få bedrivas allenast genom mete eller genom så kallad slantning eller med drag eller svirvel. För dylik upplåtelse skulle tillämpas en i vissa avseenden enklare ordning än för andra fiskeupplätelser.

Kommittén har även för sin del velat bereda möjlighet att å lapparnas fiskevatten upplåta sportfiske på sätt de sakkunnige föreslagit, och har för den skull vidtagit vissa jämkningar i de allmänna bestämmelser, som av kommittén eljest förordats för fiskeupplåtelser därstädes.

Jakt- och fiskesakkunnige hava vidare föreslagit, att den jordbruksidkande befolkningen ovan odlingsgränsen skulle, till utfyllande av den avkastning jordbruket i därvarande karga trakter skänker, medgivas vissa förmåner med avseende å rätt till jakt och fiske å kronans områden. Bland annat skulle för dylika upplåtelser bestämmas en mycket låg årlig avgift, medan arrendetiden skulle bliva jämförelsevis lång. Enär föreskrifter härom i viss mån innebure en inskränkning av lapparnas rättigheter, hava bestämmelserna av de sakkunnige föreslagits skola intagas i 31 § av 1898 års renbeteslag bland övriga föreskrifter rörande jakt- och fiskeupplåtelser å de för lapparnas bruk särskilt disponerade områdena ovan odlingsgränsen.

Kommittén har för sin del intet att erinra emot, att vissa lättnader i förevarande avseende beredas den jordbrukande befolkningen ovan nämnda gräns. Stor varsamhet bör emellertid enligt kommitténs mening härvid iakttagas till förekommande av att lapparnas gamla rättigheter kringskäras. Kommittén har dock icke ansett behöfligt, att bestämmelserna härom intagas i renbeteslagen. I nu omhandlade 53 § av sitt förslag har kommittén intagit en föreskrift om att, i den mån så prövas erforderligt, Konungen må kunna meddela allmänna föreskrifter rörande upplåtelser av de i 5 mom. av samma § angivna slag, avseende bland annat upplåtelse av jakt och fiske. Denna bestämmelse torde medgiva Konungen att utfärda föreskrifter, som i nödig utsträckning tillgodose omförmälda befolknings intressen.

Fjällappby.

54—57 §§.

Dessa §§ motsvara med smärre jämkningar 9 och 10 §§ i renbeteslagen.

Vad angår 55 § i förslaget, som handlar om byordningar, vill kommittén framhålla lämpligheten av att, därest förslaget vinner godkännande, nu gällande byordningar omarbetas och fullständigas, i syfte att dels bringa dem i överensstämmelse med lagförslaget i dess helhet dels ock göra dem inbördes mera enhetliga.

I fråga om antalet renvaktare, varom jämlikt 55 § 1 mom. c i förslaget bestämmelser fortfarande liksom hittills skola meddelas i byordningarna, vill kommittén erinra, att, då frågan härom dryftats med lapparna, bland dem på sina håll anförts, hurusom med hänsyn till renskötseln, sådan den under olika årstider bedrevs, tidvis kunde behövas flera vaktare än i byordningarna vore bestämt, medan å andra sidan bevakningen stundom kunde på tillfredsställande sätt verkställas även med ett mindre antal renvaktare. Under vintern, då renarna vore mera samlade på ett ställe, kunde lapparna sålunda reda sig med mindre folk och även under sommaren under liknande förhållanden. Då flyttningarna påginge behövdes däremot mera folk. Särskilt för sådana lappar, som i saknad av eget folk måste lega tjänare, vore de nuvarande föreskrifterna för stränga, i det de ålade lapparna att året om hålla fullt antal vaktare och således nödgade dem att under tider, då det ej behövdes, vidkännas kostnader för i och för sig onödig arbetskraft. Möjlighet borde finnas att i särskilda fall erhålla eftergift i byordningarnas föreskrifter härutinnan. Emellertid hava lapparna på de övervägande flesta håll enat sig om ett av lappfogdarna uppgjort förslag i frågan eller att minst följande antal renvaktare borde finnas, nämligen:

1. för en hjord intill 300 djur 2 vaktare;
2. » » » » 600 » 3 »
3. » » » » 1,000 » 4 »
4. » varje påbörjat 300-tal djur därutöver ytterligare 1 vaktare; samt
5. » hjord, som hålles avskild från andras, i intet fall mindre än 2 vaktare.

Beträffande sättet för överläggning och beslut i ämnen, som röra lappbyn gemensamt, har kommittén ansett påkallat föreslå ett tillägg till nuvarande bestämmelser i syfte att öppna en möjlighet att snabbare än nu kan ske handlägga ärenden, över vilka lapparna skola höras. För närvarande pläga lapparna för gemensamma överläggningar inför lappfogden samlas en eller högst två gånger om året å sedan gammalt vedertagna tider. Att däremellan sammankalla lapparna är på grund bland annat av deras under mellantiderna vitt skilda uppehållsorter nästan omöjligt eller ock förenat med så dryga kostnader och så stor tidsförlust, att det oftast icke motsvarar ärendenas beskaffenhet. Med hänsyn härtill har kommittén föreslagit ett stadgande, enligt vilket lappby beträffande vissa i byordningen angivna frågor må kunna uppdraga åt utsedda fullmäktige att besluta å byns vägnar.

Kommittén har tänkt sig att lapparna å mera allmänt besökt sammanträde skulle utse tre eller flera lappar att vara fullmäktige för byn, med befogenhet att besluta i vissa mindre viktiga eller brådskande ärenden.

Beträffande 57 § i förslaget vill kommittén erinra, att densamma till sitt huvudsakliga innehåll motsvarar 10 § renbeteslagen, men att kommittén ansett den detaljerade beskrivningen av de skyldigheter, som skola åligga en ordningsman, bättre hava sin plats i en för honom meddelad särskild instruktion och därför icke upptagit de nu förekommande, utförliga stadgandena i den föreslagna §.

Renlängd.

58 §.

1 och 2 mom. i denna § motsvara 11 § i renbeteslagen, medan 3 mom. är nytillkommet.

Jämlikt 58 § i förslaget skall årligen å sammanträde inför lappfogden upprättas en längd, upptagande varje särskild person, som har renar inom lappbyn ävensom det antal renar en var äger (renlängd). Längden skall upprättas med ledning av lapparnas uppgifter och sedermera, intill dess ny längd upprättats, lända till efterrättelse i de fall, då enligt lagen eller byordningen lapparnas rättigheter och skyldigheter bestämmas efter antalet renar, såvida ej styrkas kan, att detta antal under tiden genom olycksfall eller av annan tillfällig anledning väsentligen förändrats.

Renlängden är att uppfatta såsom en offentlig urkund, vilken i fråga om den enskildes reninnehav skall äga vitsord, intill dess genom annan bevisning styrkes, att det för honom i längden upptagna renantalet var från början oriktigt eller väsentligen förändrats, sedan längden upprättats.

Angående renlängdens betydelse vill kommittén erinra, att densamma kan bliva utslagsgivande i många hänseenden. Den ligger sålunda i regel till grund, då det under tiden mellan de allmänna renräkningarna gäller att fastställa renantalet i riket eller inom de särskilda lappbyområdena eller å visst betesland eller för den enskilde renägaren. Härutinnan må särskilt erinras om stadgandena i 51 § i förslaget, enligt vilka den, som i annat fall eller i annan ordning än i 47, 48 och 49 §§ avses, håller renar i vård hos renskötande lapp eller håller renar till större antal under lapps vård än för honom enligt

47 § 2 mom. och 48 § 1 mom. är medgivet, är förfallen till särskild påföljd. Renlängden kan vidare ytterst tagas i anspråk, då det gäller att fastställa, i vad mån renskötande lapp i fall, som avses i 16 § 2 och 3 mom. i förslaget, eller eljest, enligt vad därom kan vara stadgat i byordningen, håller det antal renvaktare, som belöper på hans renantal. Renlängden kan vidare få särskild betydelse i sådana fall, då jämlikt 39 och 40 §§ i förslaget lapparna åvilande ersättningar för skador genom renar skola fördelas dem emellan i förhållande till vars och ens renantal. Än vidare kan renlängden bli avgörande bl. a. å sammanträden med lapparna, där röstning efter reninnehavet förekommer.

Uppenbart torde vara, att det med hänsyn till den betydelse i bevisnings- och andra hänseenden, som i nu anförda och liknande fall tillkommer renlängden, är av största vikt såväl för det allmänna som ock för lapparna själva, att längden innehåller fullt tillförlitliga uppgifter om en var person, som har renar inom lappbyn samt om det antal renar han äger.

En jämförelse mellan det renantal, som för de särskilda lappbyarna uttrönts vid den allmänna renräkningen år 1921, och de uppgifter, som härutinnan lämnats av lapparna till den närmast därförut uppgjorda renlängden, har givit vid handen, att det av lapparna uppgivna renantalet på sina håll så avsevärt understigit det vid renräkningen sedermera fastställda antalet, att lapparnas uppgifter måste antagas hava varit oriktiga. Även enligt vunna erfarenheter i övrigt hava lapparna visat benägenhet att uppgiva ett lägre renantal än de i verkligheten äga.

För att i görligaste mån förmå lapparna att i fråga om sitt reninnehav lämna vederhäftiga uppgifter till renlängden, har kommittén under 58 § 3 mom. föreslagit ett stadgande, enligt vilket lappfogden, om han anser renlängden uppenbarligen felaktig i avseende å en eller flera renägares renantal, tillagts befogenhet att hos Konungens befallningshavande påkalla renräknings hållande i nödig omfattning, med skyldighet för lapp, vars reninnehav så väsentligt avviker från det i längden för honom angivna, att hans uppgifter till densamma måste anses lämnade mot bättre vetande, att vidkännas kostnaden för sådan renräkning.

Straffbestämmelser.

59—60 §§.

Beträffande 59 § hänvisar kommittén till vad i den allmänna motiveringen anförts och erinrar tillika, att i vissa fall straffpåföljder äro stadgade i lagen den 20 juni 1919, innefattande bestämmelser i anledning av renbeteskonventionen den 5 februari 1919 mellan Sverige och Norge.

Vad angår 60 § 1 mom. har kommittén i likhet med vad som finnes stadgat i andra författningar, där särskilt ansvar ansetts böra åvila husbonden, för sin del föreslagit, att husbonde skall vara ansvarig i visst fall för förseelse, som begås av hans husfolk eller tjänare, därest ej omständigheterna göra sannolikt, att förseelsen ägt rum mot hans vetskap och vilja. Denna ansvarighet har emellertid begränsats att avse endast det i 59 § 2 mom. a omfördälda fall eller att av husfolket eller tjänarna tages mera bränsle eller virke än som erfordras för täckande av familjens eget behov eller att bränsle eller virke tages i annan ordning än i 27, 28 och 29 §§ av förslaget stadgats.

Beträffande 60 § 2 mom. vill kommittén erinra, att i 1898 års renbeteslag särskilt stadgande saknas angående delaktighet i förseelser, som begås mot densamma. Kommittén har till undanröjande av all tvekan därom, att delaktighet i de av kommittén under 59 § angivna förseelserna skall vara straffbar enligt samma grunder, som i sådant hänseende gälla enligt den allmänna strafflagen, funnit påkallat införa ett särskilt stadgande härom i förslaget.

Åtal, besvär, verkställighet.

61—65 §§.

61 § motsvarar 41 § i renbeteslagen med de jämkningar, som föranletts av den ändrade uppställning lagförslaget i sin helhet erhållit och de tillägg i övrigt, som funnits påkallade av vissa nytillkomna stadganden.

62, 63, 64 och 65 §§ motsvara 40 § samt 9 § sista meningen, 34 och 39 §§ i gällande renbeteslag i nu nämnd ordning.

I fråga om 62 § vill kommittén erinra, att viten för förseelser mot byordning före den år 1917 vidtagna lagändringen tillfallit lappbyns kassa och stundom utgjort kassans förnämsta inkomstkälla. Kommittén har ansett sig böra vidhålla den så nyligen införda förändringen att vitena skola tillfalla länets lappfond och håller före, att, där i något fall en lappbys kassa skulle bliva särskilt beträngd, utväg torde kunna utfinnas att bisträcka densamma.

Jämlikt 34 § renbeteslagen är renskötande lapp på anmodan av Konungens befallningshavande, lappfogde, landsfogde eller landsfiskal pliktig allenast att hopsamla sina renar, då fråga är om vissa i lagrummet närmare angivna för rättningar. Kommittén har i 64 § upptagit ett liknande stadgande, men tillika, enär handräckning från lapparnas sida i samma grad erfordras, då fråga är att utskilja ren från andra renar i hjorden, i 64 § första stycket ålagt lapparna skyldighet härutinnan. Därjämte har kommittén i 64 § andra stycket, av liknande skäl, som anförts under 52 § 2 mom. här ovan, såsom påföljd för tredska att under angivna omständigheter hopsamla renarna eller biträda vid utskiljning av ren, stadgat skyldighet för sådan lapp att ersätta kostnaden för hopsamlandet och utskiljningen.

Renskötsel å egen mark.

66 §.

Denna § motsvarar 42 § i renbeteslagen med de jämkningar likväl, som föranletts dels av renbeteslagens uppdelning på två särskilda lagar dels ock av de nya bestämmelser kommittén föreslagit i avseende å renskötseln nedan för lappmarksgränsen i Norrbottens län.

Specialmotivering

för förslaget till

Lag om skogsrenskötsel.

Såsom i den allmänna motiveringen erinrats, är ett flertal lagrum i förevarande förslag helt eller i det närmaste likalydande med motsvarande lagrum i förslaget till lag om fjällrenskötsel. I den mån så är fallet och ytterligare förklaringar icke synts erforderliga, åberopar kommittén i tillämpliga delar vad under motsvarande §§ i sistnämnda förslag anförts.

Allmänna bestämmelser.

1—5 §§.

1 § motsvarar 1 § i lagen om fjällrenskötsel.

2 » » 2 » » » » »

3 » » 3 » » » » »

4 § bör ses i sammanhang med 11 § i förevarande förslag och svarar tillika med 1 mom. i sistnämnda lagrum mot 1 § i gällande renbeteslag. I 4 § angivas de trakter, där skogslappar, vilka enligt 1898 års renbeteslag äga driva renskötsel, skola vara berättigade att föra sina renar på bete.

Enligt 1 § i renbeteslagen äro skogslapparna berättigade att under varje tid av året beta sina renar inom lappmarkerna ovan odlingsgränsen och å sådan mark nedanför samma gräns, som antingen tillhör kronan eller, ehuru upplåten till enskilda, vid avvittringen förklarats utgöra renbetesland eller av ålder varit såsom sådant land använd. Å annan mark inom lappmarkerna äga skogslapparna uppehålla sig endast under månaderna oktober—april, för såvitt icke antingen avtal träffats med vederbörande jordägare eller brukare eller ock otjänliga väderleksförhållanden nödga till tidigare flyttning på hösten eller hindra återflyttningen om våren. Vad nu sagts gäller även i fråga om sådana trakter utom lappmarkerna, vilka skogslapparna efter gammal sedvana besökt.

De renskötande skogslappar, som *här* avses och vars antal uppgår till omkring 380 — män, kvinnor och barn — höra, såsom redan i den allmänna motiveringen erinrats, hemma i Norrbottens läns lappmarker samt i den del av Västerbottens läns lappmarker, som ingår i Malå socken. Övervägande delen av dessa lappar är bosatt nedom odlingsgränsen.

Lappmarksgränsen har för dessa renskötande skogslappar i stort sett samma betydelse som odlingsgränsen för de renskötande fjällapparna, i det att landet ovan lappmarksgränsen utgör skogslapparnas vår-, sommar- och höstbetesland och förty renarna i regel icke äga vistas nedom gränsen annat än under månaderna oktober—april. Landet mellan lappmarksgränsen och odlingsgränsen är emellertid icke, vad skogslapparna angår, i alla *här* ifrågavarande avseenden att likställa med landet ovan sistnämnda gräns för fjällapparnas vidkommande. Av den föregående redogörelsen för nu gällande bestämmelser framgår nämligen, hurusom renbeteslagen skiljer mellan å ena sidan sådana områden därstädes, där skogslapparna äga uppehålla sig året om, och å andra sidan områden, där de i regel äga vistas endast under månaderna oktober—april. De förra utgöras, såsom nämnt, av kronan tillhörig mark och sådan, enskild tillhörig mark, vilken vid avvittringen förklarats utgöra renbetesland eller av ålder varit såsom sådant land använd. De senare utgöras av annan mark än nu sagts.

Då det gällt för kommittén att för skogslapparna bestämma de områden ovan lappmarksgränsen, där de skola äga föra sina renar på bete, har kom-

mitten utgått ifrån, att nu gällande bestämmelser i huvudsak böra bibehållas. Kommittén har dock funnit utrett, att skogsrenskötseln, som under tidigare skeden bedrivits å större områden än nu är fallet, såsom bland annat i Åsele lappmark av Västerbottens län, allt eftersom odlingen och bebyggelsen fortkridit, av omständigheternas makt antingen helt upphört eller ock avsevärt begränsats. Kommittén har den uppfattningen, att utvecklingen bland skogslapparna även framdeles kommer att gå i samma riktning och att skogsrenskötseln således kommer att alltmåra undanträngas. Härpå tyda även de i den allmänna motiveringen anförda siffrorna angående yrkesfördelningen bland lapparna. Dessa siffror giva vid handen, att bland skogslapparna, vars antal uppskattats till 2 355, inberäknat skogslappar även utom lappmarkerna, allenast 484 fortfarande driva renskötsel samt att bland de sistnämnda minst 75 % med renskötsel förena annat yrke, huvudsakligen jordbruk. I betraktande av dessa omständigheter har det icke syntts kommittén föreligga anledning att för skogslapparnas del såsom betesområden bibehålla samtliga de trakter, vare sig inom Norrbottens eller Västerbottens län, där skogsrenskötsel av ålder kan hava drivits, utan har kommittén ansett övervägande skäl tala för att betesrätten begränsas till de delar av angivna trakter, där skogsrenskötsel fortfarande förekommer och således behov ännu synes föreligga att bibehålla densamma. Med denna uppfattning av frågan har kommittén, vidkommande trakter ovan lappmarksgränsen, föreslagit den ändring i gällande bestämmelser, att skogsrenskötsel framdeles icke må drivas annat än å sådana trakter inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker, där skogsrenskötsel av ålder förekommit och fortfarande förekommer (4 § 1 mom.).

Beträffande tiderna för betesrättens utövning å de särskilda områdena har kommittén icke föreslagit annan ändring i gällande bestämmelser, än att kommittén, av skäl, som anförts under 4 och 11 §§ i lagen om fjällrenskötsel, tillagt Konungens befallningshavande befogenhet att även här, då sådant med hänsyn till betesmarkernas bevarande eller eljest prövas nödigt, kunna påbjuda vissa inskränkningar i betesrättens utövning (11 § 1 mom.).

Beträffande trakterna nedom lappmarksgränsen har kommittén bibehållit nu gällande föreskrifter (4 § 2 mom. och 11 § 1 mom.); dock att kommittén även beträffande dessa trakter i likhet med vad som skett i lagen om fjällrenskötsel tillagt Konungens befallningshavande befogenhet att i avseende å betesområdenas utnyttjande meddela särskilda föreskrifter, närmare angivna i 11 § 1 mom. tredje stycket.

5 § i förslaget har avseende å sådana skogslappar, vilka enligt kommitténs förslag under vissa förutsättningar skola åga driva skogsrenskötsel året om nedom lappmarksgränsen. Beträffande grunderna för detta stadgande hänvisar kommittén till vad därom anförts i den allmänna motiveringen. Kommittén vill tillägga att, såsom framgår av 5 § andra stycket sista meningen, tillstånd icke må meddelas lapp att driva renskötsel å här avsedda trakter, innan vederbörande kommunala myndighet blivit hörd i ärendet. Kommittén har ansett påkallat meddela ett dylikt stadgande med hänsyn till de intressen, nämnda myndighet har att bevaka med avseende såväl å kommunens som ortsbefolkningens hushållning. Kommittén anser sig kunna förutsätta, att Konungens befallningshavande vid prövning av föreliggande omständigheter icke utan särskilt vägande skäl frångår den mening, som i frågan må hava yttrats av den kommunala representationen, ävensom att Konungens befallningshavande, då det gäller att bestämma gränserna för lappbyområde eller att eljest ordna renskötselns bedrivande inom dylikt område, tager sådan hänsyn till de renskötande fjällapparnas intressen, att å trakter, där konkurrens om betesmarkerna kan förekomma, skogsrenskötseln icke blir till hinder eller skada för fjällrenskötseln.

Beträffande de tider, då de särskilda områdena å ifrågavarande trakter må nyttjas för renbete, har kommittén lagt i Konungens befallningshavandes hand att härutinnan meddela erforderliga föreskrifter (11 § 2 mom.). Såsom i den allmänna motiveringen erinrats har även å dessa trakter med tiden utvecklats sig en viss sedvana i förevarande hänseende, i det att vissa områden användas för renbetning såväl sommar som vinter, medan andra åter användas uteslutande för vinterbetning. Kommittén håller före att, då Konungens befallningshavande meddelar föreskrifter angående trakternas nyttjande under olika årstider, betestiderna i görligaste mån böra anpassas efter den praxis härutinnan, som utbildat sig å de särskilda orterna.

Särskilda bestämmelser angående betesområden.

6—10 §§.

6 § motsvarar 5 § i lagen om fjällrenskötsel. Lagrummet har emellertid försetts med ett tillägg i syfte att tillvarataga fjällapparnas intressen. Såsom av utredningen framgår är skogsrenskötseln i förhållande till fjällrenskötseln av mindre betydelse. Då konkurrens om betesmarkerna föreligger, synes därför skogsrenskötseln böra stå tillbaka, dock endast om den visar sig medföra väsentligt hinder eller avsevärd skada för fjällrenskötseln. I detta sammanhang är att märka, att skogsrenskötseln på en del håll visat ansatser att tränga undan fjällrenskötseln från trakter, där den sistnämnda tidigare varit förhärskande. Dylika tendenser synas av flera skäl böra motarbetas. På grund av sin uppfattning i frågan har kommittén givit 6 § första stycket ett häremot svarande innehåll.

7 § motsvarar 6 § i lagen om fjällrenskötsel.

8 » » » » » » » » » »

9 » » » » » » » » » »

10 » » » » » » » » » »

Kommittén, som i 7 § i lagen om fjällrenskötsel från gällande renbeteslag upptagit ett stadgande, enligt vilken Konungen för tillgodoseende av de renskötande fjällapparnas behov av betesmark och dylikt må förordna om expropriation av enskild tillhörig jord med mera, har icke ansett nödigt att i lagen om skogsrenskötsel införa ett motsvarande stadgande.

Betestid.

11 §.

Beträffande denna § hänvisar kommittén till vad ovan under 4 § anförts.

Flyttningar.

12—14 §§.

Dessa §§ motsvara 12—14 §§ i lagen om fjällrenskötsel; dock att kommittén i 13 § 2 mom. lagt i Konungens befallningshavandes hand att meddela erforderliga bestämmelser i fråga om flyttningsvägar för sådana skogsappar, vilka erhållit tillstånd att året om driva renskötsel nedom lappmarksgränsen i Norrbottens län. Flyttningsvägarna för ifrågavarande lappar torde, i den mån icke annat av särskilda omständigheter föranledes, lämpligen böra följa den sträckning, som av gammalt varit vanlig.

Renarnas bevakning.

15—17 §§.

15 § motsvarar 15 § i lagen om fjällrenskötsel, men har i anseende till de olika förhållanden, varunder skogsrenskötseln drives, erhållit en däremot svarande avfattning.

Skogsrenskötseln drives, med undantag för vissa trakter i de nordligaste delarna av riket, inom socknar, där odlingen och bebyggelsen vunnit förhållandevis stort insteg. Renbetestrakterna ligga följaktligen mer eller mindre inkilade mellan odlade marker. Det kan därför knappast undvikas, att skogsrenarna, då de begiva sig från en betestrakt till en annan, komma in på sådana marker. Uppenbart är att, som skogsrenarna i motsats mot fjällrenarna året om vistas i skogslandet, renarna under sina vandringar, i synnerhet under våren, sommaren och hösten, lätt åstadkomma skador å den bofasta befolkningens egendom. Det har emellertid visat sig, att skadorna sommartid bliva mindre, om renarna då äro spridda än om de uppträda i samlad hjord. Nu angivna förhållanden i förening med andra omständigheter hava givit anledning till, att för skogsrenarnas skötsel utbildat sig en mot fjällrenskötseln olika metod. Skogslapparna hålla sålunda sommartid renarna i regel icke samlade annat än då särskilda omständigheter påkalla sådant, utan låta renarna gå spridda. Kommittén har ansett sig böra taga hänsyn till rådande förhållanden och har fördenskull icke ålagt skogslapparna att i likhet med fjälllapparna »flytta med sina renar». Kommittén har dock härigenom icke på minsta sätt för skogslapparnas del velat efterskänka fordran på en efter omständigheterna lämpad god vård och bevakning av renarna, vilket ock i § uttryckligen utsagts. Tydligt är att ansvaret för renarnas bevakning och vård även här bör i första hand åvila husbonden.

16 och 17 §§ motsvara 16 och 17 §§ i lagen om fjällrenskötsel; dock att 17 § försetts med ett tillägg (sista stycket) beträffande sådana renskötande skogslappar, som höra hemma nedanför lappmarksgrensens i Norrbottens län. Då dessa lappar bedriva sin näring uteslutande på grund av en av Konungens befallningshavande lämnad koncession, har det beträffande dem icke ansetts nödigt föreskriva, att lappbyns lappar ovillkorligen skola höras innan i § åsyftad påföljd ålägges försumlig lapp.

Förvildade renar.

18 §.

Denna § motsvarar 18 § i lagen om fjällrenskötsel.

Bostad, bodar, jordbruk.

19—23 §§.

Dessa §§ motsvara 19—23 §§ i lagen om fjällrenskötsel.

Utöver vad förut anförts i specialmotiveringen för sistnämnda lag vill kommittén beträffande 20 § erinra, att det på grund av den tätare bebyggelsen å ifrågavarande trakter ansetts kunna bliva besvärande för den enskilde jordägaren, om lapparna skulle äga uppföra sina kåtor eller bodar var som helst å hans mark. Det har för övrigt upplysts, att skogslapparna vid utnyttjande av sina rättigheter i här ifrågavarande hänseende redan nu pläga iakttaga en viss återhållsamhet. I anslutning härtill och för att i görligaste mån främja grannsämjan mellan skogslapparna och den övriga befolkningen, har kommittén, som i lagrummets första stycke meddelat förbud mot att utan ägarens

samtycke uppföra kåta eller bod å inägor, även försett lagrummet med ett tillägg, enligt vilket fast kåta eller bod icke må uppföras å enskild tillhörig utmark annat än efter särskild anvisning.

Beträffande 21 § 2 mom., som avser tillstånd till uppförande å kronomark inom lappmarkerna av bostadsbyggnad för renskötelsen, vill kommittén, utöver vad i den allmänna motiveringen anförts, göra en särskild erinran. Skogslapparna hava, såsom tidigare framhållits, visat benägenhet att alltmera ägna sitt huvudsakliga intresse åt andra yrken än renskötsel, särskilt åt jordbruk. Med hänsyn härtill har kommittén, då den här liksom i fråga om fjällapparna lagt i Konungens befallningshavandes hand att tillstådja uppförandet av renvaktarstugor, tillika föreskrivit, att Konungens befallningshavande beträffande platsen för sådan stuga skall taga i betraktande icke blott renskötelsens behov, utan även »andra förhållanden», varvid kommittén särskilt åsyftat att platsen borde erbjuda möjlighet för upptagande av en jordbrukslägenhet i den ordning, som härför i lagen föreslagits. Då såsom förut jämväl framhållits skogsrenskötsel i regel drives från en fast mittpunkt, bör renvaktarstugan kunna få inrättas så, att lappen med sin familj kan bebo densamma året runt.

Skogsrenskötelsen drives året om inom lappmarkerna ovan och nedom odlingsgränsen. Fråga kan således uppkomma såväl ovan som nedom samma gräns att uppföra bostadsbyggnad eller att upptaga odling.

Kommittén anser oundgängligt att samtliga med renskötelsen sammanhängande förhållanden handläggas av en enda myndighet, vilken icke gärna kan vara någon annan än Konungens befallningshavande, en var inom sitt län. På grund härav har kommittén lagt i Konungens befallningshavandes hand att bestämma angående rätten för renskötande skogslapp att å kronomark inom lappmarkerna upptaga mindre odling eller att där uppföra bostadsbyggnad. Enär större odlingar däremot icke kunna anses stå i sammanhang med renskötelsen, har kommittén, vad angår trakterna inom lappmarkerna nedom odlingsgränsen, ansett bestämmanderätten fortfarande böra tillkomma domänstyrelsen. Av liknande skäl har kommittén för det fall att lapp, vilken innehar bostadsbyggnad, som här avses, upphör att driva renskötsel å trakten eller överlåter byggnaden på annan än renskötande lapp, ansett det böra tillkomma domänstyrelsen att bestämma i vad mån byggnaden får kvarstå.

Beträffande större odlingar ovan odlingsgränsen har kommittén icke ansett skäl föreligga att frånga nu gällande ordning, enligt vilken Kungl. Maj:t omedelbart prövar dylika frågor.

Spörsmålet, huruvida en odling är att anse såsom större eller såsom varande av ringa omfattning, torde få avgöras från fall till fall med hänsyn tagen till ortens förhållanden. Lappfogdarna ävensom domänstyrelsens tjänstemän böra hava sin uppmärksamhet riktad på, att odling endast upptages i laga ordning, samt vid behov tillhandagå lapparna med anvisningar angående rätta tillvägagångssättet för utverkande av behörigt tillstånd.

I detta sammanhang vill kommittén framhålla, att sådana renskötande skogslappar, vilka erhållit Konungens befallningshavandes tillstånd att driva renskötsel nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län, icke tillagts befogenhet att jämlikt 21 och 23 §§ i förslaget hos Konungens befallningshavande ansöka om rätt att få upptaga odling å kronomark eller att å sådan mark få uppföra bostadsbyggnad för renskötelsen, utan äro de hänvisade att söka upplåtelse i den ordning, som stadgas i allmänna författningar.

Därjämte vill kommittén erinra att, som skogslapparna i regel med renskötelsen förena jordbruk, kommittén, med vederbörlig hänsyn härtill, icke ansett lämpligt att i förevarande lagförslag införa något mot 24 § i lagen om fjällrenskötsel svarande stadgande; och har kommittén ej heller ansett påkallat att medgiva de renskötande skogslapparna rätt att å kronomark beta

getter, enär dessa lappar, i motsats mot fjälllapparna, som regel kunna bereda sig tillgång till annan mjölk än getmjölk.

Ringgården och andra stängsel.

24 §.

Denna § motsvarar 26 § i lagen om fjällrenskötsel.

Skogsfångst.

25—31 §§.

25 §, som behandlar skogslapparnas rätt till skogsfångst å kronans skog, överensstämmer med 27 § i lagen om fjällrenskötsel.

26 §, som behandlar skogslapparnas rätt till skogsfångst å enskild mark, svarar mot 28 § i lagen om fjällrenskötsel.

Vad angår trakterna ovan odlingsgränsen hava de renskötande skogslapparna av kommittén tillagts samma befogenheter, som där tillkomma de renskötande fjälllapparna.

Nedom odlingsgränsen har kommittén däremot ansett påkallat att i åtskilliga hänseenden begränsa skogslapparnas rätt till skogsfångst.

Kommittén har, såsom tidigare vid flera tillfällen anförts, den uppfattningen, att den enskilde markägaren icke bör betungas med lapparnas särskilda rättigheter i större grad än som för tillgodoseende av deras behov är nödvändigt. Denna uppfattning, som legat till grund för de av kommittén föreslagna begränsningarna i fjälllapparnas rätt till skogsfångst, gör sig än mer gällande, då fråga är om skogslapparnas rättigheter i förevarande avseende. De sistnämnda vistas på många håll året om å trakterna i fråga och deras virkesförbrukning blir för den skull än mera kännbar. Därtill kommer, att de flesta skogslappar, såsom förut nämnts, i regel innehava hemman, nybyggen eller lägenheter, där familjen bor och varifrån renarna, med undantag för sådana tider, då längre flyttningar äga rum, skötas. Uppfattningen, att den enskilde markägaren i görligaste mån bör vara fredad mot större intrång från lapparnas sida, har, såsom förut anförts, även vunnit mer och mer insteg hos lapparna själva, i synnerhet bland skogslapparna och särskilt då det gällt deras rätt att tillgodogöra sig skogen. På många håll hava skogslapparna sålunda, enligt vad som kommit till kommitténs kännedom, om än icke alldeles undvikit att utnyttja sin rätt till skogsfångst å enskild tillhörig mark, så dock, om det icke varit fråga endast om mera oväsentligt virke, icke ifrågasatt annat än att av markägaren begära anvisning eller utsyning samt ofta även ansett sig icke böra taga virket annat än mot betalning.

Med tillämpning av dessa synpunkter har kommittén icke föreslagit rätt för de renskötande skogslapparna att, medan de vistas å eller i omedelbar närhet av sina fastigheter, förse sig med bränsle och annat virke från enskild tillhörig fastighet. Å andra sidan har kommittén, som anser nödigt att skogslapparna, då de befinna sig under flyttning med renarna, äga tillgång till bränsle samt virke till tältstänger, kåtor, bodar och ställningar för förvaring av sina tillhörigheter ävensom till slöjdvirke, tillagt dem befogenhet att för dessa ändamål förse sig å enskild tillhörig mark. Kommittén har dock i likhet med vad som skett beträffande fjälllapparna, då de vistas å dessa trakter, även ålagt skogslapparna att, om för angivna ändamål erfordras växande barrträd, av ägaren begära anvisning eller utsyning, varjämte kommittén funnit lämpligt föreskriva, att en billig betalning skall erläggas för dylika träd (26 § 2 mom.).

De synpunkter, som ovan angivits, hava av kommittén även tillämpats i fråga om trakterna utom lappmarkerna (26 § 3 mom.); och skall vad härut-

innan stadgats gälla även för sådana skogslappar, vilka året om driva renskötsel nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län.

27 §, som behandlar lapparnas rätt att till underhåll åt renarna fälla lavbevuxna träd, motsvarar 29 § i lagen om fjällrenskötsel.

Kommittén vill i fråga om detta lagrum erinra, att skogslappar, vilka året om driva renskötsel nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län, visserligen ansetts böra äga rätt att, då sådant är oundgängligen nödvändigt för renarnas uppehälle, fälla lavträd på såväl kronan som enskild tillhörig mark, men att kommittén tillika med hänsyn till förhållandena å trakterna ifråga ansett rimligt, att dessa lappar städse, även då fråga är om dragrenarnas uppehälle, böra begära anvisning å dylika träd av vederbörande ägare.

28 § motsvarar 30 § i lagen om fjällrenskötsel, men har, i anseende till att skogslapparna övertvägande äro bofasta å egna eller arrenderade fastigheter och att de icke flytta på samma sätt som fjällapparna, erhållit en häremot svarande avfattning.

29, 30 och 31 §§ äro överensstämmande med 31, 32 och 33 §§ i lagen om fjällrenskötsel.

Jakt, fiske.

32 §.

Denna § svarar mot 34 § i lagen om fjällrenskötsel.

Ersättningsskyldighet för skada genom renar.

33—42 §§.

I fråga om ersättningsskyldighet för skador genom renar äro bestämmelserna i 1898 års renbeteslag, 14, 15 och 16 §§, gemensamma för fjällappar och skogslappar.

Av skäl, som anförts i den allmänna motiveringen, har kommittén i 35 och 36 §§ i lagen om fjällrenskötsel för fjällapparnas vidkommande föreslagit å ena sidan en viss skärpning i ersättningsskyldigheten för renskador under vissa månader och å andra sidan en viss lättnad i denna skyldighet för andra månader, varjämte kommittén föreslagit vissa ändringar i övrigt i syfte att sätta stadgandenas innehåll i överensstämmelse med rådande praxis.

Kommittén anser, att i den mån särskilda omständigheter icke påkalla avvikelser, samma bestämmelser, som i förevarande hänseenden föreslagits för fjällapparna, skäligen böra gälla även för skogslapparna. Vidkommande trakterna ovan odlingsgränsen, där förhållandena ställa sig ensartade för såväl skogslappar som fjällappar, har kommittén fördenskull i 33 § i förevarande lagförslag meddelat enahanda stadganden som i 35 § i lagen om fjällrenskötsel. 34 § däremot, som behandlar skogslapparnas ersättningsskyldighet för renskador nedom odlingsgränsen, har, ehuru detta lagrum principiellt sett vilar å samma grunder som 36 § i lagen om fjällrenskötsel, emellertid med hänsyn till särskilda förhållanden i visst hänseende fått en mot sistnämnda lagrum olika avfattning.

Medan fjällapparna enligt kommitténs förslag i regel icke skola äga vistas nedom odlingsgränsen under annan tid av året än månaderna oktober—april, skola skogslapparna enligt samma förslag och i överensstämmelse för övrigt även med gällande renbeteslag, såvitt angår vissa delar av lappmarkerna vara berättigade att där uppehålla sig året om och således även under tiden maj—september. Med hänsyn härtill har kommittén ansett gällande bestämmelser angående skador å växande eller avskuren, men ej bärgad gröda, böra bibehållas oförändrade och lapparna således i regel vara ovillkorligen ersättningskyldiga för dylika skador under månaderna maj—september. Å andra sidan

har kommittén av skäl, som anförts i den allmänna motiveringen, ansett gröda, som uppsatts i stack eller hässja för torkning, även här böra i likhet med vad som skett i fråga om fjälllapparna åtnjuta särskilt skydd, men har kommittén, då den jämväl för skogslapparnas del föreslagit ovillkorlig ansvarighet härutinnan, emellertid icke ansett sig rimligen kunna utsträcka tiden för sådan ansvarighet att omfatta även september månad.

35 § avser sådana skogslappar, vilka erhållit tillstånd att året om driva renskötsel nedom lappmarksgränsen i Norrbottens län. I fråga om dessa lappars ansvarighet för renskador gäller för närvarande vad i allmän lag finnes stadgat om hemdjur, som olovligen inkomma på annans mark. Då kommittén föreslagit legalisering av denna renskötsel, har kommittén även ansett sig böra reglera dessa lappars ersättningsskyldighet i anslutning till vad för övriga lappar föreslagits. Med hänsyn till förhållandena å trakterna i fråga har dock ansvarigheten i väsentliga hänseenden blivit skärpt.

36, 37, 38, 39, 41 och 42 §§ svara mot 37, 38, 39, 40, 41 och 42 §§ i lagen om fjällrenskötsel.

39 § första stycket, som anger de förutsättningar, under vilka viss trakt må kunna indelas i särskilt skadeersättningsdistrikt med därav följande skärpt ansvarighet för renskador, har med hänsyn såväl till det mot fjällrenskötseln olika sätt, på vilket skogsrenskötseln i regel bedrives, som ock till förhållandena i övrigt å ifrågavarande mera bebyggda och odlade trakter, erhållit sådan avfattning, att ingripande här skall kunna ske snabbare än vad för fjälllapparnas del ansetts påkallat. Kommittén har i sådant syfte bland förutsättningarna, då åtgärder må tillgripas, icke upptagit att skadorna skola vara beroende av försumlig renvård.

40 § avser lappbyområden nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län, som av Konungens befallningshavande upplåtits för renskötsel jämlikt 5 § i förevarande förslag. Medan övriga lappbyområden eller delar av dem jämlikt 39 § föreslagits kunna indelas i skadeersättningsdistrikt endast under viss förutsättning, har kommittén med hänsyn till förhållandena å trakterna i fråga ansett skäligt föreskriva, att lappbyområdena därstädes ovillkorligen skola utgöra ett eller flera skadeersättningsdistrikt, där gemensam ansvarighet för renskador åligger de renskötande lappar, som erhållit tillstånd att inom distriktet driva renskötsel.

Åtgärder för minskning av renantalet inom lappbyområde.

43 §.

Denna § motsvarar 43 § i lagen om fjällrenskötsel.

Ofredande av ren.

44—46 §§.

Dessa §§ motsvara 44—46 §§ i lagen om fjällrenskötsel; dock att i 46 § införts bestämmelser, som möjliggöra för Konungens befallningshavande att beträffande trakter, vilka beröras av renskötsel året om nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län, medgiva lättnader i den bofasta befolkningens skyldighet att i vissa fall hålla sina hundar bundna, instängda eller försedda med klubba.

Skötesrenar.

47—52 §§.

47, 48, 50, 51 och 52 §§ motsvara 47, 48, 49, 50 och 51 §§ i lagen om fjällrenskötsel; dock att vid avfattningen av nu ifrågavarande 50 och 52 §§ hänsyn

tagits till den av kommittén föreslagna legaliseringen av renskötelsen nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län.

49 § avser att för sist angivna trakter reglera rätten för befolkningen att hava renar i vård hos renskötande skogslapp, vilken erhållit tillstånd att därstädes idka renskötsel. Lagrummet, som kan komma att tillämpas å trakter med så vitt skilda förhållanden i jordbruks- och andra hänseenden, som exempelvis Muonionalusta och Nedertorneå församlingar, har med hänsyn härtill och för att bereda Konungens befallningshavande möjlighet att handla efter lägligheten erhållit en mera allmän avfattning. Kommittén håller före, att vid lagrummets tillämpning stor återhållsamhet bör iakttagas.

Till 49 § andra stycket vill kommittén, utöver vad i den allmänna motiveeringen anförts, erinra om att, enligt vad för kommittén uppgivits, renägarföreningar för närvarande finnas åtminstone i Muonionalusta kapellförsamling, Pajala moderförsamling samt Tärendö och Övertorneå församlingar, medan den renägarförening, som tidigare funnits även i Korpilobolo församling, för några år tillbaka blivit upplöst. Tillika vill kommittén erinra, att av de kommunala myndigheterna (kommunalstämma, kommunalfullmäktige) i Pajala, Junosuando, Korpilobolo, Tärendö, Hietaniemi, Övertorneå, Överkalix och Edefors kommuner, då de hörts i föreliggande fråga, såsom lämplig organisation för renskötelsen å ifrågavarande trakter förordats sammanslutning av renägarna i renägarföreningar med av Konungens befallningshavande godkända stadgar. Kommittén, som tagit del av befintliga stadgar för dylika föreningar, anser att desamma väl anpassat sig efter förhållandena, men att de dock böra, innan de fastställas av Konungens befallningshavande, underkastas omarbetning för att i tillämpliga delar bringas i närmare överensstämmelse med lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar.

Renräkning.

53 §.

Denna § motsvarar 52 § i lagen om fjällrenskötsel.

I förevarande lagrum har, såsom för skogslapparnas vidkommande opå kallat, icke upptagits något stadgande, motsvarande andra stycket i nyssnämnda 52 § angående räkning i vissa fall av renar i de nordligaste delarna av Norrbottens län. Däremot har i 53 § andra stycket meddelats bestämmelser angående renräknings hållande å trakterna nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län. De renägarföreningar, som för närvarande finnas å ifrågavarande trakter, pläga, enligt vad för kommittén uppgivits, i allmänhet anordna räkning av de till föreningen hörande renarna en gång om året, varvid kostnaderna för räkningen uttagas hos renägare, som äro anslutna till föreningen. Kommittén har vid stadgandets avfattning utgått från förhållandena, sådana de på vissa orter gestaltat sig; dock att kommittén lagt i Konungens befallningshavandes hand att inom angiven tidsbegränsning anordna renräkning, då sådan av omständigheterna kan anses påkallad.

Vissa nyttjanderättsupplätelser å kronomark.

54 §.

Denna § motsvarar 53 § i lagen om fjällrenskötsel.

Skogslappby.

55—58 §§.

Dessa §§ motsvara 54—57 §§ i lagen om fjällrenskötsel och hava avseende jämväl å ordningen bland de renskötande lapparna nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län.

Renlängd.

59 §.

Denna § motsvarar 58 § i lagen om fjällrenskötsel.

Straffbestämmelser.

60 och 61 §§.

Dessa §§ motsvara 59 och 60 §§ i lagen om fjällrenskötsel.

Åtal, besvär, verkställighet.

62—66 §§.

Dessa §§ motsvara 61—65 §§ i lagen om fjällrenskötsel.

Renskötsel å egen mark.

67 §.

Denna § motsvarar 66 § i lagen om fjällrenskötsel.

Specialmotivering

för förslaget till

Lag om renmärken.

Såsom i den allmänna motiveringen anförts har kommittén endast vidtagit smärre jämkningar i nu gällande renmärkeslag. Jämkningsarna beröra 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 12 och 13 §§ i nyss nämnda lag. Stadgandet i 15 § av samma lag, som avser renskötseln nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län, torde, om kommitténs förslag till legalisering av renskötseln å trakterna i fråga vinner godkännande, sakna praktisk betydelse och har därför av kommittén borttagits.

2 §.

I denna § i dess nuvarande lydelse stadgas att den, som vid häradsrätten söker fastställelse å renmärke, har att inlämna ett avklipp av märket av bestämd storlek, nämligen tolv centimeter i bredd och tre centimeter i höjd. Stadgandet har tillkommit huvudsakligen för att vinna likformighet beträffande storleken av de i häradsrätternas protokoll intagna avbildningar av märkena. Kommittén ansluter sig i allo till grunderna för ifrågavarande stadgande. Det har emellertid visat sig, att föreskriften att det inlämnade avklippet skall hava viss bredd och höjd varit svår att i praktiken efterleva och att densamma även i övrigt varit mindre lämpligt för det syfte, man därmed velat uppnå.

Erfarenheten har givit vid handen att märkena, vilka för ett ovanligt många gånger föga skilja sig från varandra, trots stadgandet i fråga, ofta redan då de intagits i domstolarnas protokoll blivit i viss mån förändrade samt att de sedermera, då de avbildats i domstolarnas protokollstråk eller i länskungörelserna, undergått ytterligare förvanskning, stundom till den grad, att märkena icke kunnat igenkännas. Kommittén har trots sig kunna uppnå det i stadgandet avsedda syftet bättre, om märket avbildas efter viss fastställd modell, och har därför föreslagit, att avbildningen skall ske enligt den form och av den storlek, som närmare utvisas å en till lagen fogad bilaga. Kommittén har vidare föreslagit, att avbildningen skall inlämnas i två exemplar. Meningen härmed är den, att det ena exemplaret oförändrat skall inklistras i den förteckning över renmärken, som jämlikt 7 § i förslaget skall föras vid häradsrätten, och det andra exemplaret anbringas å det utdrag ur nämnda förteckning, som enligt samma lagrum skall översändas till Konungens befallningshavande för offentliggörande.

Kommittén har beträffande 2 § i renmärkeslagen föreslagit även en annan jämkning. I stadgandets senare del föreskrives nu, att sedan ett renmärke inlämnats till häradsrätten för fastställelse, häradsrätten skall, innan märket upptages till slutlig prövning, låta granska detsamma utom rätten av vid tinget närvarande ordningsmän och andra lappar ävensom landsfiskalen och lappfogden, där han är vid tinget tillstädes. Denna föreskrift har visat sig mindre lämplig så tillvida, att det ofta kan vara beroende av tillfälligheter, huruvida märket kan komma att granskas av personer, vilka besitta tillbörliga insikter i frågan. Numera, och särskilt efter införande av den nya tingsordningen med tätare sammanträden, torde ofta varken lappar eller lappfogde vara tillstädes vid häradsrätten. Kommittén anser sig icke kunna förutsätta, att häradsrätten som sådan skall äga kompetens att ensam verkställa en allsidig prövning av ett renmärke, och finner därför, att särskild sakkunskap bör ställas till domstolens förfogande. Kommittén har därför, i överensstämmelse för övrigt med

den praxis, som härutinnan på de flesta håll utbildat sig vid sidan av ifrågasvarande stadgande, ansett sig böra föreslå att, då någon söker fastställelse å ett renmärke, utlåtande alltid skall inhämtas av lappfogden, som hör lapparna och inhämtar särskilt yttrande av vederbörande ordningsman.

3 §.

Med fastställt renmärke menas i gällande renbeteslag märke, vilket prövat och fastställts av svensk domstol. Emellertid förekomma här i landet även andra renmärken, nämligen å renar tillhöriga norska lappar. Dessa märken äro fastställda av vederbörande norsk myndighet. I anseende härtill har kommittén ansett sig böra i förevarande lagrum utbyta orden »fastställda renmärken» mot »lagligen använda renmärken».

4 §.

Denna § har försetts med ett tillägg i syfte att undanröja den tvekan, som på vissa håll yppat sig, att man och hustru såsom var för sig renägare icke skulle varit befogade att även innehava var sitt renmärke.

5 §.

Beträffande denna § gäller nu, att fastställelse av renmärke skall anses hava förfallit, om renmärket icke begagnats under en tid av fem år.

Då denna tid ansetts för kort, har kommittén föreslagit en förlängning av tiden härutinnan till tio år.

7 §.

I fråga om denna § har kommittén icke föreslagit annan jämkning än att tiden, då utdrag ur renmärkesförteckningen av häradsrätten skall insändas till Konungens befallningshavande, anpassats efter nu rådande ordning för tings-sammanträdena, varvid i anslutning härtill även motsvarande jämkning skett i den tidsrymd, förteckningen skall omfatta.

9 §.

Ehuru det ligger i lapparnas eget intresse att fortast möjligt märka sina årskalvar, hava dock på sina håll svårigheter framträtt att verkställa märknin-gen före den 15 oktober, såsom stadgas i 9 § 1 mom. i gällande renbeteslag. Enär jämlikt samma mom. samt 3 mom. i samma § underlåtenhet att före nyssnämnda dag hava märkt årskalvarna kan medföra kostnader och förluster för vederbörande renägare, har kommittén ansett sig böra tillmötesgå härutinnan framställda önskemål och föreslagit tiden förlängd till den 1 november.

Vidare har kommittén i anseende till ovan anförda omständigheter och då vederbörande renägare åtminstone intill den dag, då årskalvarna senast skola vara märkta, rimligen bör vara fredad för det tvångsförfarande, som jämlikt 9 § 3 mom. eljest skulle drabba honom, föreslagit ett häremot svarande till-lägg till nyssnämnda mom.

10 §.

I 10 § i gällande renmärkeslag meddelas bestämmelser i fråga om sådana renar, vars märken blivit förstörda eller förfalskade, varemot § icke innehåller något stadgande om, huru man skall förfara med renar, vars märken äro okända.

Kommittén har för att utfylla denna brist föreslagit ett särskilt tillägg till 10 §.

12 §.

2 mom. i denna § har av kommittén förtydligats därhän, att straffpåföljd enligt samma mom. skall inträda, om den som anträffas forslande kött av

slaktad ren utan tillhörande renhud, ej kan visa eller göra sannolikt, att köttet lovligen åtkommit.

I 3 mom. har kommittén, som anser att även lappfogde och fjälltillsyningsman böra hava befogenhet att beslagtaga hud och kött, varom i 1 och 2 mom. förmäls, gjort ett häremot svarande tillägg.

13 §.

Då lappfogdarna, var inom sitt distrikt, skola hava inseende över renskötsel och därmed sammanhängande förhållanden, har redan nu i för dem utfärdade instruktioner givits befogenhet åt dem att i vissa hänseenden uppträda såsom allmän åklagare. Kommittén har vad angår överträdelse av nu ifrågavarande beskaffenhet ansett ett särskilt stadgande härom böra intagas i lagen.

Vidare har kommittén, som anser, att det i fall, varom i 11 § 2 mom. förmäles, icke bör ankomma på allmän åklagare eller lappfogde att föra talan i fråga om skadestånd annat än då målsägaren är okänd, jämkat 13 § i örensstämmelse härmed.

Specialmotivering

för förslaget till

kungörelse om renmärkesförtecknings förande och vad i sammanhang därmed skall iakttagas.

I den nu gällande kungörelsen har kommittén, såsom i den allmänna motiveringen anförts, icke vidtagit någon mera väsentlig ändring.

3 § har erhållit en avfattning, som svarar mot vad under 2 § i förslaget till lagen om renmärken anförts.

Statens offentliga utredningar 1923

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

Utredning rör. städernas domstolsväsen. [1923: 6]
Förslag till strafflag, allmänna delen, samt till lag ang. villkorlig frigivning. [1923: 9]
Betänkande och förslag rörande förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare m. m. [1923: 36]
Sammandrag av yttranden över stadsplanelagskommitténs samt bostadskommisionens betänkanden. [1923: 46]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Folkomröstningskommitténs utredningar. 3. Folkomröstningsinstitutet i den schweiziska demokratin. [1923: 10] 4. Folkomröstningsinstitutet i Nordamerikas förenta stater. [1923: 8] 5. Folkomröstningsinstitutet utanför Schweiz och Förenta staterna. [1923: 20]
Folkomröstningskommitténs betänkande ang. decisiv folkomröstning. [1923: 19]
Betänkande och förslag i fråga om kvinnors tillträde till statstjänster. 3. Kvinns behörighet att innehava prästerlig och annan kyrklig tjänst. [1923: 22]
Betänkande med förslag till lönereglering för befattningshavare i domsagorna m. m. [1923: 27]
Kommunikationsverkens lönekommitté. 5. [1923: 47]

Kommunalförvaltning.

Kommunalförfattningssakkunnigas betänkande. 4. [1923: 18]
Efterskrift till Om röstsammanräkning vid kommunala val. [1923: 38]
Om röstsammanräkning vid kommunala val. Andra upplagan. [1923: 39]

Statens och kommunernas finansväsen.

Magistraternas befrående från ansvar för kronouppbörderna m. m. [1923: 1]
Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 18. Den svenska mekaniska verkstadsindustriens utveckling intill krigsutbrottet. [1923: 31] 19. Sveriges bryggeriindustri. [1923: 32] 20. Garveriindustriens produktionsförhållanden. [1923: 33] 21. Kvalitetsfrågan hos det svenska vetet. [1923: 34] 22. Tabeller ang. industriens utveckling. [1923: 37] 23. De svenska järn- och metallmanufakturindustriernas utveckling. [1923: 44] 24. Undersökning ang. jordegendomsvärdenas utveckling i Sverige och vissa främmande länder. [1923: 45]
Förslag till tullstadga. [1923: 43]

Politi.

Förslag till lag om lösdrivares behandling. [1923: 2]
Betänkande med förslag till förordning ang. tillverkning av brännvin m. m. [1923: 28]

Socialpolitik.

Den industriella demokratiens problem. 1. [1923: 29] 2. [1923: 30]

Hälsa- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

K. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 6. [1923: 24]
Förslag angående lapparnas renskötsel m. m. [1923: 51]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Spannmålsmarknadssakkunnigas betänkande. [1923: 3]
Betänkande ang. det ecklesiastika arrendeväsendet. [1923: 12]
Inventering av odlingsjord längs Inlandsbanan. [1923: 25]
Jordkommisionens betänkanden. 6. [1923: 40]
Lagerhus- och kylhuskommitténs betänkande. 2. [1923: 42]
Anvisningar rörande vissa åtgärder för ökad spannmålsbeläning. [1923: 43]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Statens ställning till järnvägarna i främmande länder. [1923: 7]
Utredning rörande Strömsholms kanal. [1923: 11]
Vägkommisionens betänkanden. 4. [1923: 13]
Förslag till avtal rör. Stockholms bangårdsträga. [1923: 14]
Betänkande ang. Stockholms förortsbanefråga. [1923: 21]
Statens ställning till järnvägarna i Sverige. [1923: 49]
Redegörelse angående elektrisk Kraftöverföring fra Norge til Danmark. [1923: 50]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Betänkande med förslag till lag om församlingsstyrelse m. m. [1923: 4]
Skolkommisionens betänkande. 5. Organisatoriska och ekonomiska utredningar. [1923: 5] 6. Om rätt för elever, utexaminerade från statens högre lärarinneseminarium, att vinna inträde vid universitet och där avlägga examen samt om folkskollärares fortbildning i vetenskapligt avseende. [1923: 41]
Förslag till ändringar i jordfästningslagen m. m. [1923: 23]
1921 års pensionskommittés betänkande 2 ang. beredande av förbättrad pensionering från prästerskapets änke- och pupillkassa m. m. [1923: 25]
Samorganisation av riksdagsbiblioteket och den centrala statsförvaltningen i bok- och biblioteksavseende. [1923: 35]
Förslag till stadga angående nomadundervisningen m. m. [1923: 52]

Försvarsväsen.

Försvarsrevisionens betänkande. 3. Del 1. Inledande avdelning, lantförsvaret. [1923: 15] Del 2. Sjöförsvaret, sammanfattning av revisionens förslag, särskilda yttranden. [1923: 16] Del 3. Bilagor. [1923: 17]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.